

**TÜRK TİCARET KANUNU'NDAKİ
DÜZENLEMELER KAPSAMINDA SİGORTA
SÖZLEŞMELERİNDE SİGORTACININ BORÇ VE
YÜKÜMLÜLÜKLERİ**

**2022
YÜKSEK LİSANS TEZİ
AKTÜERYA VE RİSK YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

Müyesser FEYZİOĞLU

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Hakim AZİZ**

**TÜRK TİCARET KANUNU'NDAKİ DÜZENLEMELER KAPSAMINDA
SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE SİGORTACININ BORÇ VE
YÜKÜMLÜLÜKLERİ**

Müyesser FEYZİOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Hakim AZİZ

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Aktüerya ve Risk Yönetimi Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Nisan 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
DOĞRULUK BEYANI	6
ÖNSÖZ	7
ÖZ.....	8
ABSTRACT.....	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	10
ARCHIVE RECORD INFORMATION	11
KISALTMALAR	12
ARAŞTIRMANIN KONUSU	14
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	15
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	16
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	17
1. BİRİNCİ BÖLÜM.....	18
1.1. Sigorta Kavramı, Sigortanın Tarihçesi	18
1.1.1. Sigorta Kavramı.....	18
1.1.1.1. Sigortanın Tanımı.....	18
1.1.1.2. Sigortanın Önemi.....	21
1.1.2. Sigortanın Tarihçesi	23
1.1.2.1. Sigortanın Dünyadaki Tarihçesi	23
1.1.2.2. Sigortanın Türkiye'deki Tarihçesi.....	26
2. İKİNCİ BÖLÜM	30
2.1. Sigorta Türleri ve Sigortanın Risk Yönetimi ile İlişkisi	30
2.1.1. Sigorta Türleri.....	30
2.1.1.1. Sosyal Sigorta – Özel Sigorta.....	30
2.1.1.2. Zarar Sigortası – Meblağ Sigortası.....	32
2.1.1.3. Aktif Sigortası – Pasif Sigortası.....	34
2.1.1.4. Şahıs Varlığı Sigortası – Malvarlığı Sigortası.....	35
2.1.1.5. İsteğe Bağlı Sigorta – Zorunlu Sigorta	36
2.1.1.6. Sabit Primli Sigorta – Değişir Primli Sigorta	38

2.1.2.	Sigortanın Risk Yönetimi ile İlişkisi.....	39
3.	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	42
3.1.	6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Altıncı Kitabının Sistematığı, Sigorta Sözleşmesi, Sigorta Sözleşmesinde Önemli Kavramlar	42
3.1.1.	6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Altıncı Kitabının Sistematığı	42
3.1.2.	Mal Sigortaları	43
3.1.3.	Mal Sigortalarına Hakim Olan Prensipler	45
3.1.3.1.	Mal Sigortalarında Menfaat Prensibi.....	45
3.1.3.2.	Mal Sigortalarında Tazminat Prensibi (Zenginleşme Yasağı)..	47
3.1.3.3.	Mal Sigortalarında Halefiyet Prensibi.....	49
3.1.4.	Zenginleşme Yasağının Hüküm ve Sonuçları	51
3.1.4.1.	Sigorta Değerinin Sigorta Bedeline Denkliği	51
3.1.4.2.	Aşkın Sigorta.....	51
3.1.4.3.	Eksik Sigorta	53
3.1.4.4.	Müşterek Sigorta	54
3.1.4.5.	Çifte Sigorta	55
3.1.4.6.	Kısmi Sigorta	56
3.1.4.7.	Takseli Sigorta	56
3.1.5.	Sorumluluk Sigortaları.....	57
3.1.5.1.	Sorumluluk Sigortasına Tatbik Edilecek Hükümler	59
3.1.5.2.	Sorumluluk Sigortasında Halefiyet.....	59
3.1.6.	Can Sigortaları.....	60
3.1.6.1.	Can Sigortalarında Menfaat.....	62
3.1.6.2.	Can Sigortalarında Halefiyet.....	62
3.1.7.	Can Sigortası Kapsamında Yapılabilecek Sigorta Türleri.....	63
3.1.7.1.	Hayat Sigortası.....	63
3.1.7.2.	Kaza Sigortası	65
3.1.7.3.	Hastalık ve Sağlık Sigortası	66
3.1.8.	Sigorta Sözleşmesi.....	67
3.1.8.1.	Sigorta Sözleşmesinin Tanımı	67
3.1.8.2.	Sigorta Sözleşmesinin Hukuki Niteliği	69
3.1.8.3.	Sigorta Sözleşmesinin Tarafları	70

3.1.8.4.	Sigorta Sözleşmesinin Şekli	70
3.1.9.	Sigorta Sözleşmesinde Önemli Kavramlar.....	71
3.1.9.1.	Sigorta Bedeli	71
3.1.9.2.	Sigorta Değeri	72
4.	DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	73
4.1.	Türk Ticaret Kanunu'ndaki Düzenlemeler Kapsamında Sigorta Sözleşmelerinde Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri.....	73
4.1.1.	Sigortacının Rizikoyu Taşıma Yükümlülüğü.....	74
4.1.1.1.	Riziko	74
4.1.1.2.	Rizikonun Belirlenmesi	76
4.1.1.3.	Sigortacının Rizikoyu Taşıma Yükümlülüğünün Başlaması.....	78
4.1.1.4.	Primin Ödenmemesinin Riziko Himayesine Etkisi	80
4.1.1.5.	Rizikonun Gerçekleşmesinin İmkansızlaşması.....	82
4.1.2.	Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü.....	82
4.1.2.1.	Aydınlatma Yükümlülüğünün Hukuki Dayanağı	82
4.1.2.2.	Terminolojik Uyumsuzluk	83
4.1.2.3.	Aydınlatma Yükümlülüğünün Kapsamı	85
4.1.2.4.	Aydınlatma Yükümlüsü ve Muhatabı	86
4.1.2.5.	Sözleşme Görüşmeleri Esnasında ve Sözleşmenin Devamı Süresince Aydınlatma Yükümlülüğü	87
4.1.2.6.	Aydınlatma Yükümlülüğünün İfa Biçimi	91
4.1.2.7.	Aydınlatma Yükümlülüğüne Aykırılık.....	92
4.1.3.	Sigortacının Sigorta Poliçesi Verme Yükümlülüğü	94
4.1.3.1.	Poliçe	94
4.1.3.2.	Poliçenin Verilme Zamanı	95
4.1.3.3.	Poliçe İçeriği.....	96
4.1.3.4.	Poliçe Tesliminin Etkileri.....	96
4.1.3.5.	Poliçe Verme Yükümlülüğüne Aykırılık ve Poliçenin Kaybedilmesi	97
4.1.4.	Sigortacının Giderleri Ödeme Borcu	98
4.1.5.	Sigortacının Tazminat Ödeme Borcu	100
4.1.5.1.	Sigorta Tazminatının ve Bedelinin Ödeme Şekli.....	101
4.1.5.2.	Sigorta Tazminatının Şartları	104

4.1.5.3.	Sigorta Tazminatının Muacceliyeti.....	105
4.1.5.4.	Zararın Miktar Olarak Tespiti	108
4.1.5.5.	Sigorta Tazminatı Miktarının Tayini	109
4.1.5.6.	Sigorta Tazminatı/Bedelinin Ödenmesi.....	110
SONUÇ	111
KAYNAKÇA	116
ÖZGEÇMİŞ	121

TEZ ONAY SAYFASI

Müeyesser FEYZİOĞLU tarafından hazırlanan “TÜRK TİCARET KANUNU’ NDAKİ DÜZENLEMELER KAPSAMINDA SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE SİGORTACININ BORÇ VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Hakim AZİZ

.....

Tez Danışmanı, İşletme Bölümü Ticaret Hukuku Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Aktüerya ve Risk Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 18/04/2022

Unvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Hakim AZİZ (KBÜ)

.....

Üye : Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU (KBÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Ferudun KAYA (BAİBÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Müyesser FEYZİOĞLU

İmza :

ÖNSÖZ

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 6. Kitabı'nda "Sigorta Hukuku" alanı hakkında düzenlemelere yer verilmiştir. Anılan kanunda, sigorta sözleşmesi hakkında hükümler getirildikten sonra "Tarafların Borç ve Yükümlülükleri" başlığı altında "Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri" ve "Sigorta Ettirenin Borç ve Yükümlülükleri" ayrı ayrı, maddeler halinde sayılmak suretiyle düzenlenmiştir. Öğretide, daha çok, sigortacı ve sigorta ettirenin tek tek borç ve yükümlülüklerine yönelik pek çok çalışma yapıldığı görülmüştür. Bu çalışma ile ise 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen, sigortacının borç ve yükümlülüklerinin birlikte ele alındığı bir çalışma yapılması hedeflenmiştir.

Büyük bir istek ve heyecanla başladığım Yüksek Lisans öğretimimin ilk günlerinden itibaren yanımda olarak maddi ve manevi desteklerini benden hiç esirgemeyen annem, babam ve küçük kardeşime şükranlarımı sunarım. Çalışmada bana yol gösteren, çalışmanın bu aşamaya gelmesinde büyük katkı ve emeği olan ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Sayın Doktor Öğretim Üyesi Hakim Aziz'e şükranlarımı sunarım. Yine bu süreçte yanımda olan ve beni destekleyen sevgili eşime de çok teşekkür ederim.

Hayat ışığım, varlığı, nefesi, benim için yaşam sebebi olan canım kızım Alya FEYZİOĞLU'na, bu sürecimde hayatıma girdiği için ayrıca teşekkür ederim.

ÖZ

Globalleşen dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler insanların birbirleriyle olan iletişimini arttırmıştır. Dünya nüfusu her geçen gün çoğalma eğilimi göstermektedir. Yaşanan bu gelişmeler hayatın her alanında risk sayısına ve oranına yansımıştır. Bu artışlar, sigorta hizmetlerine daha fazla ihtiyaç duyulmasına sebep olmuştur. Sigorta en iyi risk yönetimi araçlarından biridir. İnsanların sigortadan bekledikleri faydayı elde edebilmeleri, sigorta konusunda bilgi sahibi olmalarına bağlıdır. Çalışma ile Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan ilgili düzenlemelerdeki eksikliklerden bahsedilerek, sigorta, sigorta sözleşmesi ve Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenlemeler çerçevesinde sigortacının borç ve yükümlülükleri hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, çalışma konumuz hakkında literatür taraması gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde, sigorta hakkında, herkesin işine yarayacak genel nitelikteki bilgiler verilmiştir. Sigortanın tanımı yapılmış ve önemine değinilmiştir. Sigortanın tarihçesi hakkında bilgilendirmeye yer verilmiştir. İkinci bölümde, doktrinde kabul edilen sigorta türlerine değinilmiştir. Sigortanın risk yönetimi ile ilişkisinden bahsedilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde sigorta türleri, Türk Ticaret Kanunu tarafından ele alındığı şekliyle incelenmiştir. Sigorta türlerinin ayrımında, doktrinde ve Türk Ticaret Kanunu'nda bir kısım farklılıklar olduğu görülmüştür. Çalışmanın üçüncü bölümünde ayrıca sigorta sözleşmesi hakkında da bilgi verilmiştir.

Sigorta ve sigorta sözleşmesi hakkında bilgi verildikten sonra, çalışmanın son bölümünde, Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenlemeler kapsamında sigortacının borç ve yükümlülüklerine değinilmiştir. Çalışma ile Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan ilgili düzenlemelerde bir kısım eksiklikler olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Bu eksikliklerin, yapılacak kanuni düzenlemelerle giderilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Ancak eksikliklere rağmen, kanunda sigortacının borç ve yükümlülüklerinin ayrı ayrı düzenlenmiş olmasının, sigortacılık açısından, olumlu gelişmelerden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sigorta; Sigorta Sözleşmesi; Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri.

ABSTRACT

Technological developments in the globalizing world have increased the communication of people with each other. The world population tends to increase day by day. These developments have been reflected in the number and rate of risks in all areas of life. These increases have led to a greater need for insurance services. Insurance is one of the best risk management tools. The ability of people to obtain the benefit they expect from insurance depends on their knowledge of insurance. In this study, it is aimed to give information about the debts and obligations of the insurer within the framework of insurance, insurance contract and regulations in the Turkish Commercial Code by mentioning the deficiencies in the relevant regulations in the Turkish Commercial Code. For this purpose, a literature review about our study topic was carried out.

In the first part of the study, general information about insurance that will be useful to everyone is given. The definition of insurance has been made and its importance has been mentioned. Information about the history of the insurance is included. In the second part, the types of insurance accepted in the doctrine are mentioned. The relationship between insurance and risk management is mentioned.

In the third part of the study, insurance types are examined as they are handled by the Turkish Commercial Code. It has been observed that there are some differences in the distinction of insurance types, in the doctrine and in the Turkish Commercial Code. In the third part of the study, information about the insurance contract is also given.

After giving information about the insurance and the insurance contract, in the last part of the study, the debts and obligations of the insurer within the scope of the regulations in the Turkish Commercial Code are mentioned. In the study, it has been found that there are some deficiencies in the relevant regulations in the Turkish Commercial Code. It has been concluded that these deficiencies should be eliminated with legal regulations to be made in the future. Despite the deficiencies, it has been concluded that the insurer's debts and liabilities are regulated separately in the law, which is a positive development in terms of insurance.

Keywords: Insurance; Insurance Contract; Obligations and Liabilities of the Insurer.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Türk Ticaret Kanunu'ndaki Düzenlemeler Kapsamında Sigorta Sözleşmelerinde Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri
Tezin Yazarı	Müyesser FEYZİOĞLU
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Hakim AZİZ
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	18/04/2022
Tezin Alanı	Aktüerya ve Risk Yönetimi Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	121
Anahtar Kelimeler	Sigorta; Sigorta Sözleşmesi; Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Obligations and Liabilities of the Insurer in Insurance Contracts within the Scope of the Regulations in the Turkish Commercial Code
Author of the Thesis	Müyesser FEYZİOĞLU
Advisor of the Thesis	Dr. Lecturer Hakim AZİZ
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	18/04/2022
Field of the Thesis	Actuarial and Risk Management Department
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	121
Keywords	Insurance; Insurance Contract; Obligations and Liabilities of the Insurer.

KISALTMALAR

A.Ş.	: Anonim Şirketi
AY	: 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
Ba.	: Baskı
Bkz.	: Bakınız
Bağ – Kur	: Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
DASK	: Doğal Afet Sigortaları Kurumu
der.	: Derleyen
Dr.	: Doktor
E.	: Esas
ed./Ed.	: Editör
E.T:	: Erişim Tarihi
E.TTK.	: 6762 Sayılı Eski Türk Ticaret Kanunu
f.	: Fıkra
HATMER	: Sigorta Hasar Takip Merkezi
HAYMER	: Hayat Sigortası Bilgi Merkezi
HD.	: Hukuk Dairesi
K.	: Karar
K.T:	: Karar Tarihi
K.T.K.	: 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu
m.	: Madde
M.Ö.	: Milattan Önce
NO	: Numara
Öğr.	: Öğretim

Prof.	: Profesör
R.G.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SAGMER	: Sağlık Sigortası Bilgi Merkezi
San.	: Sanayi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
S.K.	: 5684 Sayılı Sigortacılık Kanunu
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
SSBİY	: R.G. NO: 31039 Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik
T.	: Tarihi
TARSİM	: Tarım Sigortaları Havuzu
T.A.Ş.	: Türk Anonim Şirketi
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
Tic.	: Ticaret
TL	: Türk Lirası
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TRAMER	: Trafik Sigortası Bilgi Merkezi
TTK.	: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd.	: Ve devamı
Y.	: Yargıtay
yy.	: Yüzyıl

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Çalışmanın konusunu, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında sigorta sözleşmelerinde sigortacının borç ve yükümlülükleri oluşturmaktadır. Konunun temeline indiğimizde, karşımıza, öncelikle sigorta kavramı çıkmaktadır. Sigorta, zaman içinde, çeşitli evrelerden geçerek günümüzdeki halini almıştır. Sigorta, gelişimini henüz tamamlamış değildir. İnsanoğlu yaşamını sürdürürken kendini koruma içgüdüğü taşımaktadır. Kendini güvende hissetmeyen insan, huzurlu bir hayat sürdürememektedir.

Her geçen gün farklı gelişmelerin yaşanmasına paralel olarak farklı risklerin ortaya çıkması söz konusudur. Bu riskleri, insanın tek başına karşılayabilmeye maalesef gücü yetmemektedir. İnsanoğlu, risklerden korunarak daha kaliteli bir yaşam sürmek istemektedir. İşte bunun için aynı riskler neticesinde zarara maruz kalma olasılığı taşıyan kişiler bir araya gelerek, sigorta adı verilen bir organizasyon etrafında toplanmışlardır. Bu organizasyona katılan herkesten toplanan primler sayesinde, sigorta kapsamındaki rizikonun gerçekleşmesi neticesinde, maddi kayıpların yerine konmasının kolaylaştırılması amaçlanmıştır.

Çalışmanın konusuna giren sigorta türü, sosyal sigorta – özel sigorta ayrımında, özel sigortalar kapsamındadır. Çalışmanın kapsamı dışında olan sosyal sigortalar hakkında çok fazla açıklamada bulunulmamıştır. Özel sigorta alanında, sigortanın işlevini sağlayan en önemli araç, sigorta sözleşmeleridir. Sigorta sözleşmesinin her bir tarafı, sözleşmeden, kendisi açısından farklı faydalar beklemektedir. Sigortacı, sigorta ettirenin ödemek zorunda olduğu primler sayesinde gelir elde etme gayesine kavuşmaktadır. Sigorta ettiren ise sigorta sözleşmesi akdetmek suretiyle meydana gelme olasılığı olan rizikolardan olabildiğince korunmayı amaçlamaktadır.

Sigorta sözleşmesinde tarafların borç ve yükümlülükleri büyük önem taşımaktadır. Bu yüzden tarafların hak ve yükümlülüklerinin açık bir şekilde ortaya konması gerekmektedir. Çalışmada, bu ihtiyaç doğrultusunda, Türk Ticaret Kanunu kapsamında, sigorta, sigorta sözleşmesi ve sigortacının borç ve yükümlülükleri konularına yer verilmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Sigorta, çeşitli uzmanlık alanlarını ilgilendirmesi sebebiyle, bünyesinde teknik yönler içermektedir. Bu nedenle, sigorta konusunda bilgi sahibi olabilmek için sigortanın teknik yönlerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu teknik bilgilere, sigorta sözleşmesine taraf olan her sigorta ettirenin hakim olması beklenemez. Ancak sigorta sözleşmesi ile sözleşmenin tarafı haline gelindiğinde, az da olsa, sigorta hakkında bilgi sahibi olunmasının, sigorta ettirenin yararına olacağı düşünülmektedir. Sigortacının, çeşitli yönlerden sigorta ettireni yönlendirme, ona danışmanlık, rehberlik etme şeklinde faaliyetleri bulunmaktadır. Sigortacının da, hem kendi menfaatlerini korumak hem de sigorta sözleşmesinin karşı tarafını doğru şekilde bilgilendirerek, tarafların sigorta sözleşmesinden bekledikleri en yüksek faydaya ulaşmasını sağlamak açısından, sigorta alanında üst düzeyde bilgi birikiminin olması gerekmektedir.

Sigorta sözleşmesinde, her iki tarafın da borç ve yükümlülükleri önem arz etmektedir. Ancak sözleşmeye yön veren taraf sigortacı olduğundan, çalışmada, bu konudaki önemine binaen, sigorta ve sigorta sözleşmesi ele alındıktan sonra 6102 sayılı TTK kapsamında sigortacının borç ve yükümlülüklerinin nelerden ibaret olduğu ortaya konulmuştur.

Bu çalışma ile Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan ilgili düzenlemelerdeki eksikliklerden bahsedilerek sigorta, sigorta sözleşmesi ve Türk Ticaret Kanunu'ndaki düzenlemeler çerçevesinde sigortacının borç ve yükümlülükleri hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

Sigortacının borç ve yükümlülüklerini anlayabilmek için ilk adımda sigorta ve sigorta sözleşmesi hakkında bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. İşbu çalışmada, ilk etapta, çalışma konumuzun temel kavramları olan sigorta ve sigorta sözleşmesi hakkında bilgi ve açıklamalara yer verilmiştir. Ardından, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında, sigortacının borç ve yükümlülükleri hakkında detaylı açıklamalar getirilmiştir. Çalışma, bu özelliğiyle sigortacının borç ve yükümlülüklerinin nelerden ibaret olduğu bilgisine ihtiyaç duyan ve bu konuda herhangi bir bilgisi olmayan kişilerin faydalanabileceği bilgiler içermesi yönüyle önem taşımaktadır. Ayrıca

çalışmada, sigortacının borç ve yükümlülükleri hakkındaki düzenlemelerdeki eksikliklere değinilmiş olması da çalışmanın önemli noktalarındandır. Çalışmayla, ayrıca sigortacının borç ve yükümlülükleri konusunda bilgiye ihtiyaç duyanların bu yöndeki gereksinimlerinin karşılanması ve bilinmesi gereken temel kavramlar hakkında bilgi sahibi olmaları da hedeflenmiştir.

Her geçen gün yaygınlaşmakta olan sigorta müessesesi, her kesimden insanın hayatına girmeye başlamış ve günlük hayatın bir parçası haline gelmiştir. İnsan hayatını bu denli etkileyen ve maddi yıkımları engelleyerek sosyal hayata da katkı sağlayan sigortanın öneminin her geçen gün arttığı görülmektedir. Bu nedenle sigorta hakkında, sigorta ile bir şekilde ilişki içine giren herkesin bilgi sahibi olması önem kazanmıştır.

Sigorta sözleşmesinin, temelinde güvene dayanan akitlerden olması, tarafların, hak ve yükümlülükleri hakkında bilgi sahibi olmalarının önemini arttırmaktadır. Sözleşmenin her iki tarafının da tarafların eylem ve işlemlerine yön veren sigortacının borç ve yükümlülüklerinin nelerden ibaret olduğunu bilmesi gerekmektedir. Çünkü bu sayede tarafların ihtilafa düşmesinin en aza indirgenebileceği düşünülmektedir. Bu sayede, her iki tarafın da sigorta sözleşmesinden bekledikleri faydaya en üst seviyede ulaşması amaçlanmaktadır. Sigortanın, bünyesinde taşımış olduğu sosyal fonksiyonu, bu şekilde yerine getirmesi hedeflenmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışma oluşturulurken çalışma konumuz hakkında literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Nitel veri toplama yöntemiyle yapılan çalışmanın konu ve ana kapsamını 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda geçen düzenlemeler belirlemektedir. Çalışmada, anılan kanunun yürürlük tarihinin "01.07.2012" olması sebebiyle bu tarih ve sonrasında oluşturulan bilimsel çalışmalardan istifade edilmiştir. Çalışmada, güncel kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca zaman içinde değişikliğe uğramamış kavramlar hakkında, daha kısıtlı olmak üzere, anılan kanunun yürürlük tarihinden önceki kaynaklardan da faydalanılmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Çalışmanın kapsamını özel sigortalar oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmanın kapsamı dışında olan sosyal sigortalar ve sosyal güvenlik konularına yer verilmemiştir. Özel sigortalar, görevini, özel hukuka tabi sigorta sözleşmeleri vasıtasıyla yerine getirmektedir. Dolayısıyla özel hukuk sözleşmesi niteliğindeki sigorta sözleşmeleri çalışmanın kapsamında yer almaktadır.

Sigorta sözleşmesinin taraflarından olan sigortacının borç ve yükümlülükleri, çalışmanın kapsamında yer almaktadır. Çalışmada, anılan borç ve yükümlülükler 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında ele alınmıştır. Yeri geldiğinde, Türk Ticaret Kanunu dışındaki düzenlemelerden de bahsedilmiştir.

Sigortacının borç ve yükümlülüklerine dair çalışmaların dağınık olması ve sadece bu konuya dair çalışmaların yeterli sayıda olmaması, karşımıza bir sınırlılık olarak çıkmıştır. Yargıtay kararlarına sınırlı olarak yer verilmiştir.

Karşılaşılan güçlükler ise anılan kanundaki ilgili düzenlemelerde bulunan birtakım eksikliklerden kaynaklanmıştır. Buna örnek olarak, “sigortacının borç ve yükümlülükleri” ibaresini göstermemiz mümkündür. Kanun koyucunun, sigortacının bir kısım borç ve yükümlülüklerinden, sadece “borç” ve bir kısım borç ve yükümlülüklerinden ise sadece “yükümlülük” olarak bahsettiği görülmüştür. Ancak hangi sebeplerle “borç” terimi ve hangi sebeplerle “yükümlülük” terimi kullanıldığına dair kanunda ve gerekçesinde bir açıklamaya yer verilmemiştir.

Diğer bir örnek olarak, TTK. m. 1401 hükmü gösterilebilmektedir. TTK. m. 1401 hükmünde, kanun koyucunun, sigorta sözleşmesinin tanımına yer verdiği görülmektedir. Genel bir tanım olmasına rağmen bu tanımın, pasif sigortasının tanımını içermediği görülmektedir.

Sigortacının borç ve yükümlülüklerinden, asli edim yükümlülüğünün, rizikoyu taşıma mı, yoksa tazminat/bedel ödeme mi olduğuna dair yasal düzenlemede netlik olmaması da bir güçlük olarak karşımıza çıkmıştır. Aydınlatma yükümlülüğünün, kanunda tek bir maddede düzenlenmiş olması ise bir sınırlılık olarak karşımıza çıkmıştır. Bunun gibi yasal düzenlemelerden kaynaklanan eksiklikler, çalışmada karşılaştığımız sınırlılıklardır.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

SİGORTA KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

1.1. Sigorta Kavramı, Sigortanın Tarihçesi

1.1.1. Sigorta Kavramı

1.1.1.1. Sigortanın Tanımı

İnsanlık, ortaya çıkışından bu yana sürekli büyüme ve gelişme halindedir. Yaşanan teknolojik gelişmelerin sağladığı avantajlarla insanların birbiriyle iletişimi, daha da kolaylaşmıştır. Globalleşen dünyada, mesafelerin, fazlaca önemi kalmamıştır. İnsanlığın artan ihtiyaçları ile beraber bu ihtiyaçların karşılanması için bir araya gelme ve yoğun ilişkiler kurma adeta bir mecburiyet halini almıştır. Bu yoğunlaşma, zarar tehlikesi taşıyan olayların çeşitliliğini de arttırmıştır. Tüm bu gelişmeler sigorta alanına da yansımıştır. Daha önceki dönemlerde, sigortanın kapsamı, belirli bir olay iken, şu an, sigortanın teminat sağladığı alan artmıştır. Bu büyümenin, ilerleyen günlerde daha da artacağı tartışmasızdır.¹

Bir insanın, hayatı boyunca karşılaşılabileceği ve neticesinde zarar görebileceği tehlikeli olayların sayısı bir hayli fazladır. Maruz kalma olasılığı bulunan tehlikeli olayların sayıca fazlalığına rağmen, bütün bu tehlikeli olaylara karşı, insanın tek başına² tedbir alma imkanları sınırlı kalmıştır. Aynı şekilde, insanın bu tehlikeli olaylarla karşılaşması halinde, herhangi bir zarara uğrayıp uğramayacağı ve herhangi bir zarara uğraması halinde zararın miktarı belirsizdir. Oysa insan, yaşamı boyunca kendini güvende hissetme ve yaşamını güvence altına alma ihtiyacı duymaktadır. İşte sigortanın en önemli işlevi bu güveni³ tesis etmektir. Sigorta, insanların bu güvence

¹ Merve Gülmez, 'Sigorta Sözleşmelerinde Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü' "Yüksek Lisans Tezi", (KTO Karatay Üniversitesi, 2019), s. 3

² Hasan Murat Güçlü, Ömer Faruk Seleş, ve İbrahim Kayhan, *Sigorta Hukuku*, Birinci Ba. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), s.19; Merve Atalay, 'Türk Hukukunda Sigorta Sözleşmesi' "Yüksek Lisans Tezi", (KTO Karatay Üniversitesi, 2019), s. 5

³ Murat Özbolat, *Temel Sigortacılık*, 8. Ba. (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2020), s. 29

ihtiyacından ortaya çıkmıştır.⁴ Sigorta, kişilerin güvence ihtiyacının karşılanması tekniğidir. AY⁵ m. 17 gereğince, herkesin yaşamak gerek maddi ve gerekse manevi varlığını korumak ve geliştirmek bakımından, haklara sahip olduğu hüküm altına alınmıştır. İnsanın maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi araçlarından biri de sigortacılık faaliyetleridir.

Bir yanda, insanın tek başına ortaya çıkabilecek zararların üstesinden gelebilmesi güçlüğü, bir yanda, aynı tehlikeli olaylarla karşılaşma olasılığı olan diğer bireylerin varlığı, kişilerin birlikte hareket etme⁶ ve zararın kurtulmalarına bir çare olarak ortaya çıkmıştır.

Aynı tehlikeye uğrama ve zarar görme ihtimali olan bireyler topluluğunun, nasıl ve ne şekilde bir araya gelip rizikoyu paylaşacakları ise sigortacının sistemdeki düzenleyici rolü ile mümkün olabilmiştir. Sigorta ile aynı riziko neticesinde, zarara uğraması muhtemel kişilerin, belli bir miktar para ödeyerek bir araya gelmesi, toplanan para ile de gerçekleşen zararın karşılanması ile zararın paylaşılması sağlanmaktadır.⁷

Buradan hareketle; sigorta, aynı rizikolarla karşılaşma ihtimaline sahip bireylerin, sigortacının gerçekleştirdiği organizasyona, prim adı verilen belli bir miktar parayı ödeyerek dahil olması suretiyle zararı paylaştıkları bir sistemdir, diyebiliriz.⁸

Sigorta hukuksal bir organizasyon olarak meydana çıkmıştır. Sigortadan beklenen koruma, ancak hukuki yollarla gerçekleştirilebilmektedir. Bu ise yasa ya da sözleşmeler vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Sigortayı hukuksal boyutundan ayrı tasavvur etmek mümkün görünmemektedir.⁹

Sigortacılık, ilmi ve teknik temellere dayanmaktadır.¹⁰ Zararın karşılanabilmesine yönelik, ilk tespiti gereken husus ise gerçekleşme ihtimali taşıyan

⁴ Şaban Kayıhan ve Özcan Günergök, *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri*, 5. Ba. (İstanbul: Umuttepe Yayınları, 2020), s. 4

⁵ Bkz. RG. T. 09.11.1982, S. 2709

⁶ Mehmet Özdamar ve Burak Doğan, *Sigorta Hukuku*, ed. İbrahim Ermenek, Birinci Ba. (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2020), s.17

⁷ Özbolat, s. 30

⁸ Özdamar ve Doğan, s. 18

⁹ Rayegan Kender, *Türkiye' de Hususi Sigorta Hukuku*, 17. Ba. (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), s. 2

¹⁰ Emine Yazıcıoğlu ve Zehra Şeker Öğüz, *Sigorta Hukuku*, 4. Ba. (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021), s. 6

rizikoların, gerçekleşme oranının, istatistik bilimine ait yöntemlerle hesaplanması ve sonuçların ortaya konmasıdır.¹¹

İstatistik ilmi gelişen toplumlarda, sigortacılık da gelişebilmektedir. Bu nedenle, sigortacılık alanındaki gelişmelerin, istatistik alanına önem verilmesine ve istatistik ilmi ile toplanan bilginin biriktirilmesine bağlı olduğu söylenebilmektedir.¹²

İstatistik, geçmişte gerçekleşmiş olaylardan hareketle olasılık hesaplamalarıyla herhangi bir rizikonun, gelecekte bir zaman diliminde ve belli sayıda kişi açısından meydana gelme oranını, olasılığını tespit edebilmektedir. Sigorta ilişkisinde, ödenecek prim, rizikonun meydana gelme oranına bağlı olarak değişmektedir. Sigortacılıkta, istatistik ve diğer bilimsel verilere göre sigortalanacak rizikolar ayrılmakta ve seçilmektedir. Örneğin; meydana gelme sıklığı fazla olan ve büyük zarar ve ziyana neden olan rizikolar sigortalanmamakta ya da bu nitelikteki rizikolarla mutlak surette az rastlanan ve nispeten daha hafif rizikolar da sigortalanmak suretiyle denge kurulmaya çalışılmaktadır.¹³

Sigortanın teknik esasları, onu, şansa dayalı işlem olmaktan çıkarmaktadır. Sigorta şans ve bahta dayalı oyunlardan katiyetle ayrılmaktadır. Hiçbir yerde, sigortanın kökenini kumar ile bahis oluşturmamıştır.¹⁴

Sigorta ile kumarın birbirinden ayrılmasını sağlayan önemli farklar bulunmaktadır. Sigorta yalın riskleri teminat altına almaktadır. Sigortada, zarar neticesinde, kazanç ya da zenginleşmeden söz edilememektedir. Sigortacılıkta amaç gerçek zararın giderilmesidir. Kumar ve bahis gibi oyunlar ise spekülatif risklerdendir. Anılan riskler neticesinde kayıp ya da kazanç yaşanmaktadır. Oysa sigorta, sebepsiz zenginleşmenin önüne geçmek için tedbirler almaktadır.¹⁵

Sigorta; gerçekleşme ihtimali olan, ancak gerçekleşip gerçekleşmeyeceği ya da ne zaman gerçekleşeceği bilinmeyen, zarar doğurma kapasitesi olan rizikolarla karşı, önceden önlem almak üzere bir araya gelme ve rizikoyu ve zararı paylaşarak yükü hafifletme, organize olma düşünce ve ihtiyacının ortaya çıkardığı bir organizasyon

¹¹ Hacı Kara, *Sigorta Hukuku*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Ba. (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık A.Ş., 2021), s. 41

¹² Şaban Kayıhan ve Ömer Bağcı, *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri*, 4. Ba. (Umuttepe Yayınları, 2019), s. 26

¹³ Kender, s. 4-5

¹⁴ Kender, s. 5-6

¹⁵ Erdem Kırkbeşoğlu, der., *Risk Yönetimi ve Sigortacılık*, (Ankara: Gazi Kitabevi, 2015), s. 49 – 50

olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁶ İnsanoğlu ancak kendini güvende hissettiği müddetçe huzurlu bir yaşam sürebilmektedir.

Sigorta, multidisipliner bir yapıya sahiptir. Sigortanın, ekonomiden, işletmeye, matematikten istatistiğe, psikolojiden tarih ve muhasebeye kadar ve hatta diğer benzer bilimlerle sıkı ilişkileri bulunmaktadır.¹⁷ Birçok uzmanlık alanını ilgilendirir ve bünyesinde taşır. Sigorta, aynı zamanda, riskin yönetilme şekillerinden ve araçlarından biridir. Yaşadığımız devirde ülke sınırları içinde ve dışında, iktisadi etkinliklerin karışık yapıda olması, risk ihtimallerini artırmıştır. Bu aşamada sigorta gündeme gelerek risk yönetimi aracı olma görevini görmektedir.¹⁸

1.1.1.2. Sigortanın Önemi

Sigortanın önemi, toplumsal yaşamda kendini hissettirmektedir. Sigorta, ekonomik ve toplumsal yaşamda, kişi ve kurumların güvenliğini sağlamaktadır.¹⁹

Kişinin sigorta ile temin ettiği menfaatinin, bir gün zarara uğraması durumunda, yaptırdığı sigorta devreye girerek zararının karşılanması sağlanmaktadır. Kişi, sigorta vasıtasıyla oluşan zararlı neticelerden kolaylıkla kurtulacağından, çevresindeki insanlara ve devlete, durumun olumsuz iktisadi etkileri yansımamış olacaktır.²⁰ İktisadi yıkımların önüne geçilmesi ise hem ekonomik hem politik anlamda, tüm ülke düzeyinde gelişme ve istikrar getirmektedir.²¹ Bu şekilde, sigorta, milli varlık ve kaynakların korunmasını sağlamaktadır. Sigorta ilişkisi ile birlikte devletin vergi alacağı da gündeme gelecek olduğundan ödenen vergiler yine milli ekonomiye gelir kaynağı olmaktadır.²²

Sigorta, riski aktarmakta ve riskin paylaşılmasını sağlamaktadır. Sigorta ile gerek Türkiye bazında gerekse Dünya çapında riskin dağıtımı mümkün olmaktadır. Taşdıkları riskin büyük olması halinde, sigorta şirketleri, bu riskleri, Dünya

¹⁶ Atalay, s. 5-6

¹⁷ Emine Orhaner, *Sigortacılık* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013), s. 30

¹⁸ Enver Alper Güvel ve Afıtap Öndaş Güvel, *Sigortacılık*, Sekizinci Ba. (İstanbul: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2018), s. 32

¹⁹ Kayıhan ve Bağcı, s. 35

²⁰ Ferhat Cimbar, 'Tazminat Sigortalarında Hasar ve Tazminatın Belirlenmesi', "Yüksek Lisans Tezi", (Kırıkkale Üniversitesi, 2009), s. 4-5

²¹ Gülmez, s. 3 - 4

²² Atalay, s. 8

üzerindeki diğer sigorta şirketlerine devredebilmekte ve dağıtabilmektedir. Böylece, sigorta vasıtası ile global düzeyde yardımlaşma sağlanmış olmaktadır.²³

Sigorta, zararı gidermekten evvel, zararın ortaya çıkmasına engel olacak tedbirler de sunmaktadır. Sigortanın bir diğer önemi, rizikoların meydana gelmesinin engellenmesine yardım etmesi olarak belirmektedir. Zira, sigortacı açısından, rizikonun meydana gelmemesi en uygun hal olduğundan, sigortacı, rizikonun meydana gelmesini engelleyici konularda, sigorta ettirene yardımcı olmaktadır.²⁴

Sigortanın zararın ortaya çıkmasına engel olacak tedbirler de sunmasından dolayı iktisadi kıymetler korunmaktadır. İktisadi değerlerin korunması da kredi veren kuruluşların, kredi verebilmesini kolaylaştırmaktadır.²⁵

Sigorta, sermaye birikimi sağlama noktasında da etkili olmaktadır. Sisteme dahil olanlardan alınan primlerin, sigorta şirketleri tarafından gelir sağlayan yatırımlar ile değerlendirilmesi ile iktisadi hayata katkı ve destek ortaya çıkmaktadır. Sigorta ile sigorta ilişkisine dahil olanlar, tasarruf yapma imkânı bulmaktadır.²⁶ Bireysel emeklilik sistemi örneğinde sigortanın tasarruf fonksiyonu daha iyi anlaşılabilir.²⁷

Sigortanın, aynı rizikolara maruz kalma neticesinde zarara uğrama ihtimali bulunanları bir araya getirme ve prim deneni belli bir meblağı ödeyerek sisteme dahil olmak suretiyle katkı sağlamalarını tesis etme yönleriyle kişilerin zararı paylaşmasına vesile olması sayesinde sosyal dayanışmaya katkı sağlama işlevi gördüğü söylenebilmektedir.²⁸

Ticari hayatın ekonomiye katkısı yadsınamaz. Sigorta müteşebbisi destekleyerek ticari hayatın gelişmesine de olumlu yönde katkılar sağlar.²⁹ Farklı iş imkanları³⁰ sunarak iş hayatının canlanmasına vesile olur. İşsizliğin bir nebze

²³ Huriye Kubilay, *Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku*, (İzmir: Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, 1999), s. 8

²⁴ Kayıhan ve Bağcı, s. 28

²⁵ Kara, s. 40

²⁶ Kayıhan ve Günergök, s. 16; Rıza Ayhan, Hayrettin Çağlar, ve Mehmet Özdamar, *Sigorta Hukuku Ders Kitabı*, Üçüncü Ba. (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), s. 22

²⁷ Kayıhan ve Günergök, s. 16

²⁸ Kayıhan ve Günergök, s. 16; Kara, s. 43; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 23

²⁹ Kara, s. 43; Kayıhan ve Günergök, s. 17

³⁰ Kayıhan ve Günergök, s. 17

giderilmesine fayda sağlar. Sigortanın, istihdamı sağlayan bir kaynak olması şeklinde, bir ekonomik sonucu da bulunmaktadır.³¹

Sigortanın, sosyal güvenlik sistemi içinde, yardım ve katkı sağlama fonksiyonu bulunmaktadır.³² Bu fonksiyonu, hayat sigortaları ve bireysel emeklilik sistemlerinde özellik arz etmektedir. Örnekleme gerekirse, bireysel emeklilik sistemi ile gelen ek emeklilik ödemeleri sosyal güvenlik sistemine katkı ve yardım ederek devletin yükünü azaltır.³³

1.1.2. Sigortanın Tarihçesi

Sigorta tarihi ile ilgili, kesin nitelik taşımasa da bir takım dayanak belgelerle ortaya konmuş bilgiler ile elde edilen çıkarımlar neticesinde, sigortanın ilk uygulamaları olarak kabul edilen başlangıç noktası belirlenmiştir.³⁴

Sigortanın ilk çıkışı ile ilgili tartışmalar bulunmaktadır.³⁵ Çalışmada, sigortanın tarihi gelişimi, dünyada ve Türkiye’de olmak üzere iki ana ayrıma bölünerek ele alınacaktır.

1.1.2.1. Sigortanın Dünyadaki Tarihçesi

Dünya tarihinde, sigorta benzeri ilk uygulamaların, M.Ö. (1792 – 1750) yılları civarında, Babiller tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir.³⁶

Döneminin ticaret merkezlerinden Babil’ de, Kral Hammurabi tarafından “Hammurabi Kanunları” ile bir dizi düzenleme getirilmiştir. O dönem, Babil’ de, ticaret alanında bazı sermaye sahiplerinin kervan tacirlerine borç verdiği; borç alan kervanların hırsızlık olaylarına maruz kalması ya da fidyeciler tarafından fidyeye tabi tutulmaları durumlarında, verilen borçların silinmek suretiyle tacirlerden talep

³¹ Sefer Gümüş ve Muhammet Suat Uzun, *Türk Sigorta Sektörünün Analizi ve Banka Kaynaklı Sigorta Pazarlaması*, 1. Ba. (İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2012), s. 18

³² Kayıhan ve Günergök, s. 17; Kara, s. 43

³³ Kayıhan ve Günergök, s.17

³⁴ Özbolat, s. 35

³⁵ Kara, s. 6

³⁶ Atalay, s. 13

edilmediği anlaşılmıştır. Bunun karşılığında tacirlerden verdikleri borcu geri alan sermaye sahipleri, himaye ettikleri rizikoya karşı, esas borç rakamı üzerinden belli bir meblağı almışlardır.³⁷

Kervanın haydut saldırıları sonucu zarara uğraması durumunda, ortaya çıkan zararın tüm kervan sahiplerince ortaklaşa giderilmesi esası benimsenmiştir.³⁸ Babil’de, Kral Hammurabi tarafından çıkarılan “Hammurabi Kanunları” ile gerçekleştirilen bu uygulamalar, kara taşımacılığının tarihteki ilk uygulaması olarak kabul görmüştür.³⁹

M.Ö. 600 yılları civarında, Hinduların, sigorta niteliğini haiz kredi anlaşmalarına rastlanmıştır. Bu kredi anlaşmalarının önemi, sigortacılık fikrinin gelişmesi anlamında ilk adımlar olması bakımından ve nakliye sigortaları ile deniz ödücü sigortalarının esasını teşkil etmeleri bakımından kendini göstermiştir.⁴⁰

Sigortacılık düşüncesinin ortaya çıkmasına neden olan bir diğer gelişme de denizcilikle ilgilenen Kartacalılar, Romalılar ve Yunanlılar arasında, gemi ile taşınan yük borç verildiği geminin limana ulaşamaması rizikosunun himayesi ile, geminin limana sorunsuz varması ihtimalinde gerek verilen borcun gerekse riziko himayesi karşılığı faizin ödendiği bir sisteme rastlanılmıştır.⁴¹

Modern anlamda sigorta sözleşmelerinin ilk örnekleri, denizcilik alanında görülmüştür.⁴² Sigortanın, ilk defa denizcilik alanındaki risklere karşı ortaya çıkışının sebebi, bu alanın aşırı riskli olma özelliğinden kaynaklanmaktadır.⁴³ Sabit prim esaslı üzerine kurulu, deniz sigorta hukuku kapsamındaki rizikolara karşı gerçekleştirilen bu uygulamalar, İtalya’da Venedik, Floransa, Cenova şehirlerinde rastlanmıştır.⁴⁴

23 Ekim 1347 tarihli, İtalya Cenova Limanı ile Mayorka arasında yük taşıyan “Santa Clara” gemisi için yapılan sigortaya dair poliçe, tarih sahnesindeki ilk poliçe olarak kabul görmüştür. Tarihte kurulmuş ilk sigorta şirketinin, Cenova’da, 1424

³⁷ Özbolat, s 36; Kara, s. 7

³⁸ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 23; Kayıhan ve Günergök, s. 7

³⁹ Atalay, s. 13; Kara, s. 7; Kayıhan ve Günergök, s. 7

⁴⁰ Beyhan Yaslıdağ, *Sigortacılık Sigorta Aracıları - Sigorta İşlemleri*, 3. Ba. (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2017), s. 16; Kara, s. 7; Kayıhan ve Günergök, s. 8

⁴¹ Yaslıdağ, s. 16

⁴² Kayıhan ve Günergök, s. 9

⁴³ Yazıcıoğlu ve Öğüz, s. 1

⁴⁴ Kara, s. 7

yılında kurulduğu yine kabul görmüştür. Sigorta konusunda ilk yasal mevzuat, 1435 yılında çıkarılan “Barselona Fermanı” olarak kabul edilmiştir.⁴⁵

Gelişmeler, İtalya’ dan İspanya, Fransa, Portekiz, Hollanda, İngiltere ve Kuzey Almanya’ya da sıçramış; bu ülkelerde de deniz sigortacılığı ile ilgili yasal düzenlemeler sevki yoluna gidilmiştir.⁴⁶ Avrupa’da da deniz sigortalarına ilişkin ilk kanunlar yasalaşmıştır. Bu kapsamda, İngiltere’de, deniz sigorta hukuku alanında ilk kanun 1601’ de getirilmiştir. Almanya’da ise deniz sigortası ile ilgili ilk mevzuat, 1731 yılında, Hamburg Sigorta ve Avarya Kanunu ile yürürlüğe konmuştur.⁴⁷

Deniz sigortasında, gemi ile yükünün sigortalanması ile başlayan bu süreç, devamında, kaptan gemi adamları ve yolcuların canlarına yönelik sigortacılık faaliyetlerine de öncülük etmiştir. 17. yüzyıla gelindiğinde, İtalyan “Tontin” tarafından, “Tontines” adı verilen organizasyon oluşturulmuştur. Bu organizasyon kapsamında, sisteme dahil olmak isteyenler bir araya gelip belli bir meblağı, belli bir süre zarfı için ortaya koymuştur. Bu sürenin hitamında hayatta olanlar, ortaya konan parayı alıp bölüşmüşlerdir.⁴⁸ Böylece, deniz sigortacılığı ile başlayan süreç, can sigortalarına da sıçramış ve devam etmiştir.⁴⁹

17. yüzyılın ikinci yarısında, sigortacılık alanında, önemli gelişmelere yol açan iki önemli olay cereyan etmiştir.⁵⁰ Bu iki önemli gelişmeden biri sigortacılıkta istatistik biliminden faydalanılarak olasılık hesaplarının yapılmaya başlanmasıdır.⁵¹ İkinci önemli gelişme de 2 Eylül 1666 yılında gerçekleşen, 13.000 ikamet ve 100 adet kiliseyi küle çeviren “Büyük Londra Yangını”dır. Bu olay ile daha sonra meydana gelebilecek, zarar tehlikesi olan felaketlerin önüne geçilmesi gereği anlaşılmış ve kara sigortaları fikri ortaya çıkmıştır. Büyük Londra yangını neticesinde, 1667 yılında, İngiltere’ de, “Yangın Bürosu” (Fire Office) kurulmuştur. Bunu takiben, 1684 senesine gelindiğinde, “Fire Office” karşısına rakip olarak “Friendly Society” kurularak faaliyete başlamıştır.⁵²

⁴⁵ Yaslıdağ, s. 16; Özbolat, s. 37; Kayıhan ve Günergök, s. 9; Kara, s. 8; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 24

⁴⁶ Kara, s. 9

⁴⁷ Kayıhan ve Günergök, s. 10; Kara, s.9

⁴⁸ Gümüş ve Uzun, s. 31

⁴⁹ Kayıhan ve Günergök, s. 10; Yaslıdağ, s. 16

⁵⁰ Ferudun Kaya ve Mehmet Kahya, *Sigorta ve Sigortacılık Yürürlükteki Sigorta Mevzuatına Göre*, 1. Ba. (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2017), s. 15

⁵¹ Kara, s. 9; Kayıhan ve Günergök, s. 10; Yaslıdağ, s. 16 – 17

⁵² Kayıhan ve Günergök, s. 10; Kara, s. 9; Yaslıdağ, s. 17

Sigortacılık tarihinde en dikkat çeken büyük gelişmelerden bir tanesi de 1688 yılında, “Lloyd’ s” kurulması hadisesi olmuştur. Lloyd ile sigortacılıkta yeni bir devir başlamıştır.⁵³ Edward Lloyd tarafından işletilen kahvehane, zamanla, tacir, iş insanı ve gemi sahiplerinin buluşup iş görüşmeleri yaptıkları ortam haline dönüşmüştür.⁵⁴

Teminat verenler “Underwriter” unvanıyla faaliyette bulunmuşlardır. Kurucusunun ölümünden sonra, diğer iştirak edenler, Lloyd’s adında organizasyon kapsamında faaliyete devam etmiştir. 1871 yılına gelindiğinde ise İngiltere yasama organı Lloyd’ s u “Birlik” şekline getirip yasalaştırmıştır.⁵⁵ Lloyd’ s tam olarak sigorta şirketi kategorisine girmemekte olup nevi şahsına münhasır bir “Birlik” tir. Her ne kadar sigorta himayesi sağlayan şahıslarla oluşturulmuş olsa da teminat haricinde, dünya gemicilik istihbaratı konusunda da iştigal etmektedir.⁵⁶

Yangın ile ilgili sigortalar, 19. yüzyılda, diğer Avrupa ülkelerinde ve oradan da ABD’de uygulanmaya başlamıştır.⁵⁷ Benjamin Franklin, ABD’de sigortacılık faaliyetlerine katkı sağlamak üzere çalışmış; yangın sigortası alanında teminatlar vermiştir. 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde, günümüz sigortacılık anlayışına dayalı özel sigorta kanunları yürürlüğe konmuştur.⁵⁸

1.1.2.2. Sigortanın Türkiye’deki Tarihçesi

Günümüz sigortacılığı anlamında olmasa da sigorta benzeri toplumsal yardımlaşma, riskin bölüşülmesi esasına dayalı birtakım uygulamalara, Selçuklular ve Osmanlılar zamanında rastlandığından, Türkiye’de, ilk sigorta faaliyetleri olarak bu uygulamalar kabul edilmiştir. Ahilik teşkilatı örneğinde olduğu gibi loncalar ve vakıflar, sigorta benzeri risk dağıtılması, dayanışma temelli uygulama örnekleri sergilemişlerdir.⁵⁹ Bu sigorta benzeri uygulamalar haricinde, Türkiye’de, sigorta ve sigortacılığın gelişmeye başlamasının 19. yy. sonlarına rastladığı görülmektedir.⁶⁰

⁵³ Kara, s. 10; Kayıhan ve Günergök, s. 10

⁵⁴ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 24; Kayıhan ve Günergök, s. 10; Kara, s. 10; Özbolat, s. 38

⁵⁵ Kayıhan ve Günergök, s. 10 - 11; Kara, 10; Özbolat, s. 38 - 39; Yashıdağ, s. 17

⁵⁶ Yashıdağ, s. 17; Kara, s. 10

⁵⁷ Kayıhan ve Günergök, s. 11; Yashıdağ, s. 19

⁵⁸ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 25

⁵⁹ Mahir Çipil, *Sigortacılık ve Risk Yönetiminin Temelleri*, 3. Ba. (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2019), s. 60 - 61

⁶⁰ Kayıhan ve Günergök, s. 12; Çipil, 61; Özbolat, s. 41

1850'li yıllara gelindiğinde, Avrupa'daki sigortacıların, Osmanlı topraklarında acentelikler vasıtasıyla sigortacılık işlemlerini yürütmeye başladıkları görülmüştür. O dönemde, sigorta ve sigortacılık işlemleri, Müslüman olmayanlar eli ile yürütülmüştür.⁶¹

Osmanlı Dönemi'nde, ilk acente, 1864 senesinde, İstanbul'da açılan Avusturya kökenli şirkete aittir.⁶² Yabancı menşeli bu acentelerin yöneticiliklerini, gayrimüslim vatandaşlar yürütmüştür. Sigorta poliçelerinde kullanılan dil olarak daha çok Fransızca tercih edilmiştir. O dönemde sigorta alanında yasal mevzuat açığı ve devlet kontrolü olmayışı gibi nedenlerle sigortacılık işlemleri kontrolsüz olarak ifa edilmiştir.⁶³ Hatta sigorta ile ilgili bir uyuşmazlıkla karşılaşıldığında, uyuşmazlığın çözümü, Londra mahkemelerine intikal ettirilerek ihtilaflar giderilmeye çalışılmıştır.⁶⁴

1864 senesinde Deniz Ticaret Yasası yürürlüğe konmuş ve ilk mevzuat olarak uygulanmıştır.⁶⁵

1870 Beyoğlu (Pera) yangını sigortacılık fikrinin Osmanlı Dönemi'nde yaygınlaşmasına vesile olması sebebiyle Osmanlı topraklarında, sigortacılık tarihinde yeni bir çağ olarak nitelendirilebilmektedir. Çıkan yangın neticesinde, 8.000' e yakın yapı kullanılamaz hale gelmiştir. Böyle büyük bir hadisenin yaşanması, insanları, sigorta yaptırmaya yakınlaştırmıştır.⁶⁶

Sermayesi yabancılara ait olsa da 1893 senesine gelindiğinde, ilk Türk sigorta şirketi "Osmanlı Umum Sigorta Şirketi" unvanı ile faaliyete geçmiştir.⁶⁷

Türkiye'de sigortacılık alanında asıl gelişmeler ise Cumhuriyet dönemine tekabül etmiştir. Poliçelerin yabancı dillerde düzenlenmesi uygulamasına, 1924 yılına gelindiğinde son verilmiş ve Sigortacılar Kulübü oluşturulmuştur.⁶⁸

Cumhuriyet dönemi ile birlikte millileşmenin etkisi ile sermayesi milli olan ilk sigorta şirketi, 1925 yılında, Türkiye İş Bankası ve İttihad-ı Milli Sigorta Şirketi

⁶¹ Kayıhan ve Bağcı, s. 33

⁶² Kara, s. 11

⁶³ Kayıhan ve Günergök, s. 12; Kara, s. 11;

⁶⁴ Özbolat, s. 41; Kara, s. 11

⁶⁵ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 25

⁶⁶ Çipil, s. 61

⁶⁷ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 26; Kara, s. 13; Kayıhan ve Günergök, s. 12; Özbolat, s. 44; Yaslıdağ, s. 21

⁶⁸ Yaslıdağ, s. 22

ortaklığı şeklinde Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi unvanı ile kurularak sigorta alanında faaliyetlerine başlamıştır.⁶⁹

Daha evvel yabancı dilde unvana sahip olan sigorta şirketlerinin unvanları, o dönemde, millileşmenin etkisi ile Türkçe unvanlar ile değiştirilmiştir. Daha evvel “Soleil” ünvanlı şirket Güneş Sigorta A.Ş. olarak, “Assurence Gles de Paris” ünvanlı şirketin unvanı ise Bozkurt Türkiye Umum Sigorta Şirketi olarak değiştirilmiştir.⁷⁰

1929 yılında kurulan Milli Reasürans T.A.Ş ile sigorta alanında millileşmenin hakim olması gayesi ile reasürans kaynaklı primlerin Türkiye sınırları içinde kalması sağlanarak ülkenin döviz kazanması ve bu yolla gelir elde edilmesi amaçlanmıştır.⁷¹

1935 senesinde, yerli sermayeli sigorta şirketi olması bakımından önem arz eden Güven Sigorta kurulmuştur. 1939 senesinde, sigorta alanında faaliyet gösteren şirketler Ticaret Bakanlığı'na bağlanmıştır.⁷² Doğan Sigorta unvanıyla ilk özel sermayeli sigorta şirketinin kurulması ise 1942 yılına rastlamıştır.⁷³

Sigortacılıkta yasal boşluğun giderilmesi amacıyla 1959 senesinde, 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu yürürlüğe konmuştur. 1980 senesinden itibaren liberalleşme sigorta alanında da kendini hissettirmeye başlamış ve bu minvalde yeni kurulan sigorta şirketleri artışa geçmiştir.⁷⁴ Sigorta Murakabe Kanunu, sigorta alanında özel bir kanun niteliğinde olması ve bu alandaki boşluğu gidermesi yönünden, önemli bir adım teşkil etmiştir. 17 Ağustos 1999 yılında yaşanan ve büyük kayıplara neden olan deprem sonrası, 2000 yılında bir düzenleme yapılarak, kısa adı DASK olan “Doğal Afet Sigortaları Kurumu” tarafından sigorta havuzu getirilmiştir.⁷⁵

Sigortacılık alanında devam eden yıllar hızlı gelişmelerle ilerlemiştir. 2001 yılında “Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu” yasalaşmış, ancak 2003 yılında yürürlüğe geçmiştir. 2005 yılında, 5363 sayılı “Tarım Sigortaları Kanunu” ile kısa adı TARSİM olan Sigorta Havuzu faaliyetine başlamıştır. Sigorta Murakabe Kanunu'nun çağın sigorta gereksinimlerine yetememesi üzerine, 2007 yılına gelindiğinde, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu yürürlük kazanmıştır. Kısa adı TRAMER olarak kabul gören “Trafik Sigortası Bilgi Merkezi” oluşturulmuştur.

⁶⁹ Kayıhan ve Günergök, s. 13; Kara, s. 14; Yaslıdağ, s. 22

⁷⁰ Kayıhan ve Günergök, s. 13; Kara, s. 14

⁷¹ Kayıhan ve Günergök, s. 13

⁷² Yaslıdağ, s. 22

⁷³ Kayıhan ve Günergök, s. 13; Kara, s. 14; Yaslıdağ, s. 22; Özbolat, s. 45

⁷⁴ Kayıhan ve Günergök, s. 13

⁷⁵ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 26; Kayıhan ve Günergök, s. 14; Kara, s. 15

Devamla kısa adı SAGMER olan ‘‘Sağlık Sigortası Bilgi Merkezi’’ hayata geerilmiştir. Daha sonra, kısa adı HAYMER olan ‘‘Hayat Sigortası Bilgi Merkezi’’, kısa adı HATMER olan ‘‘Sigorta Hasar Takip Merkezi hizmete geerilmiştir.⁷⁶ 2012 yılında, 6102 sayılı TTK ile meri mevzuat yürürlük kazanmıştır.⁷⁷

2019 yılında, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (47 sayılı)⁷⁸ ile kamu tüzel kişiliği niteliğindeki ‘‘Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu’’ getirilmiştir.⁷⁹

Sigortacılığın, Türkiye’deki ticari kültüre, dünya ülkelerine oranla daha geç giriş yaptığı görölmektedir.⁸⁰ Cumhuriyet Dönemi ile birlikte başlayan ve günümüzde daha da hız kazanmış olan gelişmelerden anlaşılacağı üzere, Türkiye’de de sigorta anlayışı genel kabul görmüş ve sigortacılık bilinci artmıştır.

⁷⁶ Kara, s. 15 - 16; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 27

⁷⁷ Atalay, s. 19

⁷⁸ Bkz. RG. T. 18.10.2019, RG. NO: 30922

⁷⁹ Yazıcıoğlu ve Öğüz, s. 7

⁸⁰ Gümüş ve Uzun, s. 26

2. İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTANIN TÜRLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

2.1. Sigorta Türleri ve Sigortanın Risk Yönetimi ile İlişkisi

2.1.1. Sigorta Türleri

Sigorta türlerini, değişik açılardan ve farklı kriterlere göre kategorilere ayırmak mümkündür. Bu başlık altında en temel ayrımlar hakkında bilgi verilecektir.

2.1.1.1. Sosyal Sigorta – Özel Sigorta

Sigorta türlerini, en temel ayrımla sosyal sigorta ve özel sigorta şeklinde bölümlere ayırarak incelemek, yapılacak araştırmalarda ve çalışmalarda büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Yapılacak bu ayırım teoride olduğu gibi uygulamada da kolaylıklar getirecektir.

Sosyal sigorta, kanunda aranan kriterlere sahip olan belirli nitelikteki kişilerin, sisteme dahil olmasının mecburi olduğu ve kamu hukukundan doğan bir sigorta türüdür.⁸¹ Toplumsal bakımdan taşıdığı ehemmiyet ve sosyal güvenlik ile ilişki içinde olması yönünden, Devlet eliyle tertip edilen ve yürütülen sigorta türü, sosyal sigorta olarak tanımlanmaktadır.⁸²

Sosyal sigorta hukuku, kamu hukuku – özel hukuk ayrımında, kamu hukuku alt dalına dahildir.⁸³ Sosyal sigorta türünde, sisteme dahil olup olmamak konusunda, bireylerin irade serbestisinden bahsedilemez. Belirli bir statüde olmak, sisteme dahil olma zorunluluğu getirmektedir. Sosyal sigorta, devlet tarafından kurulmaktadır.⁸⁴

⁸¹ Kayıhan ve Günergök, s. 24

⁸² Gümüş ve Uzun, s. 20

⁸³ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 2

⁸⁴ Haluk Hadi Sümer, *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Birinci Ba. (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2020). s.17

Özel sigorta hukuku ise özel hukuk alt dalıdır.⁸⁵ Özel sigorta, iradilik esasına dayanan bir güvence sağlama sistemidir.⁸⁶ Sosyal sigorta mecburi iken, özel sigortada, sigorta sözleşmesi ile sigorta himayesinden faydalanmak isteyen taraf, ne tür sigorta himayesinden faydalanmak istediğine kendisi karar verdiği gibi, sözleşmenin karşı tarafını seçme konusunda da serbesttir. Sisteme dahil olup olmama noktasında kişinin isteği belirleyicidir.⁸⁷ Özel sigorta türündeki sigortalar, özel hukuk sözleşmesi niteliğindeki sigorta sözleşmesi akdedilerek kurulmaktadır. Özel sigorta, bünyesinde edim yükümlülükleri içeren sözleşmesel nitelikte bir ilişkidir.⁸⁸ Taraflar, sözleşmenin içeriğini, yasanın emredici maddelerine uygun olmak koşulu ile belirlemede serbesttirler.⁸⁹

Her ne kadar, deprem sigortası örneğinde olduğu gibi bazı sigorta türlerinde, sigorta sözleşmesinin yapılması zorunlu tutulmuşsa da bu zorunlu türler açısından da sigorta sözleşmesinin tarafının seçilmesi iradi ve serbest bırakıldığından, bu türlerin ve bu ilişkilerin de yine özel hukuk sözleşmesi olduğu belirtilmiştir.⁹⁰ Bu kapsamdaki sigorta sözleşmeleri, özel sigorta hukuku yapısına dahil olma özelliğini yitirmemektedir.⁹¹

Sosyal sigorta, kamu tüzel kişisi niteliğini kanunla kazanmış olan SGK tarafından gerçekleştirilirken; özel sigorta, belirli niteliklere sahip şirketler eliyle gerçekleştirilmektedir.⁹²

Türkiye’ de daha evvel sosyal güvenlik, işçiler bakımından SSK kısa adıyla anılan Sosyal Sigortalar Kurumu; memur ve sair kamu görevlileri bakımından Emekli Sandığı; herhangi bir kuruma bağlı olmaksızın serbest çalışanlar bakımından BAĞ-KUR kısa adıyla bilinen Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu elleriyle sağlanmakta iken; 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel

⁸⁵ İrem Aral Eldeleklioğlu, *Şematik Sigorta Hukuku*, Birinci Ba. (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2021), s.13

⁸⁶ Kara, s. 49

⁸⁷ Kayıhan ve Günergök, s. 25

⁸⁸ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 2

⁸⁹ Mustafa Çeker, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku*, 24. Ba. (Adana: Karahan Kitabevi, 2021), s. 13

⁹⁰ Kayıhan ve Günergök, s. 25

⁹¹ Atalay, s. 9-10

⁹² Kara, s. 49

Sağlık Sigortası Kanunu'nun kabulü ve yürürlüğe girmesiyle üçlü ayırım ortadan kaldırılmış ve sosyal güvenlik, SGK eliyle yürütülmek üzere bir araya getirilmiştir.⁹³

Sosyal sigorta sisteminde himaye altına alınan rizikolar; meslek hastalığı, ölüm ve analık gibi kanuni düzenleme ile kapsama alınmış olup, daha ziyade, dar gelirliler için üstesinden gelmesi kolay olmayan rizikolara karşı yapılmaktadır. Özel sigortada, sigorta ile himaye sağlanacak kişinin, dar gelirli ya da yüksek gelirli olması önem arz etmemektedir.⁹⁴

Tez çalışmasının konusunu özel sigorta teşkil etmektedir. Sosyal sigorta çalışma kapsamı dışında kaldığından, açıklamalarımız ziyadesiyle özel sigorta bakımından gerçekleştirilecektir.

2.1.1.2. Zarar Sigortası – Meblağ Sigortası

Özel sigortaları gösterdikleri özellikler bakımından farklı kriterlere göre sınıflara ayırmak mümkündür. Temel ayırımın zarar sigortası – meblağ sigortası olarak yapıldığı ve bu ayırımın doktrinde en çok kabul gören ve esas alınan sınıflandırma olduğu söylenmektedir.⁹⁵ Zarar sigortalarının, bir kısım yazarlar tarafından, tazminat sigortaları olarak da adlandırıldığı görülmektedir.⁹⁶

Zarar sigortalarında, sigortacının sigorta tazminatı olarak ödeyeceği miktarın tespiti, ancak rizikonun gerçekleşmesi halinde ve riziko ile uygun illiyet bağına sahip zararın ortaya çıkması durumunda mümkün olacaktır. Çünkü, sigortacının sigorta tazminatı olarak ödeyeceği miktar, sigorta bedelini geçmemek üzere, ancak gerçek zarar miktarı kadardır. Yani; sigorta tazminatı miktarı, ancak gerçek zarar miktarı kadardır.⁹⁷ Bu sigorta türünde, sigortacının, sigorta tazminatını ödeyebilmesi için rizikonun gerçekleşmesi yetmez, gerçekleşen rizikonun zarara da yol açması gerekir.⁹⁸

⁹³ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 3; Kayıhan ve Günergök, s. 24

⁹⁴ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 4

⁹⁵ Kayıhan ve Günergök, s. 27

⁹⁶ Cimbar, s. 27; Atalay, s. 12; Kayıhan ve Günergök, s. 28; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 10

⁹⁷ Hatice Ece Yolal, 'Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortalarında Sigorta Tazminatının Ödenmesinde Kusurun Etkisi' "Yüksek Lisans Tezi", (Marmara Üniversitesi, 2019), s. 6

⁹⁸ Güçlü, Seleş, ve Kayhan, s. 42

Zarar sigortaları, malvarlığı değerlerine yönelik menfaatler hakkında yapılan sigortalardandır. Yani; zarar sigortaları, parasal değeri olan bir menfaatin zarar görmesi ihtimaline karşı yapılan sigorta türüdür.⁹⁹

Bu tür sigorta sözleşmelerinde, sigortacının, sigorta tazminatı olarak ödeyeceği miktar, uğranılan zarar miktarını aşamaz. Bu ilkeye, zarar sigortalarında zenginleşme yasağı ilkesi denilmektedir. Amaç, zararın giderilmesine yönelmiş olup, sigorta tazminatı bir zenginleşme vasıtası görevi göremez.¹⁰⁰ Sigortacının ödemekle yükümlü olacağı tazminat miktarı, ancak zarar gerçekleştikten sonra, konusunda uzman kişi/kişiler tarafından hesap edilebilecek ve belirlenebilir hale gelecektir.¹⁰¹

Tazminat miktarının hesaplanmasında, zarar, sigorta değeri ve sigorta bedeli kavramları önem arz eder. Sigorta değeri, sigorta sözleşmesine konu menfaatin, rizikonun gerçekleştiği andaki rayiç değerini ifade eder.¹⁰² Sigorta bedeli ise sigorta sözleşmesinde gösterilmesi gereken ve ödenebilecek tazminatın üst limitini gösteren miktardır.¹⁰³ Zarar sigortalarında, sigorta değeri, sigorta bedeline eşit olmalıdır. Bu sigorta türünde, tazminatın ödenmesi noktasında, sigortanın aşkın, eksik sigorta olup olmadığı ya da birden çok sigorta yapılmış olup olmadığı tespiti ile yapılan sigortanın geçerli olup olmadığı tespiti gerekmektedir.¹⁰⁴

Zarar sigortalarına hakim diğer özellik, halefiyet ilkesinin geçerli olmasıdır. Riziko gerçekleşip zarar meydana geldikten ve zarar miktarı da tespit edildikten sonra, sigortacı, sigorta tazminatını öder. Sigortacı, ödediği tazminat miktarı kadar sigorta ettirenin haklarının halefi olur. Halefiyet, sigortacıya, sigorta tazminatını ödedikten sonra, ödediği tazminat miktarı kadar olan meblağı, zarara sebep olan kişi/kişilerden talep etme şansı getirmektedir.¹⁰⁵

Meblağ sigortaları ise para ile ölçülmesi söz konusu olmayan, şahıs varlığına yönelik menfaatlerin sigorta edildiği sigorta türüdür.¹⁰⁶ Meblağ sigortalarında, sigorta değeri kavramı mevcut değildir. Zira, şahıs varlığı değerlerine para ile paha

⁹⁹ Fikri Tunç Keskin, *Uygulamada Sigorta Hukuku*, Birinci Ba. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2017), s. 10

¹⁰⁰ Uğur Deniz, 'Sigortacının Sigorta Tazminatını Ödeme Borcu', "Yüksek Lisans Tezi" (Erciyes Üniversitesi, 2019), s. 14

¹⁰¹ Deniz, s. 21

¹⁰² Deniz, s. 14

¹⁰³ Atalay, s. 84

¹⁰⁴ Deniz, s. 25

¹⁰⁵ Atalay, s. 104 - 105

¹⁰⁶ Kayıhan ve Günergök, s. 34

biçilemez.¹⁰⁷ Dolayısıyla sigorta değerinin sigorta bedeline eşit olması gibi bir şart ya da gerekliliğe, meblağ sigortalarında rastlanmaz.¹⁰⁸

Meblağ sigortalarında, zenginleşme yasağı bulunmaz. Bu sebeple de aşkın sigorta, eksik sigorta kavramlarının meblağ sigortalarında, sigorta sözleşmesinin geçerliliğin tespiti bakımından, araştırılmasına gerek bulunmaz.¹⁰⁹ Sigorta tazminatının araştırılması, hesap edilmesi de gerekmez. Zira, riziko gerçekleştiğinde, gerçekleşen rizikonun herhangi bir zarara sebebiyet vermiş olmasına bakılmaksızın, sigorta bedeli ne kadar ise o kadar miktarın, sigorta tazminatı olarak ödenmesi gerekmektedir.¹¹⁰ Meblağ sigortalarına has bir diğer husus da halefiyet ilkesinin meblağ sigortalarında uygulanmamasıdır.¹¹¹

2.1.1.3. Aktif Sigortası – Pasif Sigortası

Malvarlığı değerleri, parasal değeri olan hakların ve borçların oluşturduğu bir bütündür. Bu bütüne malvarlığı denir. Maddi değeri olan haklar malvarlığının aktif değerleri kısmını oluştururken; borçlar ise malvarlığının pasif değerlerini oluşturur.¹¹²

Zarar sigortaları, kendi içinde, aktif sigortası ve pasif sigortası şeklinde iki kısma ayrılmaktadır.¹¹³

Malvarlığının aktif kısmı, yani parasal değer taşıyan haklar, aktif sigortaya konu olurken; malvarlığının pasif kısmı, yani borçlar, pasif sigortaya konu olurlar. Aktif sigortası, parasal değeri olan hakların, malların zarara uğrama rizikosuna karşı yapılmaktadır. Pasif sigorta ise malvarlığının pasif değerlerinin artması rizikolarına karşı yapılmaktadır.¹¹⁴

¹⁰⁷ Belin Köroğlu Ölmez, 'Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı', "Doktora Tezi", (Çankaya Üniversitesi, 2020), s. 101

¹⁰⁸ Salim Kartal, 'Sigorta Hukukunda Sözleşme Özgürlüğüne Aykırı Hükümlerin İncelenmesi', "Yüksek Lisans Tezi", (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, 2021), s. 45

¹⁰⁹ Kayıhan ve Günergök, s. 34

¹¹⁰ Belin Köroğlu Ölmez, s. 104

¹¹¹ Zehra Avcı, 'Rizikonun Gerçekleşmesinde Kusurun Sigorta Tazminatı ve Sigorta Bedelinin Ödenmesine Etkisi', "Yüksek Lisans Tezi", (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2019), s. 76

¹¹² Erol Cansel ve Çağlar Özel, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1*, 2. Ba. (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2017), s. 84-85

¹¹³ Avcı, s. 65

¹¹⁴ Atalay, s. 12 ; Deniz, s. 6

Mal sigortaları, aktif sigortası olarak değerlendirilirken; sorumluluk sigortaları, pasif sigortalarına örnek teşkil etmektedir.¹¹⁵

Bir ayrıma göre aktif sigortalarının kapsamı; mal sigortaları, alacak sigortaları ve kar sigortalarından ibarettir.¹¹⁶ Pasif sigortalarının ise bir başka tasnifte üçe ayrılarak; yasal borçlara karşı sigorta, akdi borçlara karşı sigorta ve zaruri masraflara karşı sigorta şeklinde kategorize edilip incelendiği görülmektedir.¹¹⁷ Kasko sigortaları, aktif sigorta kategorisine dahil iken; zorunlu mali mesuliyet sigortası, pasif sigortası kategorisine girmektedir.¹¹⁸

2.1.1.4. Şahıs Varlığı Sigortası – Malvarlığı Sigortası

Özel sigortalar için yapılan temel tasniflerden bir diğeri de sigortaların; malvarlığı – şahıs varlığı sigortası olarak tabi tutulduğu sınıflandırmadır.¹¹⁹

Rizikonun gerçekleşme ihtimali, şahıs varlığına yönelik değerler üzerinde ise şahıs varlığı sigortasından bahsedilmektedir. Rizikonun gerçekleşme ihtimali, parasal değer biçilebilen menfaatlere yönelik ise de bu sigorta türünün, malvarlığı sigortası kapsamına girdiğinden söz edilmektedir.¹²⁰ Hayat sigortası şahıs varlığı sigortasının en tipik örneklerindedir. Malvarlığı sigortalarına ise yangın sigortası, hırsızlık sigortası örnek olarak gösterilebilmektedir.¹²¹

Bir kısım sigortada ise özel bir görünüm karşımıza çıkmaktadır. Sağlık sigortaları örneğinde bu özellik görünür hale gelmiştir. Her ne kadar sağlık sigortaları yapılan tasnifte şahıs varlığı sigortaları sınıfına tabi olsa da sağlık sigortasının, esasen, malvarlığı sigortası olarak tanzim edildiği ve bu yönüyle zarar sigortaları sınıfına girdiği belirtilmiştir. Şahıs varlığı sigortalarında rizikonun kişilik hakları alanındaki değerler üzerinde gerçekleşme ihtimali niteliğinden ötürü aslında bu sigorta türleri

¹¹⁵ Belin Köroğlu Ölmez, s. 1

¹¹⁶ Kayıhan ve Günergök, s. 29; Kara, s. 47

¹¹⁷ Kayıhan ve Günergök, s. 32 - 33; Kara, s. 47 - 48; Avcı, s. 65 - 66

¹¹⁸ Şaban Kayıhan, 'Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti', *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22.3 (2016), 1595–1624 (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/372047>), E.T: 28.11.2021, s. 1596

¹¹⁹ Belin Köroğlu Ölmez, s. 43

¹²⁰ Belin Köroğlu Ölmez, s. 43; Kayıhan ve Günergök, s. 44; Atalay, s. 11 – 12

¹²¹ Atalay, s. 11 – 12

zenginleşme yasağı kapsamına girmemektedir. Yani bu türlerde zenginleşme yasağı ilkesi tatbik imkanı bulmaz. Ancak şahıs varlığı sigortası sınıfına girmesine rağmen zarar sigortası şeklinde düzenlenmiş olan sigortalarda zenginleşme yasağı ilkesi dikkate alınmalıdır.¹²²

2.1.1.5. İsteğe Bağlı Sigorta – Zorunlu Sigorta

Gerçekleşme ihtimali olan rizikonun taşıdığı özellikler nedeniyle bir kısım sigortalar, Devletin yetkili organları vasıtası ile mecburi hale getirilebilmektedir. Sigorta yaptırılması yasal düzenlemeler gereği mecburi tutulan sigorta türlerine, zorunlu sigortalar denilmektedir. Buna karşın; sigortanın sağladığı riziko himayesinden faydalanıp faydalanmama hususu, kişinin tercihine bağlı olan sigorta türlerine ise isteğe bağlı sigorta adı verilmektedir.¹²³ İsteğe bağlı sigortalarda iradilik hakimdir. Özel sigortalarda kendini gösteren irade serbestisi ile sözleşme hürriyeti kapsamında, kişinin, sigorta ilişkisine girme ya da girmeme hususunun, kendi muhtariyetine bırakıldığı sigortalar, isteğe bağlı sigortalardır.¹²⁴

S.K.¹²⁵ m. 13/f.1’de; “Cumhurbaşkanı, kamu yararı açısından gerekli gördüğü hallerde zorunlu sigortalar ihdas edebilir...” şeklinde geçen cümle ile Cumhurbaşkanı tarafından kamu yararı gerekçesiyle zorunlu sigortalar getirilebileceği yönünde düzenleme getirilmiştir.¹²⁶

Zorunlu sigortalar, zorunlu mali mesuliyet ve zorunlu deprem sigortası örneklerinde olduğu gibi, sözleşme hürriyetinin kısıtlanmasına neden olmuştur.¹²⁷ Zorunlu sigortalara örnek teşkil eden diğer bazı sigortaları; “tehlikeli maddeler ve tüp gaz zorunlu sorumluluk sigortası”, “mesleki mesuliyet sigortası”, “otobüs zorunlu koltuk kaza sigortası” şeklinde saymak mümkündür.¹²⁸

Sigorta türünün zorunlu ya da isteğe bağlı olup olmaması prim ve tarifelerin belirlenmesi hususunda da farklılıklara yol açmıştır. Bu husus S.K. m 12’de

¹²² Belin Köroğlu Ölmez, s. 44 – 45

¹²³ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 13 - 15; Atalay, s. 10 - 11

¹²⁴ Merih Kemal Omağ, *Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar (1975 - 2016) Makaleler - Tebliğler*, Birinci Ba. (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık A.Ş., 2019), s. 136 - 137

¹²⁵ Bkz. RG. T. 14.06.2007, S. 5684

¹²⁶ Kartal, s. 36

¹²⁷ Gülmez, s. 8

¹²⁸ Yolal, s. 61 – 62

düzenlenmiştir. S.K. m. 12/f.1’de; “*Sigorta tarifeleri, sigortacılık esasına ve genel kabul görmüş aktüeryal tekniklere uygun olarak sigorta şirketleri tarafından serbestçe belirlenir. Ancak, bu Kanuna ve diğer kanunlara göre ihdas edilen zorunlu sigortaların teminat tutarları ile tarife ve talimatları Bakan tarafından tespit olunur ve Resmî Gazetede yayımlanır...*” şeklinde yer alan ifadelerle açıklığa kavuşturulmuştur. Görüldüğü üzere, zorunlu sigortalarda teminat tutarı, tarife ve talimatların tespiti, Bakan tarafından gerçekleştirilmektedir.¹²⁹

TTK¹³⁰ da “zorunlu sorumluluk sigortaları” üst başlığı altında, sözleşme yapma zorunluluğu başlıklı 1483. maddesinde; “*Sigortacılar, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere, faaliyet gösterdikleri dalların kapsamında bulunan zorunlu sigortaları yapmaktan kaçınamazlar*” düzenlemesi ile sigortalılara, bir kısım sigortalarda, sigorta yapma mecburiyeti getirilmiştir.¹³¹

TTK m. 1483’deki hükme benzer, sigortacının, işteğal ettiği alana dahil olan sigorta türünde, sözleşmenin tarafı olma mecburiyetinin getirildiği kanun ve maddelerine örnek olarak 2918 sayılı K.T.K¹³². m. 101 ve S.K m. 13 hükümlerini göstermek mümkündür.¹³³

TTK m. 1484/f.1 hükmü, zorunlu mesuliyet sigortalarında uygulama kabiliyeti bulmakta olup, anılan hüküm uyarınca; “*Sigortacı, sigortalıya karşı ifa borcundan tamamen veya kısmen kurtulmuş olsa da zarar gören bakımından ifa borcu, zorunlu sigorta miktarına kadar devam eder...*”¹³⁴ Anılan maddenin gerekçesinden çıkan sonuca göre; sigortalıdan ziyade, sözleşmenin tarafı konumunda olmayan zarar görenin korunmasına üstünlük verilmiştir.¹³⁵

Aslolan, zorunlu olduğu belirtilen sigortaların, normal şartlarda, zorunluluk sahibi tarafından yaptırılmasıdır. Ancak zorunlu sigorta ilişkisine girmekle mükellef

¹²⁹ İrem Aral Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu’, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, 203–222 (<https://www.ticaret.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s22/203-222.pdf>), E.T: 18 Kasım 2021, s. 208; Kartal, s. 85; Cimbar, s. 11

¹³⁰ Bkz. RG. T. 14.02.2011, S. 6102

¹³¹ Kartal, s. 87; Avcı, s. 74; Gülmez, s. 8

¹³² Bkz. RG. T. 18.10.1983, S. 2918

¹³³ Yolal, s. 34

¹³⁴ Avcı, s. 100; Furkan Emirlioğlu, ‘Sigorta Ettirenin Zararı Önleme - Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Külfeti’ “Yüksek Lisans Tezi” (Galatasaray Üniversitesi, 2020), s. 107; Yolal, s. 15

¹³⁵ Nurdan Orbay Ortaç, ‘Sigortalanan Olaya Kusur İle Sebebiyet Verilmesinin Sigorta Teminatına Etkisi’, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16.2 (2021), 81–138 (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2053939>), E.T: 30.11.2021, s. 96

olmasına rağmen, şahsın, kimi zaman sigorta himayesinden faydalanmadığı durumlarda ortaya çıkabilmektedir. İşte bu ihtimalde, zorunlu sigortalara güvenin tesisini sağlamak gayesiyle rizikonun gerçekleşmesi ile doğan zararın karşılanacağı güvence hesabı oluşturulmuştur. Güvence hesabı S.K. m. 14’de düzenlenmiştir. Zararın, güvence hesabından karşılanabilmesi için gerçekleşmesi gereken koşullar da yine S.K. m. 14’de sayılmıştır.¹³⁶ S.K. m. 14/f.1 son cümlede, güvence hesabının Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği nezdinde kurulduğuna dair hüküm sevk edilmiştir.¹³⁷

S.K. m 14’e göre; sigortalının saptanamadığı hallerde ya da zorunlu sigortasını yaptırmamış kimselerin sebebiyet verdiği bedensel zararlarda, sigorta şirketinin ruhsat iptali ya da iflası halinde ödemesi gereken maddî ve bedensel zararlarda, KTK’na göre, işletenin sorumlu olmadığı çalınan veya gasp edilen araçların kaza yapması sonucu ortaya çıkan bedensel zararlarda ve son olarak da Yeşil Kart Sigortası uygulamaları için Türkiye Motorlu Taşıt Bürosu tarafından yapılması gereken ödemelerde, güvence hesabına başvurulabileceği düzenlenmiştir.¹³⁸ Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere, güvence hesabında, aslolan, bedensel zararların giderimi olup maddi zararların karşılanması istisnai hallere girmektedir.¹³⁹ S.K. m. 14/f.2 som cümlede; *“Cumhurbaşkanı, gerekli görülen hallerde, eşyaya gelecek zararların kısmen veya tamamen Hesaptan karşılanmasına karar vermeye yetkilidir.”* hükmü sevk edilmiştir.

2.1.1.6. Sabit Primli Sigorta – Değişir Primli Sigorta

Sigortaların diğer bir ayrımı da primlerinin, sabit veya değişir olmasına göre yapılmaktadır.¹⁴⁰ Özel sigortalarda, sigorta mukavelesi kurulurken, sigorta değeri ile riziko göz önüne alınarak prim tespit edilir ve tespit edilen prim miktarı poliçeye de işlenir. İşte, prim miktarının bu şekilde oluşturulup poliçede yer verildiği sigortalara sabit primli sigortalar adı verilmektedir.¹⁴¹ Sabit primli sigortalarda belirlenen primin

¹³⁶ Yolal, s. 62; Emiralioğlu, s. 124; Kartal, s. 87

¹³⁷ Yolal, s. 62

¹³⁸ Kartal, s. 87 – 88

¹³⁹ Emiralioğlu, s. 124

¹⁴⁰ Ali Bozer, *Sigorta Hukuku Genel Hükümler - Bazı Sigorta Türleri*, (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Türkiye İş Bankası Vakfı - Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2004), s. 20

¹⁴¹ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 15; Atalay, s.11

aynı kalması esastır.¹⁴² Ancak TTK m. 1433 hükmü gereğince primden indirimle gidilmesi mümkündür.¹⁴³

Karşılıklı sigortanın niteliği gereği bu durum değişmektedir. Ancak kooperatifler tarafından yapılabilen karşılıklı sigortada, üyelerden yalnızca bir tanesinin karşılaştığı zarar, diğer tüm üyeler tarafından da paylaşılmaktadır. Bu sigorta türünde üye, otomatik olarak, sigorta himayesinden faydalanan kişi; kooperatif ise sigortacı halini almaktadır. Rizikonun gerçekleşmesi halinde yapılan ödemelerin zararı karşılamaya yetmemesi gibi durumlarda, ilave ödeme istenebildiğinden, bu tür sigortalara “değişir primli sigorta” denilmektedir.¹⁴⁴ Bu tür sigortalarda prim değişkendir ve belli hallerde artırılması söz konusudur.¹⁴⁵

2.1.2. Sigortanın Risk Yönetimi ile İlişkisi

Risk yönetimini; ne gibi risklerle karşılaşılabilceğinin saptanması, risklerin doğurabileceği neticelerin nelerden ibaret olacağı ile risklerin yaratacağı olumsuz etkenlerle nasıl mücadele edileceğine dair çözüm yollarının ortaya konması ve tatbiki ile nihayetinde elde edilecek sonuç verilerin analizi ile araştırılması olarak tanımlamak mümkündür. İşte, bu yolları kullanan risk yönetiminin gayesi, risklerin gerçekleşmesi neticesinde, en az zarar ile durumun üstesinden gelebilmek ve hatta riskin gerçekleşmesi neticesinde, zararın önlenmesi ile müspet sonuçların ortaya çıkarılabilmesinin teminidir.¹⁴⁶

Risk yönetimi, olası bir rizikonun meydana getirebileceği istenmeyen zararlı neticelerinin en az maddi kayıpla en düşük seviyeye indirilmesi faaliyetidir.¹⁴⁷

Risk yönetimi deyince, akla, sadece çok büyük sermayeli şirketlerin yüzleşebileceği rizikolar ya da zarar getirmesi muhtemel tehlikeli olaylar hakkındaki uygulanabilirlik anlaşılmalıdır. Bireysel bazda da en ufak bir rizikonun varlığı

¹⁴² Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 15

¹⁴³ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 15

¹⁴⁴ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 16

¹⁴⁵ Atalay, s. 11

¹⁴⁶ Çipil, s. 30

¹⁴⁷ Hakan Turgut, ‘Türk Sigorta Sektöründe Kişisel Risk Yönetimi’, "Yüksek Lisans Tezi" (Marmara Üniversitesi, 2009), s. 37

halinde, herhangi bir zarara uğramaksızın riskin nasıl yönetileceği, risk yönetiminin bir parçası olarak değerlendirilebilir.¹⁴⁸

Risk yönetiminde, ilk izlenecek yöntem, bir yol haritası ortaya koymaktır. Daha sonra, riziko hakkında, enine boyuna değerlendirmeler yapılması gerekmektedir. Riziko ve rizikonun nasıl gerçekleşebileceği hakkındaki tüm ihtimaller araştırılmalı ve neticesinde bir sonuç değerlendirmesi gerçekleştirilmelidir. Bu değerlendirme sonunda, riski yönetmek adına atılacak adımlar belirlenmeli ve vakit kaybetmeksizin uygulamaya geçilmelidir. Ancak uygulamaya geçilmekle de yetinilmemeli ve uygulanan risk yönetimi adımlarının işe yarayıp yaramadığı da devamlı surette gözlemlenmeli, izlenmelidir. Bu gözlemlerin hedefi, uygulanan adımların yarattığı neticelerin işe yarayıp yaramadığının tespitini sağlamaya yöneliktir. Risk yönetimi adına atılan adımların işe yaramadığının fark edilmesi halinde ise uygulanan adımların değiştirilmesi gereği gündeme gelecektir. Böyle bir sonuçla karşılaşılması halinde de durumun nasıl tersine çevrilip, başarılı sonuçlar elde edilebileceğine dair araştırmaya girişilmesi gerekecektir.¹⁴⁹

Tüm bu araştırmalar neticesinde, risk yönetim şekillerinden birinin seçilip uygulanması gerekmektedir. Risk yönetim şekilleri çok çeşitlidir. Riskten kaçmak; riski tutmak yani riskten haberdar olmaya rağmen herhangi bir şey yapmamak; riski azaltmak (birtakım tedbirler almak) ve riski transfer etmektir. Risk transferi, riskin başkalarıyla paylaşılmasıdır. Bu transfer de iki türlü yolla mümkün görünmektedir. Birincisi “hedging işlemleri”; ikincisi ise “sözleşmeler” yoluyla riskin transferinin sağlanmasıdır. Bu noktada, risk transferinde sigorta sözleşmeleri devreye girmektedir.¹⁵⁰ İşte buradan da sigortanın risk yönetim şekli ve tekniklerinden biri olduğu ortaya çıkmaktadır.

Risk değerlendirmeleri ve neticesinde elde edilen veriler ile tatbik edilecek risk yönteminin amacı, öncelikle, risk olarak değerlendirilen, zarar verme olasılığı taşıyan tehlikeli olayların ortaya çıkmasını engellemektir. Sigortanın da bir risk yönetimi aracı olması hasebiyle, öncelikle, rizikonun gerçekleşmesini önlemeye yönelik olduğu tartışmasızdır. Sigorta sözleşmesinin her iki tarafının da en lehine olan; rizikonun hiç meydana gelmemesidir. Rizikonun yapılan araştırma ve değerlendirmelerle tespitinin ardından, alınacak risk yönetimine dair tedbirlerle, öncelikle, rizikonun gerçekleşmesinin engellenmesi için çalışılacaktır. Rizikonun gerçekleşmemesi halinde, sigorta sözleşmesinin tüm tarafları hatta toplum dahi fayda sağlayacaktır. Rizikonun

¹⁴⁸ Çipil, s. 30 – 31

¹⁴⁹ Çipil, s. 31 - 35

¹⁵⁰ Çipil, s. 35 – 37

gerçekleşmesi halinde ise olumsuz etkilerden en az etkilenilmesi için yöntemler tatbik edilecektir.¹⁵¹

Riziko denen olgunun yaşam boyu varlığını sürdüreceği muhakkaktır. Her ne kadar, sigorta, risk yönetiminin en etkin vasıtası olarak kabul edilse de; sigorta, olası rizikoların gerçekleşmelerinin tam olarak önüne geçemeyecektir. Ancak ne var ki, sigorta vasıtasıyla riziko ile ortaya çıkabilecek olumsuz etkiler en aza indirgenebilecek ve kayıpların tazmini suretiyle büyük çaplı maddi felaketler önlenebilecektir.¹⁵²

¹⁵¹ Özbolat, s. 31

¹⁵² Turgut, s. 14 – 15

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİGORTA SÖZLEŞMESİ

3.1. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Altıncı Kitabının Sistematığı, Sigorta Sözleşmesi, Sigorta Sözleşmesinde Önemli Kavramlar

3.1.1. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Altıncı Kitabının Sistematığı

Çalışmanın kapsamını 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu teşkil etmektedir. Bu nedenle açıklamalarımızın çoğu 6102 Sayılı TTK çerçevesinde yapılacak, ancak yeri geldiğinde, diğer ilgili hükümlere de değinilecektir.

TTK' nun altıncı kitabı “Sigorta Hukuku” başlığını taşımakta olup, sigorta hukuku alanına dair düzenlemeler işbu kitapta sevk edilmiştir.¹⁵³

Sigorta Hukuku Kitabı iki ana kısma ayrılmıştır. Birinci Kısım “Genel Hükümler” başlığını taşımakta olup, madde 1401 – 1452 arasında yer alan bu kısımda¹⁵⁴; “Sigorta Sözleşmesi”, “Kanun Hükümlerinin Uygulama Alanı”, “Sigorta Sözleşmeleri Hakkında Uygulanacak Hükümler” ve “Koruyucu Hükümler” üst başlıkları altında genel düzenlemelere yer verilmiştir.

TTK' nun altıncı kitabının ikinci kısmında “Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler”¹⁵⁵ üst başlığı altında sigorta türlerine değinilmiştir. Anılan kısımda, farklı sigorta türleri için uygulama kabiliyeti bulacak hükümler sevk edilmiştir.

TTK'da, “Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler” başlıklı ikinci kısımda, sigorta türleri, öncelikle, “Zarar Sigortaları”, “Can Sigortaları” olarak iki bölüme ayrılmıştır.¹⁵⁶ Yukarıda, doktrinde, sigorta türlerinin en fazla kabul gören ayrımının zarar sigortası/meblağ sigortası şeklinde olduğundan bahsetmiştik.¹⁵⁷ Öğretide, genel

¹⁵³ Kartal, s. 95; Atalay, s. 20

¹⁵⁴ Emiralioglu, s. 55; Avcı, s. 85

¹⁵⁵ Atalay, s. 20

¹⁵⁶ Gülmez, s. 118; Deniz, s. 5; Atalay, s. 20; Belin Köroğlu Ölmez, s. 2; Yolal, s. 5

¹⁵⁷ Bkz. 2. Bölüm, 2.1.1.2, s. 32

kabul görmüş zarar sigortası/meblağ sigortası ayrımının, TTK'da terk edilerek, zarar sigortası/can sigortası şeklinde ayrılmasına, bir kısım yazarlar tarafından eleştiri getirilmiştir.¹⁵⁸ Doktrinde, can sigortasının aslında bir meblağ sigortası olduğundan ve ayrımın zarar/meblağ sigortası şeklinde olduğundan bahsedilmektedir.¹⁵⁹

TTK'da zarar sigortaları da "Mal Sigortaları" ve "Sorumluluk Sigortaları" başlıkları altında ikiye ayrılmıştır. Gerek mal sigortaları gerekse sorumluluk sigortaları, zarar sigortalarının kapsamına girmektedir.¹⁶⁰

TTK' nun Sigorta Hukuku kitabının, ikinci kısmının, ikinci bölümünde "Can Sigortaları" düzenlemelerine yer verilmiştir. TTK' da can sigortalarının; "Hayat Sigortası", "Kaza Sigortası" ve "Hastalık ve Sağlık Sigortası" olarak alt sınıflara ayrılarak düzenlendiği görülmektedir.¹⁶¹

Çalışmanın bu bölümünde, TTK'da yapılan sigorta türleri ayrımına riayet edilerek, TTK' nun ayırdığı şekliyle sigorta türlerine değinilecektir.

3.1.2. Mal Sigortaları

TTK m. 1453/f.1'de; "*Rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunanlar, bu menfaatlerini mal sigortası ile teminat altına alabilirler*" şeklindeki hüküm ile mal sigortalarına ait genel bir tanımlama yapmaktan imtina edilerek, mal sigortalarında menfaat prensibinin önemi vurgulanmıştır. Bu hükme göre; mal sigortası yaptırabilmek için sigorta ile teminat altına alınacak rizikonun meydana gelmemesinde çıkar sahibi olanlar, bu çıkarlarını garanti altına alabilmek adına, mal sigortası yaptırabileceklerdir.¹⁶²

Sigortacılığın ilk dönemlerinde, mal sigortası deyince, sigorta konusu, direkt, "eşya" şeklinde algılanmakta iken; günümüz sigortacılık anlayışında, mal sigortaları

¹⁵⁸ Keskin, s. 9

¹⁵⁹ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 10

¹⁶⁰ Muhammet Yakup Sezen, 'Sigorta Hukukunda Halefiyet İlkesi' "Yüksek Lisans Tezi", (Marmara Üniversitesi, 2019), s. 1; Gülmez, s. 118; Belin Köroğlu Ölmez, s. 122; Yolal, s. 8.

¹⁶¹ Kayıhan ve Günergök, s. 35; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 10

¹⁶² Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 240; Avcı, s. 68

ile teminat altına alınan sigorta konusunun eşyanın kendisi olmayıp, üzerindeki menfaat olduğu genel olarak kabul edilmektedir.¹⁶³

Hal böyle olunca, sigorta konusu üzerinde menfaati olanlar, mülkiyet sahibi olmasalar da mal sigortası yaptırmak suretiyle sigortanın sağladığı himayeden faydalanabileceklerdir. Mülkiyet sahibi olmasa da menfaat şartıyla mal sigortası yaptırabileceklere örnek olarak; irtifak hakkı, ipotek hakkı, rehin hakkı sahipleri, kiracı, komisyoncu, emanetçi gibi sigorta konusu üzerinde diğer menfaat sahipleri de gösterilebilmektedir.¹⁶⁴

Mal sigortaları, TTK' da genel hükümler sevk edilerek tertip edilmiştir. TTK' da mal sigortalarının özel sözleşme türleri hakkında açıklamalara yer verilmemiştir. Kanun koyucunun, TTK' da özel sözleşme türlerine değinmeksizin, mal sigortaları hakkında genel kaidelere yer vermekle yetinmesindeki amaç; emredici kaidelere uygun olmak kaydıyla günün değişen ihtiyaçlarına uygun olarak farklı özel mal sigortası türleri akdedilebilmesine olanak sağlayabilmektir. Bazı özel mal sigortası türleri olarak; tekne, navlun, taşıyıcı mali sorumluluk, hırsızlık, kasko, makine kırılması ve montaj, inşaat, cam kırılması, tarım, alacak, finansal, yangın, yangına bağlı kar payı, zorunlu deprem, taşıma, seyahat araç destek, elektronik cihaz sigortalarını saymak mümkündür.¹⁶⁵

TTK. m. 1453/f. 2'de, kural olarak, rizikodan doğan kazanç kayıpları ve sigortalanan mala ait ayıplar sigorta kapsamının haricinde bırakılmıştır. Ancak bu hüküm mutlak emredici olarak sevk edilmemiştir. Yani, taraflar dilerse bu hükmün aksine, riziko neticesinde doğacak kazanç kayıpları ve mala ait ayıpları da sigorta sözleşmesine koyacakları hükümlerle sigorta himayesi kapsamına dahil edebileceklerdir.¹⁶⁶ Ancak her hâlükârda, mal bağlamında kazancın makul sınırı aşan kısmının sigorta edilemeyeceği, TTK. m. 1453/f. 2 son cümle ile hüküm altına alınmıştır.¹⁶⁷

TTK m. 1453/f.3'de ve TTK m. 1453/f.4'de mal sigortası özelliği taşıyan grup sigortaları hakkında hükümler sevk edilmiştir. Bu sigorta kapsamında, tek bir sigorta sözleşmesi akdedilmiş olmasına rağmen, sigorta konusunu sigorta himayesine alınan bir mal grubu oluşturmaktadır.¹⁶⁸ Anılan hükümlere göre; sigorta himayesi

¹⁶³ Gülmez, s. 4; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 241

¹⁶⁴ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 241; Avcı, s. 68; Deniz, s. 63; Atalay, s. 82

¹⁶⁵ Kara, s. 283 – 284

¹⁶⁶ Yolal, s. 42; Deniz, s. 64; Avcı, s. 67

¹⁶⁷ Kartal, s. 56

¹⁶⁸ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 245

kapsamındaki mal grubundan herhangi bir malın çıkması ya da gruba dahil olması, mal grubunda farklılaşma yaratmasına rağmen, bu farklılaşmanın sigorta sözleşmesinin sıhhatine olumsuz yönde etki etmeyeceğinden; sözleşmenin yine de tüm hüküm ve sonuçlarıyla geçerlilik taşıyacağından bahsedilmiştir.¹⁶⁹

3.1.3. Mal Sigortalarına Hakim Olan Prensipler

TTK' da mal sigortalarının 3 ana prensibine yer verildiği görülmüştür. Bu prensipler; TTK. m. 1453' de menfaat prensibi, TTK. m. 1459' da tazminat prensibi ve TTK. m. 1472' de düzenlenen halefiyet prensibinden ibarettir.¹⁷⁰

3.1.3.1. Mal Sigortalarında Menfaat Prensibi

Menfaat prensibi hakkında, TTK m. 1453/f.1'de; "*Rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunanlar, bu menfaatlerini mal sigortası ile teminat altına alabilirler*" şeklindeki hüküm sevk edilerek mal sigortalarında menfaat şartı getirildiği yukarıda izah edilmiştir.¹⁷¹

Mal sigortalarında, sigorta konusu, sigortalanan malın doğrudan kendisi değildir. Sigortalanan husus, sigorta konusu mal üzerindeki menfaattir. Ancak sigortalanan menfaat, herhangi bir türden menfaat değildir. Mal üzerindeki sigortalanan menfaatin sahip olması gereken belirli şartları bulunmaktadır. Mal sigortalarında menfaat ilkesi olarak karşımıza çıkan bu ilke gereğince, sigorta konusu mal üzerindeki çıkarın, maddi, parasal değerinin mevcudiyeti şarttır. Parasal değeri bulunmayan mal üzerindeki çıkarlar mal sigortalarına konu olamaz.¹⁷²

TTK. m. 1454 ile sigortalanan menfaatin sigorta ettiren haricindeki bir kimseye ait olması hali düzenlenmiştir. Bu hükümlerle sigorta ettirene, kendisine ait olmayan bir menfaati de sigorta sözleşmesi ile himaye altına alabilme şansı getirilmiştir. Sigorta ettiren, başkasının menfaatini sigorta konusu etmesi durumunda, menfaat sahibi üçüncü kişinin kim olduğunu belirtip belirtmeme hususunda

¹⁶⁹ Belin Köroğlu Ölmez, s. 61; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 246

¹⁷⁰ Yolal, s. 8; Deniz, s. 64; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 241

¹⁷¹ Bkz. 3. Bölüm, 3.1.2, s. 43

¹⁷² Keskin, s. 405 - 406; Deniz, s. 64 vd.

serbesttir.¹⁷³ Menfaati sigorta sözleşmesi ile himaye altına alınan üçüncü şahsa sigortalı denmektedir.¹⁷⁴

TTK. m. 1455’de ise müşterek menfaatler ile ilgili bir düzenleme yapılmıştır. Müşterek menfaatlerin sigorta sözleşmesine konu edilerek sigorta himayesi sağlanması halinde, mal ya da mala dayalı hakkın yalnız bir bölümüne ait çıkarı olan kimsenin, kendi çıkarını aşan kısım hakkında yaptırdığı sigortadan, müşterek menfaate sahip diğer kimselerin yararlanacağı hükmü sevk edilmiştir.¹⁷⁵

Sigorta ettiren, menfaat olmaksızın sigorta sözleşmesine taraf olmuşsa, rizikonun meydana gelmesi halinde, sigorta konusu hasara uğramış olsa dahi sigorta tazminatına hak kazanamayacaktır.¹⁷⁶

TTK. m. 1456’da bahsedildiği üzere, sigortalanacak menfaat üzerinde, birtakım sınırlamalar mevcut olabilmektedir. Bu sınırlamalar, sınırlı ayni haktan ya da hacizden kaynaklanabilmektedir.¹⁷⁷

Sınırlı ayni hak ile takyit edilmiş sigortalanacak mal üzerinde, malik tarafından sahip olunan bir menfaatin sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınması halinde, sınırlı ayni hak sahibinin sigorta tazminatı üzerindeki hakkı korunacaktır.¹⁷⁸ TTK. m. 1456/f.2’e göre ise; sigortacıya yapılacak bildirimle sigortalanacak şey üzerinde, sınırlı ayni hak takyidatının mevcudiyetine dair açıklamada bulunulduğunda, sigortacının, sigortalıya sigorta tazminatını ödeyebilmesi için sınırlı ayni hak sahibinin bu konudaki iznine ihtiyaç duyulmaktadır. Şayet ayni hak sicile kaydedilmişse, artık bu konuda sigortacıya herhangi bir bilgilendirme yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Zira, sınırlı ayni hak, sicile tescil neticesinde alenilemiştir. Tamirat yapılmak üzere veya eski hale getirmek üzere, teminat da gösterilmek kaidesiyle sigorta tazminatının, sigortalıya ödenmesi durumu mümkün hale gelmektedir.¹⁷⁹

TTK. m. 1456/f.2 hükmüne aykırı olarak, sigortacının, sınırlı ayni hak sahibinden izin almaksızın sigorta tazminatına dair ödemede bulunmuş olması durumunda, sınırlı ayni hak sahipleri tarafından ödemeye yazılı icazet verilmesi söz konusu olursa, sigortacının ayni hak sahiplerine karşı sorumluluğu devre dışı

¹⁷³ Gülmez, s. 10; Ortaç, s. 95; Atalay, s. 50

¹⁷⁴ Yolal, s. 31

¹⁷⁵ Belin Köroğlu Ölmez, s. 68 – 69

¹⁷⁶ Yolal, 42

¹⁷⁷ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 250

¹⁷⁸ Emiralioğlu, s. 116 - 117

¹⁷⁹ Kara, s. 301; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 251

kalacaktır; aksi halde sigortacı sorumlu olacaktır. Bu hüküm TTK m. 1456/f.3'de düzenlenmiştir.¹⁸⁰

Elbette ki menfaatin en önemli bir diğer özelliği de hukuk düzeni tarafından meşru olarak tanınmış, geçerli bir menfaat olması gerekliliğidir.¹⁸¹

3.1.3.2. Mal Sigortalarında Tazminat Prensibi (Zenginleşme Yasağı)

TTK. m. 1459'da tazminat prensibi olarak karşımıza çıkan düzenlemede; sigortacının, sigortalının uğradığı zararı ödeyeceği hüküm altına alınarak, tazminat prensibi ve zenginleşme yasağı ortaya konmuştur.¹⁸²

Her ne kadar, işbu prensip, TTK' da mal sigortalarının ele alındığı bölümde bir madde altında düzenlenmişse de bu prensibin sorumluluk sigortalarında uygulanmayacağı şeklinde bir sonuç çıkmamaktadır. Bu prensibin sorumluluk sigortalarında da tatbiki mümkün olmakla beraber sorumluluk sigortalarında, bu ilkenin tatbik edilmediği haller olduğu da unutulmamalıdır.¹⁸³

Bu prensibe, sigorta hukukunda zenginleşme yasağı prensibi denildiği gibi, bu prensipten tazminat prensibi olarak bahsedildiği de görülmektedir.¹⁸⁴ Sigorta tazminatı zenginleşme vasıtası değildir.¹⁸⁵ TTK m. 1459'da belirtilen husus, sigortanın zenginleşmeye yarayan bir vasıta olmamasından dolayı, sigorta tazminatı ödemesinin, rizikonun gerçekleşmesi neticesinde oluşan gerçek zarar miktarınca, yapılacağıdır.¹⁸⁶

Kazanç kayıpları, TTK m. 1453/2 gereği, kural olarak, sigorta himayesi dışında olup bu durumun aksi sözleşmeyle kararlaştırılabilmektedir. Zararın değer kaybı şeklinde ortaya çıkması da mümkün olup, örneğin; Kasko Sigortası Genel Şartları ile bu hususun ek sözleşme yapılmak suretiyle sigorta kapsamına alınabileceği mümkün hale getirilmiştir.¹⁸⁷

¹⁸⁰ Deniz, s. 111 – 112

¹⁸¹ Kayıhan ve Günergök, s. 49

¹⁸² Avcı, s. 67

¹⁸³ Belin Köroğlu Ölmez, s. 2

¹⁸⁴ Omağ, s. 289; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 255; Kayıhan ve Günergök, s. 53; Deniz, s. 65

¹⁸⁵ Keskin, s. 407 vd.; Deniz, s. 65

¹⁸⁶ Deniz, s. 13 – 14

¹⁸⁷ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 256 – 257

Mal sigortalarında, riziko neticesinde ortaya çıkan zararın gerçek miktarı ne kadar ise sigorta tazminatı, ancak bu miktar kadar ödenebilmektedir. Ancak her hâlükârda, sigorta tazminatı, poliçede, sigorta bedeli olarak yer alan miktara kadar ödenebilmekte olup sigorta tazminatı, sigorta bedelinden fazla olamayacaktır.¹⁸⁸ Bu noktada, mal sigortalarında TTK m. 1459 ve m. 1461 gereğince, riziko ile gerçekleşen zarar ve tazminat miktarının gerçek değerinin tespiti, sigortacının yapmakla mükellef olduğu ödemede rol oynayacağından, oldukça büyük önem taşımaktadır.¹⁸⁹

TTK m. 1461 hükmüne göre; sigorta menfaat değerinin rizikonun gerçekleşme anındaki değeri esas alınacaktır. Sigorta sözleşmesi kurulurken sigorta menfaat değeri gösterilebilmektedir. Ancak zararın miktar olarak belirlenmesinde ve tazmininde, sigorta değerinin rizikonun gerçekleşmesi zamanındaki değerine göre tespitlerinin yapılması gerekmektedir.¹⁹⁰

Zenginleşme yasağı ile sigorta tazminatı ödemesine kavuşmak için rizikoyu kasten gerçekleştirme girişimlerinin önüne geçilmektedir. Gerçekten de zenginleşme yasağının kabul edilmemesi durumunda elde edilecek kazanç, haksız da olsa, birtakım kişiler, kötüniyetli olarak bu kazancı sağlamaya yönelik girişimlerde bulunabilecektir. Zenginleşme yasağı, bu tip etik olmayan girişimlerin önüne geçerek kamu düzeninin bozulmasının önüne geçmektedir.¹⁹¹

Zenginleşme yasağı ile sigorta sözleşmeleri haksız kazanç vasıtası olmaktan çıkarılmakta ve kumar fonksiyonuna sahip olmasının önüne geçilmektedir. Ayrıca zenginleşme yasağı prensibinin kabul edilmemesi halinde ortaya çıkacak zenginleşme, bir nevi sebepsiz zenginleşme olacaktır. İşte zenginleşme yasağı ile sigortanın sebepsiz zenginleşme vasıtası niteliği kazanmasının da önüne geçilmiştir.¹⁹²

Sonuç olarak, zenginleşme yasağının TTK m. 1459, TTK. m. 1461 gibi maddelerde düzenlenmiş olması nedeniyle bu prensibin, kanunilik niteliği taşıyan bir prensip olduğunu söylemek mümkündür. TTK' nun m. 1459'un, TTK m. 1486/f.1 uyarınca, emredici olması gibi diğer sevk olunan hükümlerin de emredici mahiyet taşımaları nedeniyle emredici bir prensip olduğunu söylememiz mümkündür.¹⁹³

Esasen, zenginleşme yasağı düzenlemesi hakkaniyet ilkesine dayanmaktadır. Kişilerin hakkı olmayan zenginleşmelerinin iadesini sağlayan zenginleşme yasağı

¹⁸⁸ Kartal, s. 44

¹⁸⁹ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 257

¹⁹⁰ Belin Köroğlu Ölmez, s. 53 - 54; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 257

¹⁹¹ Belin Köroğlu Ölmez, s. 34 - 35; Deniz, s. 65; Omağ, s. 290; Kayıhan ve Günergök, s. 54

¹⁹² Omağ, s. 290 - 291; Belin Köroğlu Ölmez, s. 37 - 38; Kayıhan ve Günergök, s. 54

¹⁹³ Omağ, s. 291 - 292; Belin Köroğlu Ölmez, s. 39 - 40

hakkaniyetin bir gereği olarak kabul edilmiştir. Böylece zenginleşme yasağı, eşitlik ilkesinin tesisinde, korunmasında bir araç olmuştur. Ayrıca zenginleşme yasağı ile toplumda suç olarak kabul edilen eylemlerin engellenmesinin sağlanması ve zayıf durumda olanların himayesi düşüncelerinin yerine getirilmesi de sağlanmaktadır. Zenginleşme yasağı sayesinde haksız kazanca müsaade edilmeyerek adaletsizliğe de karşı çıkmaktadır. Böylece bu yasak ile birlikte getirilen hukuki düzenlemenin ahlak kurallarına kesişimi sağlanmakta ve düzenlemeye ahlakilik özelliği de getirilmiş olmaktadır.¹⁹⁴

3.1.3.3. Mal Sigortalarında Halefiyet Prensibi

TTK. m. 1472 ile mal sigortalarındaki halefiyet tertip edilmiştir.¹⁹⁵ TTK. m. 1472/f.1’de; “*Sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde, hukuken sigortalının yerine geçer. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel kadar, sigortacıya intikal eder. Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı uyarınca, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir.*” şeklinde hüküm altına alınmıştır.¹⁹⁶ Bu hükmeye göre; mal sigortalarında, riziko gerçekleşip, zararın tespit edilmesinden sonra, ortaya çıkan zararı ödeyen sigortacı, ödediği sigorta tazminatı miktarıyla sınırlı olmak kaydıyla sigortalıya halef olmaktadır.¹⁹⁷

Halefiyetin; TTK. m. 1472’de mal sigortaları için, TTK. m. 1481’de sorumluluk sigortaları için sevk edildiği görülmektedir.¹⁹⁸ Can sigortaları için TTK’ da böyle bir düzenleme cihetine gidilmemiştir.¹⁹⁹

Halefiyet, sigorta hukukunda, Türk Ticaret Kanunu’ dan kaynaklanmaktadır. Yani sigorta hukukunda halefiyet kanunilik niteliğini haiz bir prensiptir.²⁰⁰

¹⁹⁴ Belin Köroğlu Ölmez, s. 15 - 22

¹⁹⁵ Emiralioğlu, s. 82; Avcı, s. 69

¹⁹⁶ Bahar Kızılsümer, *Sigortacının Kanuni Halefiyetinin Şartları ve Sınırları*, Birinci Ba. (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık A.Ş., 2019), s. 40; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 281; Kayıhan ve Günergök, s. 72

¹⁹⁷ Avcı, s. 69; Belin Köroğlu Ölmez, s. 116

¹⁹⁸ Emiralioğlu, s. 82; Yakup Sezen, s. 1; Belin Köroğlu Ölmez, s.116; Yolal, s. 8

¹⁹⁹ Avcı, s. 76; Yakup Sezen, s. 1; Deniz, s. 73

²⁰⁰ Belin Köroğlu Ölmez, s. 119

Halefiyet ilkesi, zenginleşme yasağı prensibinin bir gereği olarak ve onun tamamlayıcısı olarak ortaya çıkmıştır.²⁰¹ Mal sigortalarının ana gayesi, gerçek zararın giderimi olduğundan, sigorta ettirenin uğradığı zararın tazminini hem sigortacısından hem de zarara sebep olan kişiden isteyebilmesi, sigorta ettiren açısından, sebepsiz zenginleşme niteliği taşımaktadır. Bu da zenginleşme yasağının ihlali anlamına gelmektedir. Tam tersini düşünecek olursak ve sigorta ettirenin zarara sebep olan üçüncü şahsa karşı, zararın tazmini için başvuramayacağını kabul edersek, bu kez de zarar veren üçüncü şahsın yaptığının yanına kar kalması ve sorumluluğunun ortadan kalkması neticesi doğmaktadır. İşte tüm bu sakıncaların giderilmesi gayesiyle mal sigortalarında halefiyet prensibi kabul edilmiştir.²⁰²

Halefiyetin geçerli olarak hüküm ve sonuç ifade edebilmesi için öncelikle, elbette ki; yürürlükte geçerli bir sigorta sözleşmesinin mevcudiyeti, zarara uğramış sigorta ettirenin dava hakkının olması ve sigortacının da sigorta tazminatı ödeme borcunu ifa etmiş olması şartlarının gerçekleşmiş olması gerekmektedir.²⁰³

TTK m. 1472’de sorumlulara karşı, halihazırda bir dava ikame edilmiş ya da takibe girilmişse sigortacıya, gerçekleştirdiği sigorta tazminatı ödemesini ispat etmesi halinde, işbu dava ya da takibi kaldığı yerden sürdürebilme imkanı getirilmiştir. Bu hüküm, yerinde bir düzenleme ve esasen usul ekonomisinden kaynaklı bir gerekliliktir. Bu durum, aynı zamanda, kanundan doğan bir taraf değişikliği niteliği taşımaktadır. Bu sebeple sigortacının dava ya da takibi sürdürebilmesi açısından, karşı taraf ya da mahkemenin rıza, icazeti aranmamaktadır.²⁰⁴

Halefiyetin rücu hakkı ile karıştırılmaması gerekmektedir. Halefiyete nazaran rücu hakkı sahibinin imkanları daha dar bir kapsamda kalmaktadır. Halefiyet hakkının kullanılabilmesi için sadece ödeme yapılmasının ispatı gerekirken; rücu hakkı açısından, ödemenin ispatı ile birlikte rücu hakkının hangi hukuki sebepten kaynaklandığını ve bu hukuki sebebin mevcudiyetinin de ispatı beklenmektedir.²⁰⁵

²⁰¹ Belin Köroğlu Ölmez, s. 116

²⁰² Avcı, s. 69 - 70

²⁰³ Deniz, s. 65 - 66; Avcı, s. 69

²⁰⁴ Kızılsümer, s. 41 – 42

²⁰⁵ Yolal, s. 129

3.1.4. Zenginleşme Yasağının Hüküm ve Sonuçları

3.1.4.1. Sigorta Değerinin Sigorta Bedeline Denkliği

Kural olarak, mal sigortalarında, sigorta değerinin sigorta bedeline denkliği ilkesi bulunmaktadır. Bu durum, tam değer sigortası olarak adlandırılmakta olup, esas olan da budur.²⁰⁶ Zenginleşme yasağının bir getirisi olarak, sigorta sözleşmelerinin tam değer sigortası biçiminde akdedilmesi gerekmektedir.²⁰⁷ Zira, sigorta tazminatı, zenginleşme vasıtası, haksız kazanç yöntemi olarak kullanılamaz. Tazminat olarak ödenecek miktar, sigorta poliçesinde yer alan sigorta bedelinden daha yukarıda bir rakam olamaz. Sigorta tazminatı ödemesinin miktarının üst sınırını, sigorta bedeli belirlemektedir. Sigorta ile gerçek zararın giderimi hedeflenmekte olup bu miktarın ispatı, sigorta ettirenin üzerindedir.²⁰⁸ Sigorta değeri sigorta sözleşmesi kurulduktan sonra artabilmekte ya da azalabilmektedir.²⁰⁹

Sigorta bedelinin sigorta değerine denk olmadığı hallerde aşkın sigorta, eksik sigorta gibi durumlar ortaya çıkmaktadır.²¹⁰

3.1.4.2. Aşkın Sigorta

Sigorta bedelinin sigorta değerine denkliğinin bozulduğu durumlardan bir tanesi olarak, aşkın sigorta karşımıza çıkmaktadır. Aşkın sigorta olarak kabul için, sigorta bedelinin, sigorta gerçek değerini aşmış olması gerekmektedir. TTK m. 1463/f. 1'de, aşan kısmın geçersizliğinden bahsedilmiştir.²¹¹ Mal sigortalarında bu duruma aşkın sigorta yasağı da denmektedir.²¹²

²⁰⁶ Kemal Şenocak, 'Menfaat Değeri Altında Sigorta "Unterversicherung"', *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4.2 (2000) (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/789891>), E.T: 30.11.2021

²⁰⁷ Kayıhan ve Günergök, s. 55

²⁰⁸ Cimbar, s. 21

²⁰⁹ Kara, s. 303

²¹⁰ Cimbar, s. 22; Kayıhan ve Günergök, s. 55 – 70

²¹¹ Kara, s. 309; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 263

²¹² Kayıhan ve Günergök, s. 55

TTK' ya göre; sigorta bedelinin, sigorta değerine göre fazlalığı halinin önemli olması aranmamış, ancak aşkınlık yeterli kabul edilmiştir. Ancak yine de farklılığın belli bir süreklilik taşıması gerekmektedir.²¹³

Aşkın sigortaya rastlanan durumlar çok çeşitli ve birbirinden farklı nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Sigorta ettirenin hatalı beyanı, piyasa koşullarındaki oynamalar gibi etkenler sebebiyle aşkın sigorta ortaya çıkabilmektedir.²¹⁴

Aşkın sigortayı hüküm altına alan TTK m. 1463, TTK. m. 1486/f.1 uyarınca emredici hükümlerden kabul edilmektedir.²¹⁵

Fazlalık olan kısmın geçersiz sayılması ile birlikte fazlalık nedeniyle prim de fazla olarak tespit ve tahsil edilmiş olduğundan, tahsil edilmiş fazla primin geri verilmesi de gerekmektedir.²¹⁶

TTK. m. 1463/f. 2'de ise; kendisine haksız menfaat sağlayabilmek için sigorta ettirenin kötüniyetle aşkın sigorta akdetmesi halinde, sigorta sözleşmesinin tamamının geçersiz olacağına dair hüküm sevk edilmiştir.²¹⁷

Aşkın sigortanın, sözleşme devamı esnasında tespit edilmesi halinde, prim geri verme işleminin, sözleşmenin başından itibaren ya da fazlalığın tespitinden itibaren mi hesaplanıp gerçekleştirileceğine dair doktrinde çeşitli görüşler bulunmaktadır. Aşkın sigortanın tespitine kadar, sigortacının olması gerekenden daha fazla riziko taşıması nedeniyle aşkınlığın tespitinin esas alınması gerektiği ileri sürüldüğü gibi, aşkınlığın sigorta akdinin kurulma anından dikkate alınması gerektiğini ileri sürenler de bulunmaktadır. Ancak bizim de iştirak ettiğimiz görüşe göre; TTK m. 1463 hükmünün mutlak emredici niteliği gereği, aşkınlığın tespitinden itibaren esas alınması gerektiğini ileri süren görüş yerinde görünmemektedir.²¹⁸

²¹³ Deniz, s. 87; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 263

²¹⁴ Deniz, s. 86; Belin Köroğlu Ölmez, s. 67

²¹⁵ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 264; Belin Köroğlu Ölmez, s. 70

²¹⁶ Kartal, s. 44

²¹⁷ Avcı, s. 67; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 264

²¹⁸ Belin Köroğlu Ölmez, s. 69 – 70

3.1.4.3. Eksik Sigorta

Sigortacılık alanında eksik sigorta; “noksan sigorta” ya da “düşük sigorta” olarak da geçmektedir.²¹⁹ TTK. m. 1462’de “eksik sigorta” başlığı altında, eksik sigortaya yönelik hüküm sevk edilmiştir.²²⁰ Sigorta bedelinin sigorta gerçek değerinden az olması halinde, eksik sigortadan bahsedilmektedir.²²¹ 200.000 TL değerindeki bir eşyanın 100.000 TL üzerinden sigorta ettirilmesi, eksik sigortaya bir örnek teşkil etmektedir.

Eksik sigorta yapılmış olması sigorta sözleşmesinin geçerliliğine etki etmez. Yani akdedilmiş sigorta sözleşmesi eksik sigorta şeklinde olsa da geçerli kalmaya devam etmektedir.²²²

Eksik sigorta da yine, çok çeşitli nedenlerle ortaya çıkabilmektedir. Bu sebepler; tarafların eksik sigorta kurulması yönünde anlaşmaları ya da iradi olmayan birtakım nedenlerle ortaya çıkabilmektedir.²²³ Sigorta ettireni, rizikonun gerçekleşmemesi hususunda daha ihtiyatlı ve özenli davranmaya yöneltmek içinde akdedilmiş olabilmektedir. Yanlış hesaplamalarda eksik sigortaya neden olabilmektedir. Sigorta ettirenin iradesi ile bir kısım zarardan mesul olmayı göze alması ya da primlerin daha düşük tutulabilmesini sağlamak üzere kurulan sigorta sözleşmesi, eksik sigorta şeklinde akdedilmiş olabilmektedir. Bunun dışında, piyasadaki dalgalanmalar, kurlardaki oynamalar da eksik sigortaya neden olabilmektedir. TTK m. 1453’de bahsedilen mal sigortası niteliğindeki grup sigortalarında da eksik sigortanın karşımıza çıkma ihtimali bulunmaktadır.²²⁴ TTK m. 1428/f.1 hükmü de eksik sigortanın oluşmasına neden olabilmektedir.²²⁵

Eksik sigorta hüküm ve sonuçlarını, rizikonun gerçekleşmesi durumunda, sigorta ile himaye edilen menfaatin tam ya da kısmi hasara uğraması halinde göstermektedir. Eksik sigortada, sigorta tazminatı ödemesinin miktarı, proporsiyon²²⁶/nispet/orantı adı verilen kural tatbik edilmek suretiyle

²¹⁹ Kender, s. 358

²²⁰ Belin Köroğlu Ölmez, s. 59

²²¹ Omağ, s. 357; Kayıhan ve Günergök, s. 59; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 260; Kara, s. 309; Kartal, s. 44

²²² Omağ, s. 361; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 261; Kayıhan ve Günergök, s. 60

²²³ Belin Köroğlu Ölmez, s. 59

²²⁴ Omağ, s. 358 - 359

²²⁵ Belin Köroğlu Ölmez, s. 61

²²⁶ Deniz, s. 106; Kayıhan ve Günergök, s. 60

belirlenmektedir.²²⁷ Sigorta sözleşmesi ile riziko himayesi sağlanan menfaatte, tam hasar gerçekleşmesi halinde, üst sınır olan sigorta bedeli miktarınca tazminat ödemesi yapılabilmektedir.²²⁸

Kısmi hasar durumunda ise orantı kuralı devreye girmektedir. Oranlama kuralının tatbiki ile sigorta bedelinin sigorta değerine oranı hesaplanarak, tazminat miktarı tespit edilmeye çalışılmaktadır. Eksik sigortada, sigorta konusu menfaatin, riziko gerçekleşme anı itibarıyla değeri baz alınmaktadır. Bu şekilde, prim ile riziko himayesi arasındaki dengenin bozulmasının önüne geçilmektedir.²²⁹

Eksik sigorta ile başa çıkabilme adına birtakım yollardan faydalanılmaktadır. Bu yollar; müsamaha klozu, endeksleme klozları, teminat fazlasına dair devir klozları, ek küvertür tahsis klozu, ayarlanabilir poliçe düzenlenmesi, sözleşmenin değiştirilmesi, aşkın sigorta sözleşmesi kurulması olarak sayılabilmektedir.²³⁰

3.1.4.4. Müşterek Sigorta

TTK m. 1466 hükmüne göre, müşterek sigortadan bahsedebilmemiz için, menfaatin, rizikonun ve sigorta süresinin aynı olması ve sigortaya konu menfaatin, birden çok sigorta şirketi ile anlaşmak suretiyle sigortalanmış olması gerekmektedir. Ancak müşterek sigortanın geçerliliği, sigorta konusu menfaatin değerine kadar yapılmasına bağlı kılınmıştır. Sigorta konusu menfaatin değerini aşan kısım geçersiz olmakla beraber sigorta şirketlerinin sorumlu olacağı miktar, sigorta bedellerinin toplamının kendi şirketleri tarafından sigorta edilen bedeli nispetinde olmaktadır.²³¹

Daha çok “jeran” diye adlandırılan bir sigorta şirketi, diğer müşterek sigortacılar adına, sözleşme hazırlama, prim tahsil etme gibi sigorta sözleşmesi ile ilgili işlemleri yürütüp işlemlerde kolaylık sağlamaktadır. Müşterek sigorta uygulamasına; yüksek meblağlı risk taşıyan sigortalarda, sigorta şirketinin sorumlu olacağı miktarı azaltma, sigorta ettirenin hak edeceği tazminatı fazladan garantileme gibi saiklerle başvurulduğuna şahit olunmaktadır.²³²

²²⁷ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 262; Omağ, s. 362

²²⁸ Belin Köroğlu Ölmez, s. 62

²²⁹ Belin Köroğlu Ölmez, s. 62

²³⁰ Omağ, s. 369 - 372

²³¹ Belin Köroğlu Ölmez, s. 78 - 81; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 272; Kayıhan ve Günergök, 63 - 65; Kara, s. 306 - 307

²³² Gülmez, s. 41 - 42

TTK. m. 1466/f.1 hükmü, ancak müşterek sigorta neticesinde, aşkın sigorta halinin meydana gelmesi durumunda tatbik kabiliyeti bulmaktadır.²³³

3.1.4.5. Çifte Sigorta

Birden çok sigorta hallerinden çifte sigorta, TTK m. 1467'de düzenleme altına alınmıştır. Çifte sigortada, sigorta konusu menfaat değerinin tamamı sigortalanmış olmasına rağmen, aynı ya da farklı kişilerce, aynı riziko ve sigorta süreleri için tekrar sigortalanma hali mevcuttur.²³⁴ Kural olarak çifte sigorta yasaklanmıştır.²³⁵ Bu yasak yine zenginleşme yasağına hizmet etmektedir.

Çifte sigortanın geçerli olabilmesi istisna olup geçerlilik şartları kanunda zikredilmiştir. Buna göre, birinci halde; önceki ve sonraki sigortacıların onayı halinde sözleşmeler aynı anda yapılmış sayılmaktadır. Bu durumda tazminat ödemesi müşterek sigorta hükümlerine göre gerçekleştirilmektedir. İkinci halde; sigorta ettirenin önceki sigortadan kaynaklı haklarını, ikinci sigorta şirketine devretmesi ya da o haklarından feragat etmesi halinde ikinci sözleşme geçerli olabilmektedir. Üçüncü durumda ise; ilk yapılan sigorta sözleşmesinin, sonraki sigorta sözleşmesine yazılması şartıyla sonraki sigorta şirketinin, önceki şirketin ödemediği tazminattan sorumlu olacağı şartı getirilmişse, geçerlilik söz konusu olmaktadır.²³⁶

TTK' da yer alan çifte sigorta hükmü emredici nitelikte olup aksine sözleşmeler geçersizdir.²³⁷

Çifte sigortada, sigortacıların eylem ve işlemleri birbirinden bağımsız olduğundan, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü açısından, sigortacılara ayrı ayrı bildirimde bulunması gerekmektedir. Sigorta ettirenin bu bildirim yükümlülüğü hem çifte sigorta yaptırdığına dair hem de rizikonun gerçekleşmesi haline dair bildirimleri kapsamaktadır.²³⁸

²³³ Belin Köroğlu Ölmez, s. 82

²³⁴ Gülmez, s. 42; Belin Köroğlu Ölmez, s. 83; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 275; Kara, s. 307; Kayıhan ve Günergök, s. 68

²³⁵ Kayıhan ve Günergök, s. 69; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, 275; Belin Köroğlu Ölmez, s. 86

²³⁶ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 276; Kara, s. 308; Kayıhan ve Günergök, s. 69 - 70; Belin Köroğlu Ölmez, s. 87 - 89

²³⁷ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 276

²³⁸ Gülmez, s. 43

3.1.4.6. Kısmi Sigorta

Kısmi sigortaya dair hükümler, TTK m. 1468'de düzenlemesini bulmuştur. Kısmi sigortada, önce yapılan sigorta sözleşmesinin, sigorta konusu menfaatin tam değerini sigorta himayesine almamış olması gerekmektedir. Böyle bir durum mevcutsa, sigorta konusu menfaatin sigorta himayesi kapsamı dışında kalan kısmı için değer tamamlanıncaya kadar bir ya da birden çok defa sigorta ettirilmesine imkan tanınmaktadır. Kısmi sigortada, sigorta şirketleri arasında rizikoyu birlikte himaye etme düşüncesi bulunmamaktadır.²³⁹

Kısmi sigortada, ilk akdedilen sigorta sözleşmesi, bünyesinde, eksik sigorta niteliği taşımaktadır.²⁴⁰

Sonra yapılan sigorta sözleşmeleri ile sigorta bedeli aşılmışsa aşkın sigorta durumu ortaya çıkmaktadır. Kısmi sigortada da sigorta bedelinin sigorta değerini aşmaması beklenmektedir. Sigorta bedelinin sigorta değerine denkliğinin bozulduğu noktaya kadar yapılan sigorta sözleşmeleri geçerlilik taşıyabilmektedir. Sonraki sigorta şirketleri, sigorta sözleşmelerinin tarih sıralamasına istinaden belirlenmektedir. Aşkın kısım için aşkın sigortaya sebep olan sözleşme hangi sigortacı ile hangi tarih itibarıyla yapılmışsa o sigortacı bakımından geçersizlik söz konusu olmaktadır.²⁴¹

3.1.4.7. Takseli Sigorta

Takseli sigortaya dair hükümler, TTK m. 1464'de sevk edilmiştir. Aslında, sigorta değeri, sigorta konusu menfaatin değeri olmakla birlikte, takseli sigortada, sigorta değerinin bir miktar para olarak sigorta sözleşmesinin taraflarınca belirlenmesi söz konusu olmaktadır. Böylece sigorta değerinin tespitinin ispatı kolaylaşmaktadır. Rizikonun gerçekleşmesi neticesinde, sigorta konusu menfaat, tam hasara uğrarsa taraflarca belirlenen taksenin tam bir şekilde ödenmesi gerekmektedir.²⁴² Tarafların belirlediği değer, takse olarak adlandırılmakta olup, takdir edilmiş değer anlamına gelmektedir. Taraflarca kabul edilmiş olan takse, sigorta konusu menfaatin sözleşme

²³⁹ Gülmez, s. 43

²⁴⁰ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 273; Belin Köroğlu Ölmez, s. 92

²⁴¹ Belin Köroğlu Ölmez, s. 92

²⁴² Emirlioğlu, s. 140

kurulması anındaki ve rizikonun meydana gelmesi anındaki değeri olmak üzere belirlenmektedir.²⁴³

Takseli sigortada kısmi hasar halinde, tazminat hesabında tatbik edilecek yöntem hakkında doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Bir kısım görüş; sigorta bedeli ile takse arasında oranlama kuralının işletilmesinde herhangi bir mani olmadığını savunmaktadır. Diğer kısmın görüşüne göre ise proporsiyon kuralının tatbikinin mümkün olmadığı savunulmaktadır.²⁴⁴

Bizim de iştirak ettiğimiz görüşe göre; sözleşme ile himaye altına alınan riziko neticesinde, taksenin sigorta değeri olarak kabul edilmesi durumunda, sigorta bedeli ile takse denk ise aşkın sigorta meydana gelmemekte ve buna dair hükümlerin uygulanması gerekmemektedir. Takseli sigorta kapsamında eksik sigorta ya da aşkın sigortanın mevcudiyeti, takse dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir. Takseli sigortanın konusu zamanla değer kaybına uğrayan mala ilişkin menfaatin sigortalanması ise bu durum zenginleşme yasağı prensibine yasayla getirilmiş bir istisna teşkil etmektedir.²⁴⁵

Her ne kadar, sigorta konusu menfaatin değerini sözleşmenin tarafları belirleyebilmekte olsa da taraflar takseyi esaslı olarak fahiş kabul edilebilecek bir miktar olarak belirleyememektedirler. Bu husus, kanunla takseli sigortaya getirilmiş bir sınırlandırma olarak kabul edilebilmektedir. Taksenin fahiş olduğunu düşünen sigortacıya takse miktarında indirim talep edebilme imkanı tanınmaktadır. Ancak her hâlükârda taksenin esaslı kabul edilecek mahiyette fahiş olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği hususunu hakim takdir edebilmektedir.²⁴⁶

3.1.5. Sorumluluk Sigortaları

Sorumluluk sigortaları, TTK' da m. 1473 – 1483 arasındaki hükümler vasıtasıyla düzenlemeye kavuşturulmuştur.²⁴⁷ Esas itibarıyla sorumluluk sigortasına yönelik tanımlamanın ise TTK m. 1473'de sevk edildiği gözlemlenmektedir.²⁴⁸

²⁴³ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 265

²⁴⁴ Emiralioğlu, s. 140 - 141

²⁴⁵ Belin Köroğlu Ölmez, s. 95 – 99

²⁴⁶ Kara, s. 305

²⁴⁷ Kara, s. 311

²⁴⁸ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 302; Avcı, s. 71; Yasemen Mergen Bayer, 'Sigorta Hukukunda Riziko Ağırlaşması' "Yüksek Lisans Tezi" (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2019), s. 49

Sorumluluk sigortasını tür olarak değerlendirdiğimizde, zarar sigortası kategorisinde yer almaktadır.²⁴⁹ Zarar sigortalarından ise pasif sigortası kategorisi kapsamında geçmektedir.²⁵⁰ Sorumluluk sigortası hukuki nitelik olarak doktrinde “sui generis” olarak kabul görmektedir.²⁵¹

TTK m. 1473/f.1 hükmüne göre; zararın meydana gelmesi, daha sonraki bir zamana denk gelse bile, sözleşme ile teminat altına alınan olay sözleşme süresi içerisinde gerçekleşmişse bu olaydan sigortalının sorumluluğu neticesinde oluşan zarara karşılık, sigortacı, zarar gören şahsa tazminat ödemek durumundadır. Sorumluluk sigortasında, sigorta ettirenin/sigortalının üçüncü bir şahsa karşı verdiği zarar kaynaklı olarak, üçüncü şahsın malvarlığında yaratacağı azalma, sorumluluk sigortası kapsamında, sigortacı tarafından teminat altına alındığından, sigortacı, sigorta ettiren/sigortalının tazmin borcunu yüklenmekte ve üçüncü şahsın zararını gidermektedir.²⁵²

Sorumluluk sigortasının tarafları, sigortacı ve sigorta ettiren olup, sorumluluk sigortalarında ilgili kişiler; lehine sorumluluk sigortası yapılan üçüncü kişi ve zarar gören olabilmektedir. Sorumluluk sigortalarındaki menfaat, sigortalının sorumluluğu kapsamında gelişen olaylar neticesinde, malvarlığında meydana gelecek eksilmenin önüne geçilmesidir. Kanun koyucunun, sorumluluk sigortalarından bahsederken, “riziko” terimi yerine “olay” terimini kullanmayı seçtiği anlaşılmaktadır.²⁵³

TTK m. 1483 zorunlu sorumluluk sigortalarında, özel hükümler saklı olmak üzere, sigortacıları faaliyet gösterdikleri sigorta alanlarında yer alan zorunlu sigortaları yapmakla mükellef kılmıştır.²⁵⁴ Zorunlu sorumluluk sigortalarına dair düzenlemeler TTK m. 1483 ve S.K. m. 13 ile sevk edilmiştir. Esasen, TTK m. 1483’de, sözleşme hürriyetine sigortacı bakımından bir sınırlandırma konulmuştur. Yoksa bu hükümler zorunlu sorumluluk sigortalarına dair açıklama ya da bir tanımlama yapılmamıştır.²⁵⁵

TTK. m. 1477’e göre; sorumluluk sigortalarında, sigortalının sorumluluk doğuran, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınmış olayı kasten gerçekleştirmesi durumunda, meydana gelecek zararlar sebebiyle sigortacıya başvuramayacağı hüküm

²⁴⁹ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 300; Belin Köroğlu Ölmez, s. 1; Deniz, s. 71

²⁵⁰ Kara, s. 311

²⁵¹ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 314; Kara, s. 314

²⁵² Avcı, s. 71; Gülmez, s. 119; Deniz, s. 70; Yolal, s. 10

²⁵³ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 303 – 305

²⁵⁴ Avcı, s. 34

²⁵⁵ Kara, s. 330

altına alınmıştır.²⁵⁶ Ancak TTK m. 1484/f.1’de; sigortacının ifa borcundan kurtulmuş olmasına rağmen, zarar gören yönünden, ifa borcunun zorunlu sigorta meblağına kadar devam edeceği sevk edilmiştir. TTK. m. 1484, sadece zorunlu sorumluluk sigortalarında tatbiki kabildir.²⁵⁷ TTK m. 1484’ün sevk edilme gerekçesi, zorunlu sorumluluk sigortalarının göz önünde bulundurulmasından kaynaklanmıştır. Zorunlu sorumluluk sigortalarında olay kasten gerçekleştirilmiş olsa da zarar giderimi, zarar gören nezdinde gerçekleştirildiğinden, sigortacının sorumluluğunun zorunlu sigorta asgari meblağına kadar devam etmesi kabul edilmiştir.²⁵⁸

3.1.5.1. Sorumluluk Sigortasına Tatbik Edilecek Hükümler

TTK’ nun genel hükümleri, sorumluluk sigortalarında tatbik edilebilmektedir. TTK m. 1485 ile getirilen düzenleme ile başkası lehine sigortaya dair hüküm sevk eden TTK m. 1454, geçmişe etkili sigorta hakkındaki TTK m. 1458, müşterek sigorta ile ilgili TTK m. 1466/f.1 ve zarar gören mal ve zararın gerçekleştiği yerde değişiklik yapmama hakkında hüküm sevk eden TTK m. 1471 hükümlerinin sorumluluk sigortalarında da tatbik kabiliyetine sahip olduğu yasal zemine oturtulmuştur. Her ikisi de zarar sigortası kapsamında olsa da sorumluluk sigortası, mal sigortasından, sigorta değeri ve sigorta bedeli kavramları yönünden ayrılmaktadır. Bu sebeplerdir ki; mal sigortaları hakkındaki bütün hükümler sorumluluk sigortalarında tatbiki kabil değildir.²⁵⁹

3.1.5.2. Sorumluluk Sigortasında Halefiyet

Sorumluluk sigortalarında halefiyete dair düzenleme TTK m. 1481 hükmü ile getirilmiştir.²⁶⁰ Sorumluluk sigortalarında uygulanacak halefiyet, sigorta türleri arasındaki nitelik farklarından ötürü, mal sigortalarındaki halefiyetten farklı kabul edilmektedir.²⁶¹ Bu nedenle sorumluluk sigortası da bir zarar sigortası olsa da farklı bir maddede, sorumluluk sigortalarında halefiyet halinin düzenlenmesi gerekmiştir.²⁶²

²⁵⁶ Avcı, s. 19; Yakup Sezen, s. 23; Belin Köroğlu Ölmez, s. 125; Yolal, s. 70

²⁵⁷ Avcı, s. 100

²⁵⁸ Emiralioğlu, s. 107; Yolal, s. 70; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 306 – 307

²⁵⁹ Kara, s. 313

²⁶⁰ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 328; Yakup Sezen, s. 8; Belin Köroğlu Ölmez, s. 124

²⁶¹ Belin Köroğlu Ölmez, s. 124

Doktrinde sorumluluk sigortalarındaki halefiyet tartışılmış ve sigortalının da zarara sebebiyet veren kişinin de aynı kişi olması hasebiyle, sigortacının zarara neden olan kişiye başvurması gerekeceği ile sigortacının ödediği sigorta tazminatını, sigorta ettireninden geri alacağı ve sigorta sözleşmesi ile taşınan gayenin anlamının kalmayacağı belirtilmiştir.²⁶³ Bu tartışmalar daha çok E.TTK²⁶⁴, da sorumluluk sigortalarında halefiyete dair herhangi bir madde bulunmayışından kaynaklanmıştır. TTK m. 1481 ile getirilen düzenleme ile bu tartışmalar noktalanmıştır.²⁶⁵

Sorumluluk sigortalarında, sigortacının halefiyet haklarını kullanabilmesi için sigortalı ile birlikte üçüncü kişilerin de zarardan müşterek ve müteselsil sorumluluklarının söz konusu olması gerekmektedir. Yani; sorumluluk sigortalarında, sigorta himayesi altındaki kişi ile birlikte başka sorumluların da mevcudiyeti halinde, sigortacı halefiyeten faydalanabilmektedir.²⁶⁶

TTK m. 1481/f.3' de; sigortalı ve zarara uğrayan şahsın, sigortacının halefiyet hakkını koruması gerektiğinden bahsedilmiş, aykırı davranış halinde, sigortacıya karşı sorumluluk halinin söz konusu olacağı belirtilmiştir.²⁶⁷

3.1.6. Can Sigortaları

Can sigortalarına dair hükümler, TTK. m. 1487 – 1520 arasında bulunmaktadır. TTK' da can sigortalarının üç ana kategoride ele alınıp düzenlendiği görülmektedir. Buna göre can sigortaları, TTK düzenlemesinde; hayat sigortaları, kaza sigortaları ve hastalık ve sağlık sigortaları şeklinde belirlenmiştir.²⁶⁸

²⁶² Kara, s. 316

²⁶³ Kara, s. 316; Belin Köroğlu Ölmez, s. 125; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 327

²⁶⁴ Bkz. RG. T. 09.07.1956, S. 6762

²⁶⁵ Yakup Sezen, s. 8

²⁶⁶ Kara, s. 316; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 328 - 329; Belin Köroğlu Ölmez, s. 125

²⁶⁷ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 328 - 329; Kara, s. 316; Yakup Sezen, s. 78 – 79

²⁶⁸ Kayıhan ve Günergök, s. 35

Can sigortaları çok çeşitli yönlerden esaslı bir şekilde zarar sigortalarından farklı özellikler taşımaktadır. Can sigortaları meblağ sigortası olarak nitelendirilmektedir.²⁶⁹

Can sigortasının konusunu daha çok insanın yaşamıyla ilgili kavramlar ve yaşamı boyunca karşılaşılabileceği birtakım olaylar oluşturmaktadır.²⁷⁰ Öyle ki; can sigortalarında rizikolar; belli bir süre içerisinde ölme ya da yaşama, hastalanma, sakatlanma, kazaya uğrama gibi olaylar olarak sayılabilmektedir.²⁷¹ Can sigortasının konusunun insan ve hayatına dair olması hasebiyle, gerek ahlaki gerek hukuki nedenlerle can sigortasının konusuna, parasal bir kıymet biçilmesi mümkün görünmemektedir. Can sigortaları zarar ile karşılaşma ihtimalinden ziyade güvence tesisine yönelmiştir.²⁷² Can sigortası sözleşmelerini; sigortacının, tahsil ettiği prim karşılığında, sözleşme kapsamındaki kişinin hayatında meydana gelen belirlenmiş olaylar nedeniyle sigorta bedeli olarak kararlaştırılmış belli bir miktar parayı karşı tarafa ödemesinin gerektiği sözleşmelerdir, olarak tanımlamak mümkün olmaktadır.²⁷³

Can sigortalarında zarar kavramından söz edilemediğinden, zarar sigortalarındaki gerçek zararın tespiti ile gerçek zararın tazmini şartları, can sigortalarında uygulanmamaktadır. Can sigortalarının konusunu hem hukuken hem ahlaken parasal kıymet biçilmesi kabul edilmeyen ve parasal karşılığı bulunmayan değerler oluşturduğundan, sigorta sözleşmesi, sigortacı ile sigorta ettiren tarafından anlaşılabilir sigorta bedeline göre kurulmaktadır. Can sigortası ile teminat altına alınan riziko meydana geldiğinde, tazminat olarak, sigorta sözleşmesi ile kararlaştırılan bu sigorta bedeli ödenmektedir.²⁷⁴ Bu nedenle can sigortalarında tazminat yerine bedel kavramından söz edilmektedir.²⁷⁵ Can sigortalarında, hal böyleyken, aslında yine can sigortası kategorisinde olmasına rağmen, kaza sigortasında, tedavi giderlerinin gerçek sarf miktarı sigorta bedeline kadar sigortacı tarafından ödenmektedir.²⁷⁶

²⁶⁹ Ortaç, s. 84

²⁷⁰ Gülmez, s. 123; Kayıhan, s. 1596; Kayıhan ve Günergök, s. 34

²⁷¹ Avcı, 75; Atalay, s. 13

²⁷² Kayıhan ve Günergök, s. 34

²⁷³ Avcı, s. 74

²⁷⁴ Avcı, s. 75

²⁷⁵ Emiralioğlu, s. 59

²⁷⁶ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 331

3.1.6.1. Can Sigortalarında Menfaat

Can sigortalarında menfaat de, zarar sigortalarından farklı nitelik taşımaktadır. Can sigortalarındaki menfaat, maddi ve parasal karşılığı olan bir menfaat olarak bahsedilmektedir. Zarar sigortaları açısından, TTK m. 1408 uyarınca, sözleşme yapılırken menfaatin bulunmaması halinde, sözleşme geçersiz kabul edilmektedir. Sözleşme yapılırken mevcut olan menfaatin sözleşme devam ederken ortadan kalkması halinde, sözleşme, menfaatin ortadan kalkması anı ile birlikte geçersiz hale gelmektedir. Ancak can sigortasından olan hayat sigortasında, sözleşme ile teminat altına alınan olay, sigorta ettirenin kendi hayatı ise herhangi bir menfaat bulunması şartına gerek duyulmamaktadır. Sigorta ile teminat altına alınan olayın, bir üçüncü kişinin hayatı ile alakalı olması durumunda ise üçüncü kişinin hayatının devamı ile ilgili menfaat şartı aranmaktadır. TTK m. 1510 uyarınca, hayat sigortası ile ilgili sevkedilen diğer maddelerin, kaza sigortalarında, kıyas yolu uygulanmakla tatbik edilmesi hasebiyle üçüncü kişinin başına gelebilecek kazanın teminat altına alındığı sözleşmelerde, üçüncü kişinin kaza yapmamasında menfaat şartının aranması gerekmektedir.²⁷⁷

3.1.6.2. Can Sigortalarında Halefiyet

Can sigortalarında zenginleşme yasağı bulunmamaktadır. Halefiyet ise zenginleşme yasağının bir sonucu ve onu tamamlayan bir prensiptir. Can sigortalarında zenginleşme yasağı prensibinin uygulanmaması nedeniyle halefiyet prensibi de uygulama kabiliyeti bulmamaktadır.²⁷⁸ TTK. m. 1491/f.3 ile can sigortalarında halefiyet prensibinin uygulama kabiliyetinin bulunmadığı yasal zemine oturtulmuştur.²⁷⁹

Mal sigortalarında geçerli olan sigorta bedelinin sigorta değerine denkliği ilkesi, can sigortalarının insan hayatına dair olması sebebiyle uygulanmamaktadır.²⁸⁰ Aşkın sigorta, eksik sigorta, çifte sigorta hükümleri de can sigortalarında tatbiki kabil görünmemektedir. Örneğin; çifte sigorta yaptıran şahıs, her iki sigorta şirketinden de rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta bedelini alabilmektedir. Bununla beraber, öncelikle, olaya neden olan üçüncü kişiden de maddi ve manevi tazminatını

²⁷⁷ Avcı, s. 75 - 76; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 331

²⁷⁸ Belin Köroğlu Ölmez, s. 4; Avcı, s. 76; Kayıhan, s. 1600

²⁷⁹ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 332

²⁸⁰ Kara, s. 413 - 414; Kayıhan ve Günergök, s. 34

alabilmektedir. Bu durumda, ödeme yapan sigorta şirketleri, halefiyet uygulama alanı bulmadığından, başvuru haklarına sahip olamamaktadırlar.²⁸¹

Kural, can sigortalarında zenginleşme yasağı olmaması ve rizikonun meydana gelmesi neticesinde tazminat miktarı hesap ve değerlendirmesine gerek duyulmaksızın sigorta bedelinin ödenmesi olmakla beraber; can sigortasının kimi alt türlerinin gösterdiği nitelik gereği, istisnai olarak, halefiyet prensibi uygulanabilmektedir. Örneğin; hayat sigortalarında cenazeye ilişkin masraflar; kaza, hastalık ve sağlık sigortalarında bakım, tedavi, ilaç masrafları, özünde zarar sigortasına girmektedir. Bu nedenle bu sayılan durumlarda zenginleşme yasağı ve halefiyet prensibi tatbik edilebilmektedir.²⁸²

3.1.7. Can Sigortası Kapsamında Yaptırılabilir Sigorta Türleri

TTK' da, Sigorta Hukuku Kitabı'nın "İkinci Kısmı'nın, "İkinci Bölümü" "Can Sigortaları" başlığını taşımaktadır. Can sigortası kapsamında yaptırılabilir sigorta türleri; hayat sigortası, kaza sigortası ve hastalık ve sağlık sigortaları olarak bahsedilmiştir.²⁸³

3.1.7.1. Hayat Sigortası

TTK. m. 1487'de hayat sigortası tanımlanmıştır. Bu tanımlamaya göre; hayat sigortası, sigortacının, prim karşılığında, sigorta ettiren ya da onun seçtiği kişiye, sigortalının ölmesi ya da hayatta kalması durumunda, sigorta bedelini ödemeyi taahhüt ettiği sigorta türüdür.²⁸⁴

Hayat sigortaları yaşam şartına bağlı hayat sigortası, ölüm şartına bağlı hayat sigortası, bu ikisinin bir arada yapıldığı karma hayat sigortası, grup hayat sigortası²⁸⁵, tontin²⁸⁶ şekillerinde akdedilebilmektedir.

²⁸¹ Kayıhan ve Günergök, s. 35

²⁸² Belin Köroğlu Ölmez, s. 127

²⁸³ Yolal, s. 19

²⁸⁴ Kayıhan ve Günergök, s. 37

²⁸⁵ Kayıhan ve Günergök, s. 38 – 39

²⁸⁶ Kara, s. 416

TTK. m. 1487/f.2' ye göre; sigorta sözleşmesinde, hayatı ile ilgili sigorta yapılan kişinin, sözleşmenin yapılması esnasında hayatta olması aranmaktadır. Söz konusu kişi, ilk primin ödenmesinden evvel vefat etmişse sigorta sözleşmesi geçersiz kabul edilmektedir.²⁸⁷

Hayat sigortasının tarafları da sigortacı ve sigorta ettirendir. Sigorta ettiren, kendi hayatına dair ya da bir üçüncü şahsın yaşaması ya da ölmesi olasılıklarını sigorta ettirebilmektedir. Can sigortalarında, sigortalı, "riziko şahsı" olarak anılmaktadır. Hayat sigortasında hayatı sigortalanan kişi sigortalıdır. Can sigortalarında lehtar bulunması halinde, sözleşme kaynaklı hakların sahibi lehtardır; sigortalı aynı zamanda lehtar olabilmektedir.²⁸⁸

Ölüm olasılığına karşı sigortada, ölümün gerçekleşmesi durumunda, mirasçılara veya sigorta ettirenin belirlediği lehtara, sigorta bedeli kadar meblağ ödenmektedir. Belirlenen süre zarfında hayatta kalma şartına bağlı sigortada ise; o süre zarfında hayatta kalınması halinde, sigorta bedeli kadar meblağ ödenmektedir. Karma hayat sigortasında ölüm ve hayatta kalma şartlarının ikisine de sigorta sözleşmesinde yer verilmektedir. Grup hayat sigortası, TTK. m. 1496'da düzenlenmiştir. Grup hayat sigortasında, grubun en az 10 kişiden ibaret olması gerekmektedir. Esasen, bütün can sigortaları, grup sigortası olarak düzenlenebilmektedir.²⁸⁹

Tontin, TTK. m. 1488'de düzenlenmiştir. E. TTK'da tontin yasaklanmıştır. Birden fazla kişinin verdiği katkı payları ile oluşan varlıkların, belli süre hayatta kalanlarla; ölen şahıs, ölümünden evvel lehtar tayin etmişse lehtarlar arasında paylaşılması, şeklinde yürütülmektedirler.²⁹⁰ Tontin, 6102 sayılı TTK ile yasal düzenlemesini bulmuştur. Tontinin niteliği tartışmalıdır. Kişilerin hayatı üzerine spekülasyona dayalı şans oyunu olduğu ve yasaklanması gerektiği de ileri sürülmektedir.²⁹¹

²⁸⁷ Kara, s. 414; Kayıhan ve Günergök, s. 37

²⁸⁸ Ortaç, s. 100

²⁸⁹ Kayıhan ve Günergök, s. 38 – 39

²⁹⁰ Kara, s.416; Ayhan, Çağlar,ve Özdamar, s. 344

²⁹¹ Kayıhan ve Günergök, s. 38

3.1.7.2. Kaza Sigortası

Kaza sigortası, TTK' da m. 1507 ve m. 1510 arasında yerini bulmuştur.²⁹² TTK m. 1507 hükmüne göre; kaza sigortası da diğer özel sigorta türlerinde olduğu gibi, sigorta ettirenin sigortacıya ödediği belli bir meblağ prim karşılığında, sigortalının uğrama ihtimali bulunan kaza neticesinde, ölüm, geçici veya sürekli maluliyet veya iş göremezlik durumları hakkında teminat sağlamaktadır. Sigorta ile teminat altına alınan kaza sonucu gerçekleşen ölüm, aniden veya kaza tarihinden en çok bir yıl içinde gerçekleşirse, sigorta bedeli, sigorta ettiren veya tayin edeceği kişiye; geçici veya sürekli engellilik veya iş göremezlik durumlarında sigortalıya ödenmektedir.²⁹³

Kazanın tanımına dair TTK' da bir açıklamaya yer verilmemiştir.²⁹⁴ Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunu'nda kazanın tanımına rastlanmaktadır. Buna göre kazanın tanımı; sigortalının iradesi haricinde bedeni üzerinde tesir eden, ani gelişen olay sebebiyle bedenen uğradığı zarardır, şeklinde yapılmıştır.²⁹⁵

Sigorta sözleşmesi ile sigorta himayesine alınacak kazalar sigorta poliçesinde gösterilmektedir. Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartları' nda sigortalının iradesi haricinde oluşan beklenmedik olaylar yanında, ek kaza durumları da gösterilmiştir.²⁹⁶ Anılan genel şartlarda; savaş, ihtilal, deprem, nükleer riskler gibi, rizikonun gerçekleşme ihtimalinin aktüeryal hesaplarla tespitinin kolay olmaması gibi sebeplerle bir kısım kaza hallerinin sigorta teminatı kapsamından çıkarıldığı anlaşılmaktadır.²⁹⁷ TTK. m. 1509 hükmüne göre; kaza sigortası, sigorta ettirenin ya da üçüncü kişinin geçirebileceği kazalara ilişkin akdedilebilmektedir.²⁹⁸

TTK. m. 1510/f. 2; hayat sigortalarına dair diğer hükümlerin kaza sigortalarında kıyasen uygulanacağından bahsetmiştir. Kaza sigortası, can sigortası başlığı altında düzenlenmiştir. Hayat sigortasına yakın niteliklerinden ötürü, hayat sigortası hükümlerinin kıyas yoluyla tatbiki söz konusu olmaktadır.²⁹⁹

²⁹² Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 360; Avcı, s. 82

²⁹³ Kara, s. 436; Avcı, s. 82

²⁹⁴ Kayıhan ve Günergök, s. 40; Avcı, s. 83

²⁹⁵ Avcı, s. 83

²⁹⁶ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 361

²⁹⁷ Kayıhan ve Günergök, s. 42

²⁹⁸ Kara, s. 438

²⁹⁹ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 363

Kaza sigortası, esasen, meblağ sigortası niteliği taşımaktadır, ancak kaza sigortası kapsamındaki bazı teminatlar zarar sigortasının konusuna girmektedir. Örneğin; kaza sigortasında, sigortalının yaptığı tedavi giderlerinden ötürü malvarlığındaki eksilmenin giderimi sağlanmaktadır. Bu gibi gerçek zararın giderileceği hallerde, zarar sigortalarına dair düzenlemeler kıyasen uygulanmaktadır.³⁰⁰ Kaza sigortası, yalnızca meblağ sigortası özellikleri taşımadığından karma niteliktedir. Sigortacı, borcundan kurtulabilmek için, sigorta bedeli yanında, tedavi masrafları ve iş gücünden yoksun kalan sigortalıya günlük tazminat ödemek durumunda kalabilmektedir. Başka bir ihtimalde de sigorta sözleşmesinde, sigortacının gerçek zararı gidereceği kararlaştırılmışsa, sigortacı, gerçek zararla yükümlü olmaktadır.³⁰¹

3.1.7.3. Hastalık ve Sağlık Sigortası

Hastalık ve sağlık sigortasına dair hükümler TTK. m. 1511 ve m. 1519 arasında düzenlenmiştir.³⁰² Hastalık ve sağlık sigortası, can sigortalarına dair özel hükümler içeren can sigortaları altında düzenlemesini bulmuştur.³⁰³ Bu sigorta türleri, sosyal sigortalar kapsamındaki sağlık yardımına benzer özellikler taşımaktadır. Yine sigorta sözleşmesi kapsamında, prim karşılığında, sigortacı ile anlaşması olan özel doktor/hastanelerde, ücret ödemeksizin, sigortanın sağladığı teminat sayesinde tedavi olabilmek ihtimali elde edilmektedir.³⁰⁴

Hastalık ve sağlık sigortası kanunda tek başlıkta³⁰⁵ düzenlenmişse de bunlar, iki ayrı sigorta türüdür.³⁰⁶ Hastalık sigortası meblağ sigortası olup; sağlık sigortası hem meblağ sigortası ve hem zarar sigortası niteliğinde gerçekleştirilebilmektedir. Bu şekilde, hem rizikonun meydana gelmesi halinde sigorta bedelinin ödenmesi ile meblağ sigortası hem de hastane ve tedavi masraflarının karşılanması üzerine zarar sigortası niteliği oluşmaktadır.³⁰⁷ Sağlık sigortasında, esasen, sigorta sayesinde, tedavi

³⁰⁰ Kara, s. 439

³⁰¹ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 360

³⁰² Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 364; Kayıhan ve Günergök, s. 43

³⁰³ Avcı, s. 84

³⁰⁴ Kayıhan ve Günergök, s. 43

³⁰⁵ Avcı, s. 84

³⁰⁶ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 365

³⁰⁷ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 367

giderlerinin giderimi amaçlanmaktadır. Bundaki amaç ise malvarlığındaki eksilmenin önüne geçilmesi olup; bu da zarar sigortalarına has bir özelliktir.³⁰⁸

TTK. m. 1512 uyarınca; hastalık sigortasında, sigorta sözleşmesi kapsamında teminat altına alınan hastalıklardan bir ya da birkaçının oluşması durumu için sigorta himayesi sağlanmaktadır. Sözleşmede birkaç hastalık sigorta himayesi kapsamına alınmış olsa dahi bu hastalıklardan yalnızca bir tanesi gerçekleşse bile, bu halde de, sigorta bedelinin ödemesi gerçekleştirilmekte ve sözleşme nihayete ermektedir. Böyle bir durumda, sözleşme ile sağlanan teminatın, hastalıklardan yalnızca birinin ortaya çıkması durumu için verildiği kabul edilmektedir.³⁰⁹

3.1.8. Sigorta Sözleşmesi

TTK' nun Sigorta Hukuku Kitabı'nın Birinci Kısmı olan "Genel Hükümler" üst başlığının hemen altında sigorta sözleşmesinin tanımlamasına yer verilmiştir. TTK. m. 1401 sigortanın, bir sözleşme olarak yapıldığının üzerinde durulmuştur.³¹⁰

3.1.8.1. Sigorta Sözleşmesinin Tanımı

TTK' nun 1401. maddesinde, sigorta sözleşmesinin tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre; "*Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi halinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir.*"³¹¹

TTK. m. 1401'in lafzından, sigorta sözleşmesinin tanımının bağlaçla iki bölüme ayrılarak yapıldığı görülmektedir. İlk bölümde geçen cümlede, zarar sigortalarına ait bir tanım verilmeye çalışıldığı; ikinci bölümde geçen cümlede ise meblağ sigortalarına ilişkin bir tanım verilmeye çalışıldığı görülmektedir. Sigorta

³⁰⁸ Kayıhan ve Günergök, s. 43

³⁰⁹ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 366; Kayıhan ve Günergök, s. 43; Avcı, s. 84

³¹⁰ Kara, s. 128

³¹¹ Kartal, s. 39; Hüsnü Yıldırım Yaraşıklı, 'Sigorta Ettirenin Sözleşmenin Yapılması Esnasındaki Beyan Yükümlülüğü' "Yüksek Lisans Tezi" (Yeditepe Üniversitesi, 2021), s. 4; Gülmez, s.4; Bayer, s. 5; Atalay, s. 20; Kayıhan ve Günergök, s. 95; Kara, s. 130

sözleşmesinin her türü için de geçerli olacak şekilde, sisteme dahil olmak isteyen sigorta ettirenin “prim” adı verilen bir miktar parayı ödemesi gerektiği belirtilmektedir. Sigortacının ise; prim karşılığında, ilk bölümdeki cümle için (zarar sigortaları), parasal değeri olan menfaatin zarar görmesi sonucunu doğuran rizikonun gerçekleşmesi halinde, bunu tazmin etmeyi yükümlenmesinden bahsedildiği anlaşılmaktadır. İkinci bölümde geçen cümlede ise; meblağ sigortalarına ait kavramlar kullanılmak suretiyle, bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi ya da diğer edimlerde bulunmayı yükümlenmesi gerektiğinden bahsedildiği anlaşılmaktadır.³¹²

Doktrinde, bu tanım yetersizliği gerekçesiyle çeşitli yönlerden eleştirilmektedir. İlk kısımda bahsedilen “parasal değeri olan menfaatin zarar görmesi” ifadelerinden, yukarıda sigorta türleri başlığında açıkladığımız zarar sigortalarından aktif sigortasının tanımına elverişli bir ifade kullanıldığı, ancak zarar sigortalarından pasif sigortalarının tanımına yarayacak ifadelere yer verilmediğinden, pasif sigortalarına dair tanımın yapılmamasının bir eksiklik olduğu eleştirilmiştir.³¹³ Kanaatimizce de, kanunda yapılan tanıma bakıldığında, pasif sigortasına (sorumluluk sigortasına) dair tanımın yapılmamasının bir eksiklik olarak göze çarptığı düşünülmektedir.

Yine “rizikonun gerçekleşmesi halinde bunu tazmin etmeyi yükümlendiği” şeklindeki ifadelerden sözleşmenin sanki rizikonun gerçekleşmesi şartına bağlıymış gibi bir algılamaya sebebiyet verdiği eleştirilmiştir.³¹⁴ Riziko gerçekleşme de sigortacı rizikoyu himaye etme borcunu sözleşme ile yükümlendiğinden, bu ifadelerin, kanaatimizce de, yerinde olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Sigorta sözleşmesi ile sigortacının hem rizikoyu taşıması hem rizikonun gerçekleşmesi durumunda tazminat ödemesi gerekirken, bunun karşılığında sigorta ettiren prim ödemek durumundadır. Bu yüzden, sigorta sözleşmesi, iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Sigorta sözleşmesi, koşula bağlı bir sözleşme değildir.³¹⁵

Sonuç olarak, sigorta sözleşmesini; sigorta ettirenin ödemesi gereken prim karşılığında sigortacının sigorta sözleşmesinde belirlenen rizikoya karşı sigorta teminatı sağladığı, rizikoyu taşıdığı tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olarak tanımlamak mümkündür.³¹⁶

³¹² Kartal, s. 40; Atalay, s. 21; Kara; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 128; Kayıhan ve Günergök, s. 95 - 96

³¹³ Gülmez, s. 4 - 5; Kayıhan ve Günergök, s. 96

³¹⁴ Yaraşıklı, s. 4; Atalay, s. 22

³¹⁵ Atalay, s. 22

³¹⁶ Kayıhan ve Günergök, s. 97

Sigorta sözleşmesi, sigortacılık alanındaki yasal düzenlemelerde “ürün” şeklinde ifade edilmişken; Tüketici Mevzuatında, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun m. 49/f.1’de “hizmet” olarak ifade edilmiştir.³¹⁷

Reasürans ile karşılıklı sigorta sözleşmeleri de sigorta sözleşmesidir; ancak TTK anlamındaki sigorta sözleşmesi, TTK m. 1401 hükmü ile sevk edilen tanımdaki sigorta sözleşmesi olup reasürans ile karşılıklı sigorta sözleşmelerini kapsamamaktadır.³¹⁸

3.1.8.2. Sigorta Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

Sözleşmelerin hukuki niteliğinin belirlenmesinde bilinmesi gereken unsur, tarafların asli edimlerinin ne olduğudur. Sigorta ettirenin asli ediminin, belli bir miktar primin ödenmesi olduğu hususu açıktır. Ancak tartışmalar, sigortacının asli ediminin ne olduğu noktasında toplanmıştır.³¹⁹ Sigortacının asli ediminin rizikoyu taşımak olduğunu (riziko taşıma teorisi) savunanlar bulunmaktadır. Bu görüşe göre; riziko gerçekleşirse de sigortacının sözleşme süresi boyunca riziko himayesi sağlaması onun asli edimidir. Riziko himayesi sağladığı halde sigorta primine hak kazanmaktadır. Diğer görüşe göre ise; sigorta sözleşmesi eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliğindedir. Zira, bu görüşte, rizikonun gerçekleşmediği sigorta sözleşmelerinde, sigortacı tazminat ödemek (tazminat teorisi) durumunda kalmamaktadır. Yani, sigortacının asli edimi olarak, riziko gerçekleştiğinde, sigorta tazminatı ödemesi kabul edilmektedir. Bu görüş, riziko gerçekleşmezse sözleşme tek tarafa borç yükleyen sözleşme haline geleceğinden eleştirilmektedir.³²⁰

Ancak bizim de katıldığımız görüşe göre, sigortacının asli edimi rizikoyu taşımak olup sigorta sözleşmesi (sinallagmatik) tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğindedir.³²¹ Sigortacının asli edimi rizikoyu taşımaktır. Bu sonuca, TTK m. 1421’de sigortacının rizikoyu taşıma borcunun ilk borç olarak yer verilmesinden; TTK m. 1430/3’e göre sorumluluk başlamadan evvel sözleşmeden cayma durumunda primin yarısının ödenmek zorunda olmasından; TTK m. 1419’a göre, sözleşmenin

³¹⁷ Ahmet Karayazgan, *Ana Hatlarıyla Özel Sigorta Hukuku Faaliyet ve Sözleşme Hukuku Esasları*, ed. Ceren Üçok ve M. Gökay Cesur, 1. Ba. (İstanbul: Tara Kitap, 2016), s. 177

³¹⁸ Yazıcıoğlu ve Ögüz, s. 73

³¹⁹ Kayıhan ve Günergök, s. 97 - 98

³²⁰ Gülmez, s. 5 - 6; Atalay, s. 24 - 25; Kara, s. 135

³²¹ Kayıhan ve Günergök, s. 100; Atalay, s. 24; Yaraşıklı, s. 4; Kartal, s. 41

feshi durumunda işlemeyen günlere ait primlerin iadesi gibi hükümlerin değerlendirilmesinden ulaşılabilmektedir.³²²

3.1.8.3. Sigorta Sözleşmesinin Tarafları

Sigorta sözleşmesinin iki tarafı vardır. Bu taraflardan biri; sigortacı, diğeri; sigorta ettirendir.³²³ Sigortacılık yapabilecekler Sigortacılık Kanunu'nda sayılmıştır. Buna göre, Türkiye' de, yalnızca anonim şirketlere ve kooperatif şeklinde kurulan karşılıklı sigorta şirketlerine sigortacı sıfatıyla faaliyette bulunma hak ve yetkisi sunulmuştur.³²⁴

Sigorta ettiren, sigortacı ile sözleşmeyi akdeden ve sözleşme kaynaklı borçların yükümlüsü olan kişidir. Sigorta sözleşmesinden doğan hakları ise bazı hallerde devretmesi olanaklıdır. Sigorta ettiren kendi menfaatini ya da başka bir kişinin menfaatini sigorta sözleşmesi ile himaye ettirebilmektedir.³²⁵ Sigorta sözleşmesinin tarafları haricinde çeşitli ilgilileri de olabilmektedir. Bunlar; sigortalı, lehtar, zarar gören olarak sayılabilmektedir.³²⁶

3.1.8.4. Sigorta Sözleşmesinin Şekli

Sigorta sözleşmeleri de tıpkı diğer borçlar hukuku sözleşmeleri gibi kurulmaktadır. Yani tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları sözleşmenin kurulması için gerekmektedir.³²⁷ TBK.³²⁸ m. 12'de, yasayla sözleşmeye şekil şartı getirilmediği müddetçe, sözleşmelerin herhangi bir şekil koşuluna sahip olmadığı açıklanmıştır.³²⁹ Sigorta sözleşmeleri geçerlilik şartı anlamında hiçbir şekle tabi

³²² Çeker, s. 57

³²³ Yaraşıklı, s. 5; Kayıhan ve Günergök, s. 114; Kara, s. 165 - 166; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 129; Gülmez, s. 9; Bayer, s. 6

³²⁴ Bayer, s. 7; Atalay, s. 46; Gülmez, s. 9; Yaraşıklı, s. 5

³²⁵ Kayıhan ve Günergök, s. 116

³²⁶ Atalay, s. 49

³²⁷ Zihni Metezade ve Nurettin T. Güleli, *(Yeni) Türk Ticaret Kanunu Altıncı Kitap Sigorta Hukuku (Açıklamalı ve İçtihatlı)*, 3. Ba. (İstanbul: Güner Yayınları, 2016), s. 2

³²⁸ Bkz. RG. T. 04.02.2011, S. 6098

³²⁹ Kartal, s. 18; Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 153

değildir. Ancak sözleşmenin ispatı noktasında, yazılı delile başvurulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.³³⁰ Sigorta poliçesinin keşide edilip edilmediği, sözleşmenin geçerliliğine etki eden bir husus değildir. Poliçe, yalnızca sigorta sözleşmesinin ispatına yarayan bir vasıtaadır.³³¹

3.1.9. Sigorta Sözleşmesinde Önemli Kavramlar

3.1.9.1. Sigorta Bedeli

TTK. m. 1461’de, sigorta bedeli düzenlenmiştir.³³² TTK’da, sigorta bedelinin TTK. m. 1461/f.1’de sigorta bedeli; “*Sigortacının sorumluluğu sigorta bedeli ile sınırlıdır. Sigorta bedeli, rizikonun gerçekleştiği andaki sigortalı menfaatin değerini aşsa bile, sigortacı uğranılan zarardan fazlasını ödemez.*” şeklinde ifadesini bulmuştur.³³³ Sigorta bedeli, anılan kanun hükmüne göre, sigorta poliçesinde gösterilen rizikonun meydana gelmesi halinde, sigortacının mesul olacağı miktarın üst limitini gösteren sınır olarak kabul edilmiştir.³³⁴

Aynen tazmini öngören yeni değer sigortasında, TTK m. 1461/f.1 uygulanmamaktadır.³³⁵

Zarar sigortalarında, zenginleşme yasağı prensibi gereği, zaten, sigortacı, rizikonun gerçekleşmesi neticesinde oluşan zararın gerçek miktarı kadar sigorta tazminatı öder.³³⁶ Tam zarar gerçekleşmesi halinde ise zarar miktarı sigorta bedelinden fazla olursa, sigortacı, ancak sigorta bedeli limitinde sigorta tazminatını öder.³³⁷

Meblağ sigortalarında zenginleşme yasağının olmaması ve sigortalanan menfaatin şahıs varlığı ile ilgili olması, şahıs varlığı değerlerine paha biçmenin

³³⁰ Kender, s. 191

³³¹ Kara, s. 134; Kayıhan ve Günergök, 102 - 103; Atalay, s. 69 – 70

³³² Deniz, s. 9

³³³ Kender, s. 354

³³⁴ Deniz, s. 9

³³⁵ Deniz, s. 9

³³⁶ Atalay, s. 85

³³⁷ Deniz, s. 11

mümkün olmaması nedenleriyle, riziko gerçekleştiğinde, sigortacı, en başta sigorta bedeli olarak gösterilen tutarı ödemek durumundadır.³³⁸

3.1.9.2. Sigorta Değeri

Sigorta değeri ise; sigortalanan menfaatin sözleşmenin herhangi bir aşamasındaki para ile ölçülebilen maddi değeridir. Sigorta sözleşmesi kurulurken, primin tespitinde, sigorta değeri bilgisinden faydalanılır. Ancak sigorta değerinin poliçede gösterilmesi şartı bulunmamaktadır. Zira, tazminat hesabında, riziko gerçekleştiğinde, sigortalanan menfaatin riziko gerçekleştiği andaki değeri esas alınır.³³⁹

Sigorta değeri TTK m. 1460'da; "*Sigorta değeri sigorta olunan menfaatin tam değeridir*" şeklinde ifadesini bulmuştur.³⁴⁰ Sigorta değeri sadece mal sigortalarında söze konu olmaktadır.³⁴¹

Sigorta değeri, sözleşmenin herhangi bir aşamasında çeşitli faktörlerden etkilenecek şekilde değişim gösterebilir. Başlangıçta sigorta poliçesinde yer verilen bu değer, sözleşmenin ilerleyen zamanlarında değişime uğrayabilir. Mal sigortalarında geçerli bir kavram olan sigorta değerinde, rizikonun gerçekleştiği andaki miktarı esas alınır.³⁴²

Yukarıda değindiğimiz husus Y. 11. HD. 2016/13927 E. – 2018/1130 K. 15/02/2018 tarihli kararında aynen aşağıdaki gibi karara bağlanmıştır; "*...eksik sigortanın varlığının belirlenmesi bakımından yukarıdaki kurallar uyarınca, poliçedeki tarafların anlaşması ile belirlenen sigorta bedeli ve sigorta değeri ile sigorta konusu malın rizikonun gerçekleştiği (zararın meydana geldiği) andaki değerinin belirlenmesi zorunludur. Buna rağmen, mahkemenin hükme esas aldığı raporda görüş bildiren bilirkişi zararın meydana geldiği tarihteki değer konusunda uzman olmadığını, bu nedenle ekspertiz raporunda belirlenen değeri esas aldığını bildirmesi karşısında bu rapora dayanılarak karar verilmesi doğru olmamıştır. ...*"³⁴³

³³⁸ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 12 - 13

³³⁹ Deniz, s. 16

³⁴⁰ Belin Köroğlu Ölmez, s. 3

³⁴¹ Deniz, s. 16

³⁴² Memet Sinan Cebe, *Uygulamalı Sigorta Hukuku*, Birinci Ba. (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018) s. 446; Deniz, s. 16 – 17

³⁴³ 'Yargıtay 11. HD. 2016/13927 E. – 2018/1130 K., KT: 15/02/2018' (<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-9298#>), E.T: 17/11/2021

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SİGORTACININ BORÇ VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

4.1. Türk Ticaret Kanunu'ndaki Düzenlemeler Kapsamında Sigorta Sözleşmelerinde Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri

Sigortacının borç ve yükümlülükleri, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun altıncı kitabının m. 1421-1429 arasında düzenlenmiştir.³⁴⁴ Burada, sigortacının borç ve yükümlülükleri “5” ana başlıkta ele alınmıştır. Buna göre, TTK'da sigortacının borç ve yükümlülükleri; “Rizikoyu Taşıma Yükümlülüğü”, “Aydınlatma Yükümlülüğü”, “Sigorta Poliçesi Verme Yükümlülüğü”, “Giderleri Ödeme Borcu”, “Tazminat Ödeme Borcu” olarak ifadesini bulmuştur.³⁴⁵ Bu beş başlıkta, sigortacının borç ve yükümlülükleri sayılırken, başlıkların bir kısmında “borç”, bir kısmında “yükümlülük” tabirinin kullanıldığı görülmüştür. Kanun koyucu, ifa şekli bir miktar paranın ödenmesine ilişkin sorumluluklar hakkında “borç” ifadesini, bazı eylemlerde bulunma şeklindeki sorumluluklarda “yükümlülük” sözcüklerini kullanmıştır.³⁴⁶

Madde başlıklarının tek tek açıklamasına geçmeden evvel, yasa koyucunun “borç” kelimesi ile birlikte “yükümlülük” kelimesini kullanması, ancak hangi kelime ile neyi kastettiğine dair bir açıklamaya yer vermemiş olması sebebiyle, “borç” “borç ilişkisi” “edim” kavramlarından bu aşamada kısaca bahsedilmesi gereği duyulmuştur.

Günlük hayatta sık kullandığımız borç kelimesini düşünecek olursak, günlük dilde bu kelimeyle çoğu kişi tek bir borcu, tek bir eylemi kastetmektedir. Oysa, Borçlar Hukuku'nda borç ikiye ayrılmıştır. Bu ayrıma göre borç; dar manada borç ve geniş manada borç olarak ifade edilmiştir. Dar manada borç denince günlük hayatta aklımıza gelen ve kastedilen tek bir “borç” anlaşılmalıdır. Geniş manada borçtan ise “borç ilişkisi” anlaşılmalıdır. Borç ilişkisi, bünyesinde, alacaklı ile borçlu arasında birden fazla alacak hakkı ve borcu barındırmaktadır. Borç ilişkisi, alacaklı, borçlu ve edim kavramlarını bünyesinde barındıran ve birden fazlalık ifade eden yapıda bir kavramdır. Edim yükümlüsü olan kişi belirli bir davranış sergileme, belirli bir eylemde bulunma

³⁴⁴ Yolal, s. 72

³⁴⁵ Atalay, s. 88

³⁴⁶ Gülmez, s. 11

borcu altına girer. Edim yükümlülükleri, asli edim yükümlülükleri ve yan edim yükümlülükleri şeklinde ortaya çıkabilir. Asli edim yükümlülüğü; bir borç ilişkisinin tipini, esaslı unsurlarını belirler; bu nedenle olmazsa olmazdır. Asli edim yükümlülükleri, alacaklısına aynen ifa davası açabilme hak ve yetkisi verir. Yan edim yükümlülükleri ise, asli edimden en yüksek yararı elde etmeyi sağlar. Asli edimle bağlantılıdır. Yan edim yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde, alacaklısına, yükümlülüğün yerine getirilmesine yönelik bağımsız bir dava açma hakkı da verir. Kısacası borç ilişkisi; asli edim yükümlülükleri, yan edim yükümlülükleri, külfetler gibi birden fazla kavramı içermektedir.³⁴⁷

TTK m. 1430'da sigorta ettirenin asli edim yükümlülüğü olan prim ödeme borcunda "borç" ifadesi kullanılmışken; sigortacı açısından sigorta ettirenin asli edim yükümlülüğünün karşılığı olan rizikoyu taşıma için ise "yükümlülük" kelimesi kullanılmıştır. TTK' da kanun koyucunun "borç" ya da "yükümlülük" kelimelerini kullanırken neyi gözettiği açık değildir. Kanun koyucunun bu kelimelerden herhangi birini kullanırken bilinçli bir seçim yapıp yapmadığı hususu belli değildir.³⁴⁸

Çalışmanın kapsamını 6102 Sayılı TTK kapsamında sigorta sözleşmesinde sigorta borç ve yükümlülükleri oluşturduğundan, "borç", "yükümlülük" tartışmalarına bakılmaksızın, "borç" ve "yükümlülük" kelimelerinin kanundaki kullanılış şekli ile sigortacının borç ve yükümlülüklerine değineceğimizi belirtmek isteriz.

4.1.1. Sigortacının Rizikoyu Taşıma Yükümlülüğü

4.1.1.1. Riziko

TTK' da sigorta sözleşmesinin tanımını veren m. 1401'de, zarar sigortaları için "zarara uğratan tehlike", ifadesi kullanılmışken; hayat sigortaları için "bazı olaylar" ifadesi kullanılmıştır. TTK. m. 1421'de ise hem zarar hem de meblağ sigortaları için riziko kavramı tercih edilmiştir.³⁴⁹ Risk ve riziko kavramlarının dilimizde çoğunlukla eş anlamlı olarak kabul edildiği söylenebilmektedir. Öyle ki; Türk Dil Kurumu sözlüğünde de bu iki kavramın eş anlam taşıdığı belirtilmiş ve manası "zarara uğrama

³⁴⁷ Şaban Kayıhan ve Mustafa Ünlütepe, *Borçlar Hukuk Genel Hükümler*, Altıncı Ba. (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2018), s. 22 vd.

³⁴⁸ Enes Aliş, 'Sigortacının Rizikoyu Taşıma Borcu' "Yüksek Lisans Tezi" (Kocaeli Üniversitesi, 2021), s. 60

³⁴⁹ Kartal, s. 43

tehlikesi” olarak açıklanmıştır.³⁵⁰ Riziko kavramının doktrinde çok çeşitli ve benzer tanımlarına rastlamak mümkündür.³⁵¹

Doktrinde, “riziko” yerine “tehlike” kavramını da tercih edenlere rastlanmaktadır.³⁵² Bizim de katıldığımız görüşe göre; bu tartışmaların uygulamada katkısı ve ehemmiyeti bulunmamaktadır. Zira, TTK’ da bu iki kavram net bir biçimde birbirinden ayrılmamıştır. Öğretide dahi aynı şekilde, bu konuda kesin bir ayırmadan bahsedilememektedir.³⁵³ Hem E.TTK hem de TTK iki kavramı farklı anlama gelecek şekilde kullanmamıştır. Sigortacılıkta ve hukukta riziko kelimesinin kullanımı daha yaygın olarak tercih edilmektedir. Ayrıca riziko, sigortaya has bir kavram olup kanun koyucunun da daha çok bu kavramı tercih ettiği görülmektedir. Gerek TTK gerekse Sigortacılık Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu gibi diğer kanunların da tercihi, riziko kavramının kullanılması şeklinde gerçekleşmiştir.³⁵⁴ Dolayısıyla herhangi bir fayda ve önemi olmayan tartışmaları bir kenara bırakacak olursak; yasa ve doktrinin genel kabulü gibi, çalışmada, riziko kavramının kullanımı tercih edilmiştir.

Hukuki açıdan rizikodan bahsedebilmek için rizikonun birtakım özellikleri barındırması aranmaktadır. Buna göre riziko; belirsiz, tesadüfi, geleceğe dair olma yani gelecekte gerçekleşme ihtimali taşıma, sözleşme boyunca mevcudiyet, hesaplanabilir olma, dağınık olma, Büyük Sayılar Yasası’na göre mümkün olma, gerçekleşme sıklığının çok yüksek ya da çok düşük olmaması, gibi özellikleri bünyesinde barındırmalıdır. Dağınık olmadan kastedilen husus; çok sayıda insana etki edebilme ihtimali olmakla birlikte istatistiki yönden çok azı açısından zarara neden olmasıdır.³⁵⁵

Riziko için bir tanım yapmak gerekirse; gerçekleşme olasılığı ihtiva etmekle beraber gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belli olmayan, önceden bilinmeyen, gerçekleşmesine kesin gözüyle bakılsa dahi ne zaman ortaya çıkacağı bilinmeyen olaylardır, şeklinde izah edebiliriz.³⁵⁶

Elbette ki; sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan rizikonun TTK m. 1404’deki sınırlara uygun olması gerekmektedir. Hukuk düzeninin himaye etmeyeceği

³⁵⁰ Bayer, s. 9 -10

³⁵¹ Aliş, s. 8 – 9

³⁵² Kara, s. 175; Kayıhan ve Günergök, s. 160

³⁵³ Kayıhan ve Günergök, s. 160

³⁵⁴ Aliş, s. 7

³⁵⁵ Aliş, s. 10 – 14

³⁵⁶ Kara, s. 51

bir rizikonun sigorta sözleşmesi ile sigorta himayesine alınması söze konu olmamaktadır.³⁵⁷

4.1.1.2. Rizikonun Belirlenmesi

TTK m. 1409 hükmüne göre, sigorta sözleşmesinin kapsamı olarak, sigortacının, sadece sigorta sözleşmesinde belirlenen rizikonun meydana gelmesinden kaynaklanan zarar ya da bedelden mesul olduğu belirtilmiştir.³⁵⁸ Anılan maddenin ikinci fıkrasında ise belirlenen rizikolardan herhangi biri ya da bazılarının sigorta himayesi dışında kaldığının iddia edilmesi halinde, teminat dışı kaldığının ispat yükü, sigortacı üzerindedir.³⁵⁹

Sigortacının asli edimi rizikoyu taşıma borcu olduğundan ve bunun sonucu olarak, rizikonun meydana gelmesi halinde tazminat/bedel ödemesi olduğundan, sigorta sözleşmesi akdetmeye karar veren tarafların, sigorta himayesine alınacak rizikoların nelerden ibaret olacağını, tartışmaya mahal vermeyecek açıklıkta ortaya koymaları gerekmektedir. Sigortacının tazminat/bedel ödemesi, sadece, sözleşme kapsamına alınan rizikonun meydana gelmesi durumunda söz konusu olmaktadır.³⁶⁰

Hal böyleyken, Sigortacılık Kanunu m. 11/f.4'de geçen; *“Sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış riskler açıkça belirtilir. Belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılır.”* şeklindeki hükmün, açıkça, TTK. m. 1409 hükmüne aykırı bir düzenleme olduğu görülmektedir.³⁶¹ S.K. m. 11/f.4 uyarınca, sigorta kapsamındaki riziko haricinde, kapsam dışı kalan rizikoların da belirtilmesi istenmekte ve belirtilmeyenlerin de kapsamda kabul edilmesi hali ortaya çıkmaktadır. Sorunun çözümü için hangi kanuna üstünlük tanınacağı belirlenmesi gerekmektedir. Her ne kadar, S.K., TTK' na nazaran özel nitelikte bir kanun olsa da TTK daha sonraki ve genel nitelikteki bir kanundur. TTK' nun S.K' ya göre daha sonra yürürlüğe girmiş olması nedeniyle aynı konuya ilişkin, çelişen iki özel hükümden hangisine üstünlük tanınacağı lex posterior (sonraki kanun) ilkesi ile çözülebilmektedir. Konu hakkında, özel hüküm niteliği taşıyan sonraki yürürlüğe girmiş TTK' nun tatbiki ile sigortacının yalnızca sözleşme

³⁵⁷ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 139

³⁵⁸ Bayer, s. 7; Ortaç, s. 88; Belin Koroğlu Ölmez, s. 135

³⁵⁹ Aliş, s. 28

³⁶⁰ Bayer, s. 7

³⁶¹ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s.139; Ortaç, s. 89

kapsamında belirtilen rizikolardan mesul olduğunun kabul edilmesi, en uygun çözüm yolu olarak görünmektedir.³⁶²

Kaldı ki; eski kanunda yer alan umumiyet esasının uygulanmasından, TTK m. 1409 ile vazgeçilmiştir. S.K. m. 11/f.4 hükmü, anılan esasın devamı niteliği arz ettiğinden, TTK m. 1409 hükmü ile uygulanma kabiliyetini yitirmiş bir hüküm olarak kabul edilmelidir.³⁶³

Sigortacı tarafından sağlanan riziko himayesinin bütün ihtimallere karşı olacak şekilde saptanması, sigortacının, kaldıramayacağı kadar büyük bir edimle yükümlü olması sonucunu ortaya çıkarabilmektedir. Bu nedenle, teminat altına alınan rizikoyu taşıma yükümlülüğünün sınırlarının çizilmesi gerekmektedir. İlk olarak, sigortacının himaye etmekle yükümlü olduğu rizikonun belirlenmesi gerekmektedir. Bu işleme rizikonun birincil sınırlandırılması da denmektedir. Bu sınırlandırmada iki ana prensip bulunmaktadır. Bunlardan biri “rizikonun genelliği”, ikincisi ise “belirli rizikolar” olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk prensipte meydana gelme olasılığı olan tüm rizikoların sigorta himayesine alınması ve rizikonun genel ifadelerle belirlenmesi söz konusuken; ikinci halde, sigorta himayesinin, sözleşmede anılan bazı riziko/rizikolara yönelik teminat altına alınması söz konusudur. İkincil riziko sınırlaması ise birincil sınırlama ile saptanan teminat kapsamındaki bir kısım hususların muafiyeti ile gerçekleşmektedir. İkincil sınırlama; sebep, miktar, zaman, yer, zarar türü, konu yönlerinden sınırlama biçiminde gerçekleştirilebilmektedir.³⁶⁴

Gerçekleşen rizikonun sigorta teminatı kapsamında olup olmadığının araştırılması gereğine dair, rizikonun sigorta teminatı kapsamında olup olmadığı hususunun uyuşmazlığa konu olduğu Y. 11. HD'nin 2020/6252 E. – 2021/3641 K. sayılı, KT: 14.04.2021 kararında;

“...Somut olayda davacının “resident engineer” pozisyonunda çalışmış olduğu, davacının çalıştığı projenin sona ermiş olması nedeniyle davacıya kendi pozisyonu dışında başka bir yerde “plant change administrator” görevinin teklif edildiği, bu teklifi kabul etmediği taktirde iş akdinin işverence fesh edileceğinin bildirildiği, davacının işbu teklifi “teklif edilen görevin deneyim ve tecrübelerime uygun olmadığı için kabul edemiyorum. İş akdimin feshini talep ediyorum” beyanında bulunarak kabul etmediği ve işveren tarafında kıdem ve ihbar tazminatları ödenerek davacının iş akdinin işveren tarafından fesih edildiği anlaşılmıştır. Bu durumda davacının serbest iradesiyle iş sözleşmesini işverenle anlaşarak feshettiğinden söz edilemeyeceğine göre ikale anlaşmasının unsurları bulunmamaktadır. Açıklanan bu hususlar ışığında rizikonun sigorta teminatı kapsamında olup olmadığı değerlendirilerek

³⁶² Ortaç, s. 89 – 90

³⁶³ Belin Köroğlu Ölmez, s. 135 – 136

³⁶⁴ Alish, s. 23 – 26

sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yukarıda özetlenen gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi doğru olmamış, kararın bozulması gerekmiştir...” şeklinde karar verilmiştir.³⁶⁵

4.1.1.3. Sigortacının Rizikoyu Taşıma Yükümlüğünün Başlaması

TTK’ da “sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü” başlığı altında, TTK m. 1421 ve m. 1422’de iki ana düzenleme sevk edilmiştir.

TTK m. 1421/f.1’de; tarafların aksini kararlaştırmamış olmaları halinde, sigortacının, kural olarak, rizikoyu taşıma yükümlüğünün, primin tamamının ya da ilk taksidinin ödenmesi ile birlikte başlayacağı yönünde hüküm sevk edilmiştir.³⁶⁶

Sigortacı riskin transferini, riski yüklenmeyi belli bir meblağ karşılığında kabul etmektedir. Sigortacının riskin transferi karşılığında hak ettiği meblağa, sigortacılıkta, prim adı verilmektedir. Sigorta ettirenin, sigorta sözleşmesi hukuki ilişkisindeki prim ödeme borcunun karşılığı, sigortacının rizikoyu taşıması olarak karşımıza çıkmıştır.³⁶⁷

TTK m. 1430’un gerekçesinde de aynı şekilde sigortacının asli ediminin riziko taşıma olduğu, bunun karşılığı olarak sigorta ettirenin asli edim yükümlüğünün primi ödemekten ibaret olduğu zaten belirtilmiştir. Rizikoyu taşıma yükümlülüğünün karşılığı prim ödenmesidir.³⁶⁸ TBMM Gerekçesi; “...Madde 1430- Sigorta sözleşmesi tam iki taraf borç yükleyen bir sözleşme olduğundan sigortacının yüklendiği riskin karşılığını sigorta ettirenin prim Ödeme borcu oluşturur. 6762 sayılı Kanununun 1294 üncü maddesinde yer alan sigorta priminin parayla ödeneceğine ilişkin düzenleme Tasarıda da aynen korunmuştur. Sigortacının sorumluluğunun başlangıcı ilk prim ödemesine bağlandığından ileride ortaya çıkabilecek sorunların önüne geçilebilmesini teminen özellikle primin taksitle ödeniyor olması durumunda ilk taksitin nakden ödenecek olması üzerinde maddede özellikle durulmuştur. Müteakip taksitler için kambiyo senedi düzenlenmiş olması halinde ise ödemenin senedin tahsil edildiği anda yapılmış olacağı konusuna açıklık getirilmiştir...”³⁶⁹

³⁶⁵ Y. 11. HD. 2020/6252 E. - 2021/3641 K. KT: 14.04.2021 (<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-1538#>), ET: 19.11.2021.

³⁶⁶ Yaraşıklı, s. 5; Kartal, s. 70; Aliş, s. 79; Atalay, s. 75

³⁶⁷ İrem Aral Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu’, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, s.204 (<https://www.ticaret.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s22/203-222.pdf>) E.T: 18.11.2021; Aliş, s. 65 - 66

³⁶⁸ Aliş, s. 78

³⁶⁹ TBMM Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/324) (Ankara, 2007), s. 437

TTK m. 1421/f.1; bu sorumluluğun başlama anı hakkında düzenleme getirmiştir.

Borçlar hukukunda, malum olunduğu üzere, akitler karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulur.³⁷⁰ Sigorta sözleşmesi de bu ana kural üzerinde kurulur. Sigorta sözleşmesi, sigortacı ve sigorta ettirenin karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulmaktadır.³⁷¹ Ancak burada, kanun koyucu, TTK. m. 1421 ile sigortacının sorumluluğunun başlama anı olarak primin ya da ilk taksidinin ödenmesi kuralını getirmiştir.³⁷²

TTK. m.1421’de sorumluluğun primin ya da ilk taksidinin ödenmesi ile başlaması kuralının bir istisnası olarak, kara ve denizde eşya taşıma işlerine dair sigortalar gösterilmiştir. Ana kuralın istisnası gereğince, kara ve denizde eşya taşıma işlerinde, sigortacının sorumluluğu sözleşmenin kurulmasıyla başlayacaktır.³⁷³ Sigortacının sorumluluğunun başlayabilmesi için prim ya da ilk taksidinin ödenmiş olması beklenemeyecektir.

TTK. m. 1421/f.2; “1430 uncu madde hükmü saklıdır” şeklinde hüküm sevki ile TTK’ nun 1430. maddesine atıf yapmıştır. Bu sebeple burada, TTK m. 1430’e de değinme gereği hasıl olmuştur. TTK. m. 1430’da özetle, ilk fıkrada; sigorta ettirenin prim ödeme borçlusu olduğu, esasen kural olarak primin tamamının ödenmesi gerektiği, ancak bunun aksinin sözleşmeyle kararlaştırılabileceği; özel kanun hükümleriyle farklı düzenlemeler getirilebileceği ve bu özel hükümlerin saklı tutulduğundan bahsedilmiştir. Buradan, ana kural olan primin peşinen ödenmesi gereğine karşılık, tarafların sözleşme ile anlaşması halinde, prim ödemesinin taksitlendirilebileceği anlaşılabilir.³⁷⁴

TTK m. 1430/f.2’de; kural olarak, primin nakit para şeklinde ödeneceğinden bahsedilmiştir. Ancak anılan maddenin devam eden cümlesinde, ilk taksidin bir miktar para karşılığında ödenmiş olması halinde, tarafların anlaşması ile sonraki taksitlerin kambiyo senedine bağlanabilmesinin mümkün olduğundan bahsedilmiştir.³⁷⁵

³⁷⁰ Kayıhan ve Ünlütepe, s. 53 - 54

³⁷¹ Atalay, s. 146

³⁷² Aliş, s. 3

³⁷³ Özdamar ve Doğan, s. 55

³⁷⁴ İrem Aral Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu’, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, 203–222 (<https://www.ticaret.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s22/203-222.pdf>), s. 205

³⁷⁵ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu’, s. 206

Yargıtay tarafından, TTK m. 1421 gereği, sigortacının sorumluluğunun başladığının kabul edilebilmesi için primlerin ilk taksidinin ödendiğinin davacı konumundaki sigorta ettiren tarafından iddia ve ispat edilmesi gerektiğine dair bir kararla hüküm kurulmuştur. Y. 11. HD. 2016/2084 E. – 2017/2406 K. KT:25.04.2017 kararında;

“... 6102 sayılı TTK' nın 1421 inci maddesi uyarınca sigortacının sorumluluğu primin tamamen ya da ilk taksidin ödenmesi ile başlar. Poliçede peşinat tutarı olarak 1.615,30 TL'nin gösterilmesi bu tutarın ödendiği anlamına da gelmeyecektir. Somut olayda davacı primlerin ilk taksidini ödemediğini iddia ve ispat edemediğinden TTK' nın 1421 inci maddesi uyarınca davalı sigortacının sorumluluğunun başlamadığı gözetilerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde davanın kabulüne karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir...”³⁷⁶ şeklinde emsal bir hüküm kurmuştur.

4.1.1.4. Primin Ödenmemesinin Riziko Himayesine Etkisi

TTK. m. 1421/f.1 gereği, sözleşmenin kurulmuş olmasına rağmen, sigorta ettirenin primi ya da ilk taksidi ödememesi durumunda, kanun koyucu nasıl bir hüküm sevk etmiştir? İşte bu sorunun cevabı, TTK. m. 1434’de karşımıza çıkmaktadır.

Sözleşmenin kurulmuş olmasına rağmen, sigorta ettiren, primi ya da taksitlendirilmişse ilk taksidi ödememişse ilk olarak temerrüde düşmektedir. Bu husus TTK. m. 1434/f.1’de sevk edilmiştir.³⁷⁷ Sigortacının, bu durumda, ikinci hakkı sözleşmeden caymadır. Son olarak, sigortacının sözleşmeyi feshetme hakkı gündeme gelmektedir.³⁷⁸

Primin sigorta ettiren tarafından zamanında ödenmemesi durumunda, ödeme gerçekleşmediği müddetçe, sigortacıya 3 ay içinde cayma hakkı getirilmiştir. Prim alacağı, ödenmesi gerekir hale geldiği günden itibaren, sigortacı tarafından prim ödemesi talepli dava ya da takip yapılmaması halinde, 3 aylık sürenin sonunda, sigortacının sözleşmeden caymış kabul edileceği düzenlenmiştir.³⁷⁹

³⁷⁶ Yargıtay 11. HD. 2016/2084 E. - 2017/2406 K. KT:25.04.2017 (<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=4711#>), E.T:18.11.2021

³⁷⁷ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Etirenin Prim Ödeme Borcu’, s. 214; Aliş, s. 70; Atalay, s. 112

³⁷⁸ Gülmez, s. 17

³⁷⁹ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Etirenin Prim Ödeme Borcu’, s. 214; Gülmez, s. 17; Deniz, s. 36; Atalay, s. 113; Yolal, s. 57

Burada, kanun koyucunun, sigortacının susması haline, sözleşmeden cayma gibi bir sonuç bağladığı açıkça görülmektedir. Sözleşmede, sigortacının, sigorta ettirene oranla daha güçlü olduğunun benimsenmiş oluşu karşısında, sigortacının susmasına sözleşmeden caymış sayılma sonucunun bağlanması, kanun koyucunun düzenlemelerinin geneline hakim olan, daha zayıf konumda bulunan sigorta ettireni koruma mantığına ters düşmektedir. Gerçekten de hem hukuki hem teknik hem de ekonomik açıdan sigortacıya kıyasla daha donanımsız ve korunması gereken tarafın sigorta ettiren taraf olduğu aşıkardır. Kanaatimizce de sigortacının susmasına, sözleşmeden caymış sayılma sonucunun bağlanmış olmasının, zayıf olan tarafın korunması gerekliliğine aykırılık teşkil ettiği düşünülmektedir. Hiçbir bildirim gerek duyulmaksızın sözleşmenin sona ermesi tüketici haklarına uygun düşmemektedir.³⁸⁰

TTK. m. 1434/f.3'de ise taksitlendirilmiş primlerden bir kısmının sigorta ettiren tarafından ödendiği, ancak izleyen taksitlerden herhangi birinin ödenmemiş olduğu hallerde, nasıl bir yol izleneceği düzenlenmiştir. Bu durumda, sigortacının, sigorta ettirene, dilerse noter kanalıyla, dilerse iadeli taahhütlü mektup şeklinde, 10 günlük süre vererek, bu süre zarfında primin ödenmesini istemesi; prim ödenmezse sözleşmenin feshedileceğinin ihtar edilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir. Bu süre sonunda, sigorta ettiren, asli edimi olan prim borcunu ödememiş olursa sigorta sözleşmesi feshedilmiş sayılacaktır.³⁸¹

Sigorta ettirenin prim ödeme borcunun temerrüdünü özel olarak düzenlemiş olan TTK. m. 1434 hükümlerinin, sigortacının, sigorta ettirenin temerrüdü nedeniyle TBK' dan kaynaklı diğer hakları kullanabilmesine mani olmadığı düzenlenmiştir.³⁸²

Taksitlendirilmiş primli sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettiren, ilk primi ödediğinde sigorta himayesi başlamaktadır. Ancak diğer taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi halinde, başlamış olan riziko himayesinin sona ermesi için sigortacının sözleşmeyi feshetmesi gerekmektedir. Bu halde, fesihle öngörülen süre boyunca, riziko himayesi devam etmekte olup sürenin bitiminde, sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü ortadan kalkmaktadır.³⁸³

³⁸⁰ Eldeleklioğlu, '6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Etirenin Prim Ödeme Borcu', s. 214

³⁸¹ Gülmez, s. 17; Deniz, s. 37; Eldeleklioğlu, '6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Etirenin Prim Ödeme Borcu', s. 217; Atalay, s. 113; Yolal, s. 57

³⁸² Eldeleklioğlu, '6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Etirenin Prim Ödeme Borcu', s. 217; Atalay, s. 113; Yolal, s. 57

³⁸³ Eldeleklioğlu, '6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Etirenin Prim Ödeme Borcu', s. 215

4.1.1.5. Rizikonun Gerçekleşmesinin İmkansızlaşması

TTK’ da sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü başlığı altında düzenlenen bir diğer madde de TTK m. 1422’dir. TTK. m. 1422’de; “*Sigortacının sorumluluğu başlamadan, sigorta ettirenin, sigortalının ve can sigortalarında ayrıca lehtarın, fiilleri ve etkileri olmaksızın rizikonun gerçekleşmesi imkansızlaşmışsa, sigortacı prime hak kazanamaz.*”³⁸⁴ şeklinde düzenleme ihdas edilmiştir.

Sigortacının sorumluluğu, istisnalar hariç, primin tamamının ya da ilk taksidinin ödenmesi ile başlamaktadır. İşte, TTK m. 1422’de belirlenen primin tamamı ya da taksitlendirme kararlaştırılmışsa ilk taksidin ödenmediği hallerde, sigorta ettirenin, sigortalının ve can sigortalarında ayrıca lehtarın, rizikonun gerçekleşmesinin imkansızlaşmasında faaliyetleri olmamışsa, salt sözleşmenin akdedilmesi sebebiyle sigortacının bu aşamada prime hak kazanamayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu durumda, sigortacının, sigorta ettirene yönlendireceği prim alacağı talepleri mesmu olmayacaktır. Maddenin mefhumu muhalifinden, sigortacının henüz sorumluluğunun başlamadığı aşamada dahi olsa, rizikonun gerçekleşmesinin imkansızlaşmasına, sigorta ettiren, sigortalı ve ayrıca lehtarın eylem ve etkileri sebebiyet vermişse, bu aşamada, sigortacının prim alacağına hak kazanacağı anlaşılmaktadır. Bu halde, sigortacı, prim alacağının tahsilini talep ve dava edebilecektir.³⁸⁵

4.1.2. Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü

4.1.2.1. Aydınlatma Yükümlülüğünün Hukuki Dayanağı

TTK’ da sigortacının aydınlatma yükümlülüğü başlığı altında m. 1423 hükmü sevk edilmiştir. Sigortacının aydınlatma yükümlülüğü E.TTK’da bulunmayan bir düzenlemedir.³⁸⁶ Sigortacının aydınlatılması yükümlülüğü ile alakalı husus, SK m. 11/f. 3 ile mevzuatımızda açıkça yerini almıştır.³⁸⁷

³⁸⁴ Metezade ve Güleli, s. 51

³⁸⁵ Aliş, s. 119

³⁸⁶ Metezade ve Güleli, s. 52

³⁸⁷ İrem Aral Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 18.1 (2012), 383–402 (<https://dergipark.org.tr/pub/maruhad/issue/48141/609587>), E.T:19.11.2021

SK' dan evvel yürürlükte olan Sigorta Murakabe Kanunu³⁸⁸ nun, sigortacılık alanında, değişmelerin ve çağın gerisinde kalmış olmasından dolayı yürürlükten kaldırılması gerekmiştir. Yürürlükten kaldırılan Sigorta Murakabe Kanunu'nun yerini Sigortacılık Kanunu almıştır.³⁸⁹ Sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü ilgilendiren düzenlemelere Eski Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik³⁹⁰ ve onun yerine çıkarılmış ve halen yürürlükte olan Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik³⁹¹ hükümlerinde de rastlamak mümkündür.

4.1.2.2. Terminolojik Uyumsuzluk

TTK' daki "aydınlatma yükümlülüğü" kavramından farklı olarak, SK ve SSBİY'de "bilgilendirme" kelimesi tercih edilmiştir. İşbu terim farkından kaynaklı terminolojik uyumsuzluk ve karışıklık olduğu dillendirilmiştir. TTK ve SSBİY' nin tatbik alanları aynı olsa da içerdikleri hususların farklılık taşıdığı söylenmiştir.³⁹²

Farklı kavramların tercihine bağlı olarak doktrinde karışıklık doğmuştur. Aydınlatmanın bilgi aktarımı özelliğinin yanı sıra, yol gösterme, rehberlik etme hatta danışmanlık etme özellikleri de bulunduğu, ancak bilgi aktarmadaysa salt bilgi aktarımı özelliği olup rehberlik ve danışmanlık etme gibi bir anlam taşımadığı savunulmuştur. İşte bu durumun kavram kargaşasına ve karışıklığa sebep olduğu belirtilmiştir.³⁹³

Bununla beraber bilgilendirmenin ve aydınlatmanın danışmanlık etme faaliyetini içermediğinin dile getirildiği de görülmüştür. Bu iki kavramın farklı

³⁸⁸ Bkz. RG. T. 30.12.1959, S. 7397

³⁸⁹ Eldeleklioğlu, '6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü', s. 384; Mehmet Özdamar, '6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğünü İhlal Eden Sigortacıya Uygulanacak Yaptırım Sorunu', *Journal Of Istanbul University Law Faculty*, 2014, 347-360 (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/97841>), s. 347, E.T: 19.11.2021

³⁹⁰ Bkz. RG. T. 28.10.2007, RG. NO. 26684

³⁹¹ Bkz. RG. T. 14.02.2020, RG. NO. 31039

³⁹² Kübra Yetiş Şamlı, 'Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünü Düzenleyen TTK m. 1423 Hükümüne İlişkin Bazı Değerlendirmeler', *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22.3 (2016), 2977-3004 (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/36500/359760>), E.T: 19.11.2021, s. 2983

³⁹³ Senem Gökyar Çınar, 'Sigorta Hukukunda Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü', "Yüksek Lisans Tezi", (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, 2021), s. 3 - 5

kavramlar olarak ele alınması halinde sınırların kolayca çizilemeyeceği bir halin ortaya çıkmasına neden olacağı da belirtilmiştir.³⁹⁴

SK ve SSBİY’ de, TTK’ dan farklı olarak “bilgilendirme” değil, “aydınlatma” kelimesi tercih edilmiştir. Ancak TTK ve SSBİY gereği verilecek bilgiler fark taşımamaktadır. TTK’ dan sonraki yürürlük tarihli düzenlemeler de “bilgilendirme” kelimesini içermektedir. Bu sebeple TTK’ daki düzenlemelere dair açıklamalarda, TTK harici düzenlemelerle uyum sağlayacak şekilde, “bilgilendirme” kelimesi kullanılmıştır.³⁹⁵

Kanaatimizce de SK ve RG: 28.10.2007 tarih ve 26684 sayılı SSBİY de bilgilendirme hakkındaki düzenlemeler, TTK m. 1423 hükmünün düzenlenişinden önceki tarihlere denk gelmektedir. TTK’ da aydınlatma, SK ve SSBİY’ de bilgilendirme kavramlarının farklı şekilde tercihinin, TTK’ nun mevcut düzenlemelerden sonraki tarihli bir düzenleme olmasından kaynaklı bir farklılık olduğu düşünülebilirdi. Ancak, RG: 28.10.2007 tarih ve 26684 sayılı SSBİY yürürlükten kaldırılmıştır. Onun yerini alan Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından çıkarılan RG. T: 14.02.2020, RG. S.:31039 Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik’ de de aynı şekilde, aydınlatma kelimesi değil, bilgilendirme kelimesinin tercih edildiği görülmektedir. Kanaatimizce, TTK m. 1423’e göre daha sonraki bir tarihte yapılmış olan SSBİY’ deki düzenlemelerinde, her ne kadar, farklı kelimeler (terimler) kullanılmış olsa da her iki düzenlemede yer alan hükümlerin aynı ihtiyacın giderilmesi doğrultusunda sevk edildiği düşünülmektedir. Ayrıca aydınlatmada daha geniş çerçevede bir sorumluluk olduğu, buna karşılık, bilgilendirmede daha dar çerçevede, danışmanlık etme faaliyetini içine almayan bir sorumluluk esasının olduğu düşüncesine de katılamamaktayız. Kanun koyucunun aydınlatma yükümlülüğü ifadesi ile daha geniş, bilgilendirme yükümlülüğü ifadesi ile daha dar anlamda sorumluluğun olduğunu kast ettiğini düşünmemekteyiz. Şöyle ki;

SSBIY. m.5/f.4’de;

“...Sigortacı, dürüstlük ilkeleri çerçevesinde; sigorta ettirene, sigortayla ilgili teknik konularda yardımcı olmak, yapılacak veya yapılmış sigortacılık işleminin özellikleri ve sözleşmeye konu sigorta teminatı ile sigortanın işleyişi hakkında gerekli her türlü bilgiyi sağlamak ve sigorta ettireni yanıtıcı her türlü hâl ve davranıştan kaçınmak zorundadır...” şeklinde geçen düzenlemede yer alan “sigortayla ilgili teknik konularda yardımcı olmak” olarak ifade edilen yükümlülüğün yol gösterme anlamlarını içerdiğini; bu yönüyle de aydınlatma yükümlülüğünde olduğu gibi danışılan hususlarda yol gösterme anlamlarını da içerdiği görüş ve kanaatini taşımakta olduğumuzu, ifade edebiliriz.

³⁹⁴ Yazıcıoğlu ve Ögüz, s. 103

³⁹⁵ Yazıcıoğlu ve Ögüz, s. 103 – 104

4.1.2.3. Aydınlatma Yükümlülüğünün Kapsamı

Aydınlatma yükümlülüğünün, sigortacıya, kapsam itibariyle oldukça geniş bir yükümlülük yüklendiği anlaşılmaktadır.³⁹⁶ Aydınlatma yükümlülüğü, içinde, bilgi verme, açıklama, soruları cevaplama, yol gösterme, rehberlik etme gibi faaliyetleri barındırmaktadır.³⁹⁷

Kanun koyucunun sigortacıya aydınlatma yükümlülüğü getirmesinde çeşitli gayeleri bulunmaktadır. Kanun koyucu, sigorta ettireni, sigortacıya oranla zayıf konumda kabul etmesi neticesinde, daha çok sigorta ettireni koruyucu hükümler sevk etmeye yönelmiştir. Sigortanın kendi bünyesinde taşıdığı soyutluk, seri üretim, devamlılık, hizmete dair olma şeklindeki iktisadi nedenler bu düzenlemenin sevk edilme gayelerinden bir kısmıdır. Akit taraflarının, akılcı kararlar alabilmesini sağlayarak, sözleşme hürriyetine olumlu katkılar sunmak da düzenlemenin taşıdığı diğer amaçlardandır.³⁹⁸

Sigorta sözleşmeleri, daha ziyade, sözleşmenin taraflarının birbirine sunduğu beyanlara dayanarak kurulmakta ve devam etmektedir. Sigorta sözleşmesinde asıl olan tarafların beyanlarıdır. Bu nedenle sigorta sözleşmesinde taraflardan beklenen, iyiniyetin daha ilerisinde kabul edilen azami iyiniyettir. Tarafların karşılıklı güveni sarsmamaları, birbirlerine karşı yanıltıcı bilgi aktarımında bulunmamaları ve hileli davranışlardan kaçınmaları beklenmektedir.³⁹⁹ Kanun koyucu, bu noktanın önemine binaen, sigorta ettireni, TTK m. 1435/1 gereği önem arz eden, bildiği tüm hususları, sigortacıya aktarmakla sorumlu tutmuştur. Sigortacıya bu yükümlülük karşısında, sigorta ettireni bilgilendirmesi ve sigorta ettiren için en doğru olan sözleşmeye sevk etmesi amacıyla yükümlülükler getirilmiştir.⁴⁰⁰

Sigortacının aydınlatma yükümlülüğü TTK' da tek madde ile izah edilmeye çalışılmıştır. Kanaatimizce, aydınlatma yükümlülüğü, sigorta sözleşmesinin zayıf tarafı olan sigorta ettirenin, sigorta sözleşmesinden beklediği faydayı elde edebilmesi açısından, yerine getirilmesi son derece önemli bir yükümlülüktür. Bu nedenle bu yükümlülüğün, kanunda daha geniş bir çerçevede düzenlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

³⁹⁶ Şamlı, s. 2987

³⁹⁷ Çınar, s. 4

³⁹⁸ Eldeleklioğlu, '6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü', s. 388

³⁹⁹ Atalay, s. 28 – 29

⁴⁰⁰ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 208 - 209

4.1.2.4. Aydınlatma Yükümlüsü ve Muhatabı

TTK. m. 1423’de, aydınlatma yükümlüsü olarak, sigortacı ve acentesi gösterilmiştir.⁴⁰¹ Aydınlatılacak olan olarak sigorta ettirenden bahsedildiği görülmektedir. Talep halindeyse sigorta himayesinden faydalanacak diğer şahıslara yönelik olarak da bu yükümlülüğün yerine getirilmesi gerekmektedir.⁴⁰²

SSBİY. m. 6’da ise “*bilgilendirme ile yükümlü olanlar*” başlığı altına da bilgilendirme yükümlülerinin sigortacı ve acentesi olduğu hüküm altına alınmıştır. Ancak maddede devamla; “... Ancak, sigorta şirketinin kurmuş olduğu kayıtlı veri saklayıcısı ile acentenin düzenlediği sigorta sözleşmeleri için de bu Yönetmeliğin öngördüğü biçimde bilgilendirme yapılıyor ise acentenin bilgilendirme yükümlülüğü ortadan kalkar.” şeklinde acentenin bilgilendirme yükümlülüğüne istisna getirilmiştir.

SSBİY. m. 5/f.1’de, sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü sigorta ettirene ve sigorta sözleşmesine taraf olmak isteyen kişilere karşı yerine getireceğinden bahsedilmiştir.⁴⁰³ SSBİY. m. 13’de, kamuoyunun bilgilendirilmesinden bahsedilmiştir. Bunu sağlamak üzere sigortacıya anılan madde ile internet sitesi kurma şartı da getirildiği görülmektedir.⁴⁰⁴

SSBİY. “Tanımlar” m. 4’de, lehdar ve sigortalı kavramlarına ait tanımlara da yer verilmiştir. SSBİY m. 4’e göre;

“...ç) *Lehdar: Can sigortalarında, sigorta sözleşmesine taraf olmamakla birlikte lehine sigorta sözleşmesi akdedilen ve rizikonun gerçekleşmesi hâlinde kural olarak sigorta tazminatını sigortacıdan isteme hakkına sahip olan kişiyi...*

“...g) *Sigortalı: Zarar sigortalarında menfaati teminat altına alınan, can sigortalarında ise üzerinde riziko gerçekleşme ihtimali olan kişiyi ifade eder.*”

⁴⁰¹ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 390

⁴⁰² Kayıhan ve Günergök, s. 187

⁴⁰³ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 391

⁴⁰⁴ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 396

4.1.2.5. Sözleşme Görüşmeleri Esnasında ve Sözleşmenin Devamı Süresince Aydınlatma Yükümlülüğü

TTK. m. 1423’de, sigortacının aydınlatma yükümlülüğü ikiye ayrılarak düzenlenmiştir. Bu ikili ayrıma göre, işbu yükümlülük, sözleşmenin kurulmasından evvel, sözleşme görüşmeleri aşamasında sigortacının aydınlatma yükümlülüğü ve sözleşmenin devamı süresince sigortacının aydınlatma yükümlülüğü olarak kendini göstermektedir.⁴⁰⁵

Taraflar arasındaki borç ilişkisi çeşitli nedenlerden doğabilmektedir. TBK’ da borç ilişkisinin doğumu sebepleri esasen üç temel kategoride gösterilmiştir. Buna göre, TBK’ da borç ilişkilerinin; sözleşmeler, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğmuş olabileceği açıklanmıştır. Sözleşme görüşmeleri safhasında da tarafların sorumluluklarından bahsedilmektedir. Sözleşme müzakereleri esnasında, tarafların kusurundan kaynaklı bu sorumluluk, “culpa in contrahendo” sorumluluk olarak tarif edilmektedir.⁴⁰⁶

“Culpa in contrahendo” sorumluluğunun kaynağını TMK⁴⁰⁷ m. 2 teşkil eder.⁴⁰⁸ TTK. m. 1423’de, sözleşme müzakereleri esnasındaki sorumluluğun, “culpa in contrahendo” sorumluluğuna örnek bir sorumluluk niteliği taşıdığı dile getirilmektedir.⁴⁰⁹

TMK. m. 2 “dürüst davranma” başlığı altında, hukukun genel ilkelerinden kabul edilen dürüstlük kuralını düzenlemektedir. Borç ilişkilerinin temeli dürüstlük kuralı üzerine atılmalıdır. Herhangi bir sözleşme kurma düşüncesiyle görüşmeye başlayan şahısların dürüst davranma ilkesine uygun hareket etmesi gerekmektedir. İşte TTK m. 1423’de düzenlenen aydınlatma yükümlülüğü de esasen dürüstlük kuralının bir getirisi ve sigorta hukukundaki yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. TTK m. 1423 hükmü ile sigortacının aydınlatma yükümlülüğü düzenlenmemiş olsaydı dahi, TMK m. 2’de yer alan dürüst davranma ilkesi ile aynı sonuca ulaşılabilmesi mümkündür.⁴¹⁰

⁴⁰⁵ Ayhan, Çağlar, ve Özdamar, s. 210

⁴⁰⁶ Kayıhan ve Ünlütepe, s. 53

⁴⁰⁷ Bkz. RG. T. 08.12.2001, S. 4721

⁴⁰⁸ Mustafa Ünlütepe, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Birinci Ba. (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2021), s. 8

⁴⁰⁹ Çınar, s. 6

⁴¹⁰ Şamlı, s. 2980

Kanaatimizce, TTK m. 1423 hükmünün temeli dürüstlük ilkesine dayanmakla beraber, sigortacı ile sigorta ettiren arasında çıkabilecek birçok uyuşmazlığın önüne geçebileceğinden, ayrıca TTK' da sigortacının aydınlatma yükümlülüğüne dair özel bir düzenlemenin yer alması oldukça gerekli, önemli bir ihtiyacı karşılamaktadır. Hatta sigortacının aydınlatma yükümlülüğünün, kanaatimizce, daha kapsamlı şekilde düzenlenmesinin çok daha isabetli olabileceği düşünülmektedir.

Sigorta sözleşmelerinin esaslı unsurlarının belirlenmesinde tarafların birbirlerine aktardıkları bilgilendirmeler dikkate alınmaktadır. Örneğin; sigorta priminin belirlenmesinde beyanlar dikkate alınmaktadır. Sigorta sözleşmesi, tarafların beyanlarına göre kurulan ve devam eden sözleşmelerden olması sebebiyle beyana dair yükümlülükler sigorta sözleşmelerinde önem arz etmektedir.⁴¹¹

Hukukumuzda, sigorta sözleşmelerinde, taraflardan beklenen iyiniyet, azami iyiniyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Sigorta sözleşmelerinde hem akit öncesinde hem de akdin devamı boyunca taraflardan bu noktaya riayet etmesi beklenmektedir.⁴¹²

Azami iyiniyet ilkesinin geçtiği bir olayda Y. 11. HD. 2015/5724 E. – 2015/8221 K. KT: 12.06.2015 kararında⁴¹³ ise;

“...Sigorta Tahkim Komisyonu 10.07.2014 tarihli 2014/1936 sayılı karar ile, bir yandan kaya delme makinesine geniş kasko teminatı verilirken diğer yandan poliçeye yer altı çalışmaları sırasında meydana gelen hasarın teminat dışında olduğuna ilişkin özel şart konulmasının azami iyiniyet prensibine aykırı olduğu, sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmediği gerekçesiyle başvurunun kısmen kabulüne, 70.967,83 TL'nin ödenmesine dair karara davalı sigorta şirketinin itiraz üzerine İtiraz Hakem Heyeti 23.09.2014 tarihli kararı ile, taraflar arasında kararlaştırılan şartların açıkça poliçeye yazıldığı, poliçede yer altı çalışmalarının teminat harici bırakıldığı ve pirimin buna göre belirlendiği, sigortalı makinenin kaya delme makinesi olarak tescil ettirildiği gerekçesiyle, itirazın kabulüne, 10.07.2014 tarihli 2014/1936 sayılı kararın bozulmasına karar verilmiştir. Kararı, davacı vekili temyiz etmiştir.

Dava, Sigorta Tahkim Komisyonu İtiraz Hakem Heyeti kararının iptali istemine ilişkin olup, İtiraz Hakem Heyetince, taraflar arasında kararlaştırılan şartların açıkça poliçeye yazıldığı, poliçede yer altı çalışmalarının teminat harici bırakıldığı ve pirimin buna göre belirlendiği gerekçesiyle itirazın kabulüne; başvurunun kısmen kabulüne dair Sigorta Tahkim Komisyonu kararının bozulmasına karar verilmiştir. Dava konusu

⁴¹¹ Atalay, s. 28

⁴¹² Çınar, s. 27 – 28

⁴¹³ Y. 11. HD. 2015/5724 E. - 2015/8221 K. KT: 12.06.2015 (<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf?dswid=7785#>), E.T: 20.11.2021

“Makine Kırılma Sigorta Poliçesi” nde makine kırılması, geniş kasko ve teröre karşı teminat verilmiştir. Söz konusu poliçede geniş kasko teminatı ile ilgili yer altı çalışmaları sırasında meydana gelen hasarın teminat dışında olduğuna ilişkin istisna bulunmaktadır. Ancak poliçede makine kırılması teminatı da verilmiş olup, makine kırılması teminatı özel şartlarında böyle bir istisna bulunmamaktadır. Bu itibarla mahkemece, dava konusu poliçede makine kırılması teminatına ilişkin yer altı çalışmaları sırasında meydana gelen hasarın teminat dışında olduğuna ilişkin istisna bulunmadığı nazara alınarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde eksik incelemeye dayalı karar verilmesi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir...” şeklinde hüküm tesis etmiştir.

Aydınlatma yükümlülüğünün nelerden ibaret olduğu, TTK m. 1423’de; sözleşme müzakereleri aşamasında kurulacak sigorta sözleşmesine dair tüm bilgileri, sigortalının haklarını, özel olarak dikkat etmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini aktarmak olarak sayılmıştır. Sözleşme süresince ise; aydınlatma yükümlülüğü gereğince, sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olaylar ve gelişmelerin aktarılması şeklinde sayılmıştır.⁴¹⁴

SSBİY. m. 1’de; aydınlatılacak hususlar, *“...gerek sözleşmenin kurulmasından önce gerekse kurulması sırasında sözleşmenin konusu, teminatları ve diğer özellikleri hakkında oluşabilecek bilgi eksikliklerinin giderilmesi ile sözleşmenin devamı sırasında ortaya çıkabilecek ve sözleşmenin işleyişi ile ilgili olarak sigorta ettireni, sigortalı veya lehdarı etkileyebilecek nitelikteki değişiklik ve gelişmelerden ilgililerin haberdar edilebilmesini teminen sigortacı tarafından yerine getirilmesi gereken görev ve yükümlülükler...”* şeklinde sayılmıştır.⁴¹⁵

SSBİY m. 5/f. 4’de ise; aydınlatılacak hususlar, *“... Sigortacı, dürüstlük ilkeleri çerçevesinde; sigorta ettirene, sigortayla ilgili teknik konularda yardımcı olmak, yapılacak veya yapılmış sigortacılık işleminin özellikleri ve sözleşmeye konu sigorta teminatı ile sigortanın işleyişi hakkında gerekli her türlü bilgiyi sağlamak ve sigorta ettireni yanlıcı her türlü hâl ve davranıştan kaçınmak zorundadır...”* şeklinde sayılmıştır.

Gerek TTK’ da gerekse SSBİY’ de getirilen hükümlerden anlaşılacağı üzere, sigortacının aydınlatmakla yükümlü olduğu hususlar oldukça geniştir.⁴¹⁶ Sigorta

⁴¹⁴ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 400; Şamlı, s. 2982

⁴¹⁵ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 387

⁴¹⁶ Şamlı, s. 2987; Çınar, s. 43; Ramazan Durgut ve Erkam Haşim Bulut, ‘Karar İncelemesi: Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğe Aykırılığın Sonuçları’, *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, 6.2 (2020), 337–358 (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1537536>), E.T: 19.11.2021, s. 343

ilişkisi için önemli olabilecek tüm maddi ve hukuki bilgilerin sigortacı tarafından aydınlatma yükümlülüğünün ifasının gereği olarak aktarılması gerekmektedir.⁴¹⁷

“Culpa in contrahendo” sorumluluğundan bahsederken belirtmemiz gerekir ki; bu sorumluluğun kapsamı, TTK. m.1423/f.1’e göre;

- kurulacak sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgiler
- sigortalının hakları
- sigortalının özel olarak dikkat etmesi gereken hükümlerin bildirilmesi
- gelişmelere bağlı bildirim yükümlülükleri

olarak sayılmıştır.⁴¹⁸ Ayrıca, sigortacının sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünü gereği gibi ifa ettiğinin kabulü için, sigorta ettirene gerekli inceleme süresinin tanınmış olması gerekmektedir.⁴¹⁹

Sözleşme müzakereleri aşamasında aydınlatmanın, sözleşme kurulmadan makul bir süre önce yapılması gerektiği anlaşılmaktadır.

SSBİY. m. 10’da sözleşme süresince yapılacak aydınlatmanın nelerden ibaret olduğu ve süresi açıklanmıştır. SSBİY. m. 10’da; “*Sigortacı, sözleşmeye konu sigortaya ilişkin mevzuatta meydana gelen değişiklikler başta olmak üzere; iflâs veya tasfiyesini, ilgili branşlarda yapılan ruhsat iptallerini, tüm branşlarda sözleşme yapma yetkisinin kaldırıldığını ve sigorta sözleşmesinin devamı sırasında ortaya çıkabilecek, sigorta ettiren ile sigorta sözleşmesinden yararlanacak kimselerin hak, borç ve yükümlülüklerini doğrudan etkileyebilecek nitelikteki her türlü değişiklik ve gelişmeyi, sigorta ettirene veya sözleşmeden menfaat sağlayacak kişilere, en geç on iş günü içinde bildirir...*” hükmü ile sayılan aydınlatmayı en geç on iş günü içinde bildirmesi gereği düzenlenmiştir.⁴²⁰

TTK. m. 1423/f.1 son cümlede, sözleşmenin kurulmasından sonraki aşamada, sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü gereği gibi ifa etmiş kabul edilebilmesi için sözleşme süresince önemli sayılabilecek olay ve gelişmeleri sigorta ettirene bildirmesi beklenmektedir.⁴²¹

⁴¹⁷ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 388

⁴¹⁸ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 388; Durgut ve Bulut, s. 343; Şamlı, s. 2987

⁴¹⁹ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 392; Durgut ve Bulut, s. 341; Şamlı, s. 2984; Çınar, s. 39

⁴²⁰ Şamlı, s. 2988; Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 394

⁴²¹ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 387; Durgut ve Bulut, s. 341; Şamlı, s. 2985; Çınar, s. 40

4.1.2.6. Aydınlatma Yükümlülüğünün İfa Biçimi

TTK m. 1423’de, aydınlatma yükümlülüğünün hem sözleşme kurulmadan evvelki aşamada hem de sözleşmenin devam ettiği aşamada yerine getirilme şeklinin yazılı şekil olduğu ve ispatın sigortacı tarafından gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁴²² Ancak anılan maddenin devamında f.3’de; tüketiciyi aydınlatma yükümlülüğünün şekil ve içeriğinin belirlenmesinin Hazine Müsteşarlığı’na bırakıldığına dair hüküm getirilmiştir⁴²³.

Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından çıkarılmış olan SSBİY’ de sigortacının aydınlatma yükümlülüğünün şekli belirlenmiştir. SSBİY. m. 5’de; sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü sözlü ve yazılı şekilde yerine getirebileceği düzenlenmiştir.⁴²⁴ Ancak devamla yazılı aydınlatmanın esas olduğu vurgulanmıştır.⁴²⁵

SSBİY. m. 5/f.2’de; “...Tarafların, fiziki olarak karşı karşıya gelmesinin söz konusu olmadığı hallerde veya işin mahiyetinin gerektirdiği durumlarda kalıcı veri saklayıcısı aracılığı ile bilgilendirme yapılabilir...” hükmü getirilmiştir.⁴²⁶ Kalıcı veri saklayıcısının ne olduğu ise SSBİY m. 4/f.3c’de; “...Kalıcı veri saklayıcısı: Sigorta ettirenin, sigortalının ve sigortadan faydalanan kişiler tarafından gönderildiği veya kendisine gönderilen bilgiyi, bu bilginin amacına uygun olarak makul bir süre incelemesine elverecek şekilde kaydedilmesini ve değiştirilmeden kopyalanmasını sağlayan ve bu bilgiye aynen ulaşılmasına imkân veren kısa mesaj, elektronik posta, internet, disk, CD, DVD, hafıza kartı, Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi üzerinden veya E-Devlet üzerinden kurulacak yapı ve benzeri her türlü araç veya ortamı...” şeklinde tanımlanmıştır.

SSBİY m. 5/f.3’de ise; “...Sigortacının çağrı merkezi veya telefon aracılığıyla yapacağı bilgilendirme, görüşmenin manyetik veya dijital ortamda kayıt altına alınmış olması şartıyla sözlü olarak yapılabilir...”⁴²⁷ hükmü getirilerek sözlü aydınlatmanın nasıl yapılacağı da ortaya konmuştur. Bu hükme göre, çağrı merkezi veya telefonla

⁴²² Çınar, s. 58

⁴²³ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 395

⁴²⁴ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 392

⁴²⁵ Şamlı, s. 2989

⁴²⁶ Çınar, s. 58 – 59

⁴²⁷ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 394 - 395

yapılacak sözlü aydınlatmaların, manyetik veya dijital ortamda kaydedilmesi gerektiği bildirilmiştir.

SSBİY’ de, yazılı aydınlatmayı sağlamak üzere, sigorta ettirene bilgilendirme metni verileceğinden bahsedilmiştir. Bilgilendirme metni, SSBİY. m. 4’de; “...*Bilgilendirme Metni: Sözleşme kurulmadan makul bir süre önce sözleşmeye taraf olmak isteyen ve talep edilmesi hâlinde sigortadan faydalanacak diğer kişilere sigortacı tarafından verilen ve sigortanın kapsamı, işleyişi ve tazminat ödeme kurallarına ilişkin özet bilgileri içeren metni...*” şeklinde tanımlanmıştır. Bilgilendirme metninin içeriği, yine, SSBİY. m. 8’de tanımlanmıştır. SSBİY. m. 8/f. son’da, bilgilendirme metninin kapsam ve içeriğinin Bakanlık tarafından belirleneceği düzenlenmiştir.⁴²⁸

SSBİY’ de hem yazılı hem de sözlü olarak aydınlatmanın yapılabileceği düzenlemesi getirildiğinden, bilgilendirme metni, manyetik ve dijital kayıtların geçerlilik şartı değil de ispat şartı olduğu, TTK m. 1423/f. son ve SSBİY m. 5/f. son hükümlerinden anlaşılmaktadır. Yazılı şekilde olan bilgilendirme metni ve yazılı şekil, ispat şartı olarak getirilmiştir.⁴²⁹

SSBİY m. 11’de ise sözleşme süresince yapılacak aydınlatmaya dair farklı bir imkanın getirildiği görülmektedir. Anılan hükme göre, sözleşme süresince yapılacak aydınlatmanın, Bakanlık tarafından uygun görülmesi halinde, basın yayın kuruluşları aracılığıyla da yapılacağı düzenlenmiştir.⁴³⁰

4.1.2.7. Aydınlatma Yükümlülüğüne Aykırılık

Esas olan, sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü tam ve eksiksiz, yani, gereği gibi ifa etmesidir. Ancak sigortacı aydınlatma yükümlülüğünü hiç ifa etmez ya da gereği gibi ifa etmezse nasıl bir yaptırımla karşılaşacaktır? Sigorta ettirenin bu durumda hakları nelerdir?

TTK m. 1423/f.2’de; aydınlatma yükümlülüğünün hiç yerine getirilememiş olması halinde, sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde itiraz edilebileceğinden ve bu süre zarfında itiraz edilmemesi halinde sözleşmenin poliçede yazılı şartlarla

⁴²⁸ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 393

⁴²⁹ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 393; Çınar, s. 40

⁴³⁰ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 395

yapılmış olacağından bahsedilmiştir. Anılan maddede geçen “itiraz” kavramı hakkında, hukukumuzda, sözleşmeye itiraz şeklinde bir müessese bulunmaması gibi bir nedenle yasa tarafından, taraflara böyle bir yükümlülük getirilemeyeceği anlamına gelmediği düşünülmektedir.⁴³¹

SSBİY m. 7’de bilgilendirmenin gereği gibi yerine getirilmemesi hallerine yönelik yaptırımların ne olacağından bahsedilmiştir. SSBİY m. 7’de düzenlenen yaptırımların uygulanabilmesi için, TTK’ dan farklı olarak, gereği gibi yerine getirilmemiş bilgilendirmelerin sigorta ettirenin kararına etkili olmuş olma şartı getirilmiştir.⁴³² SSBİY’ de sözleşme müzakereleri aşamasında ya da sözleşme devamı müddetince ayırımı yapılmaksızın bilgilendirmenin gereği gibi yerine getirilmeme hali için sözleşmenin feshinden ve uğranılan zararın tazmininden söz edilmiştir.⁴³³

Sigorta ettirenin, sözleşmenin kurulmasından evvelki aşama için bahsedilen “itiraz” hakkını kullandığında nasıl bir yol izleneceğine dair düzenlemeye, TTK’ da rastlanmamaktadır. Böyle bir düzenlemeye yer verilmemesi nedeniyle itiraz hakkının kullanılması durumunda nasıl bir yol izleneceğine dair çeşitli çözümler üretilmeye çalışılmış ve görüşler ortaya konmuştur. Kimi düşünce, itiraz hakkının kullanılması ile sözleşmeden dönme neticesinin ortaya çıkacağı yönündedir. Başka bir bakış açısına göre bu durumda sigorta ettirenin takdirine göre neticenin belirlenmesi gerekmektedir.⁴³⁴

Başka bir görüş ise çözümün söz konusu düzenlemede geçen “itiraz” kavramının, TBK m. 39 gibi bir iptal hakkı olarak değerlendirilmesi ile bulunabileceğini ileri sürmüştür. Bu görüş sahipleri, on dört günlük itiraz süresi boyunca sözleşmenin askıda geçerlilik hükümlerine tabi olacağı, ancak itiraz süresinin itiraz hakkı kullanılmaksızın tüketilmesi halinde, sözleşmenin hüküm ve sonuçlarını doğurabileceği yönünde açıklama getirmektedir.⁴³⁵ Başka bir görüş; bu durumda TBK m. 39 hükmünün uygulanmasının mümkün olmasıyla beraber TBK m. 39’un sigorta ettireni tam olarak koruyamayacağı ve sigorta ettirenin haklarına hanel geleceği doğrultusunda gelişmiştir. Bu görüş ise çözümün, TBK m. 112 gereği uygulama yapılması ile sağlanacağı ve bu durumun vaziyete en uygun yöntem olacağını savunmaktadır.⁴³⁶

⁴³¹ Durgut ve Bulut, s. 350

⁴³² Şamlı, s. 3000

⁴³³ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 398

⁴³⁴ Şamlı, s. 2992

⁴³⁵ Şamlı, s. 2994

⁴³⁶ Durgut ve Bulut, s.351

Hatta, düzenlemede, on dört günlük itiraz süresinin başlangıç tarihine dair açık bir hüküm bulunmaması da sürenin ne zaman başlayacağına dair çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu konuda da çeşitli görüşler ortaya atılmasına sebebiyet verilmiştir. Doktrinde, sürenin akdin kuruluşundan itibaren başlayacağını kabul edilmesinin uygun olduğunu ileri sürenler olmuştur.⁴³⁷

Hal böyleyken, TTK m. 1423 ve SSBİY hükümlerinin, aydınlatma yükümlülüğünün ihlali halinde, sigorta ettireni yeterince koruyabilecek hükümler içermediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Çözüm olarak, savunulan her görüşün kendine göre getireceği çareler olacağı gibi eksik kalacağı yönler de mutlaka ortaya konulabilecektir. Dolayısıyla kanaatimizce, bu çözüm yollarından ziyade gerek TTK gerek SSBİY hükümlerinin eksiklikleri giderecek ve ihtiyaca tam çözüm olacak şekilde revize edilmesinin isabetli olacağı düşünülmektedir.

4.1.3. Sigortacının Sigorta Poliçesi Verme Yükümlülüğü

4.1.3.1. Poliçe

Sigorta poliçesi, en basit tanımıyla; sigortacı ile sigorta ettiren arasında sigorta sözleşmesi akdedildiğini göstermeye yarayan ve akdedilen sigorta sözleşmesi hakkında bilgiler içeren yazılı bir belgedir. Sigorta sözleşmeleri, diğer borçlar hukuku sözleşmelerinde olduğu gibi tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulmaktadır. TTK’ da sigorta sözleşmesi için yazılı geçerlilik şartı getirilmemiştir. Sigorta sözleşmeleri sözlü ya da yazılı şekilde yapılması mümkün olan akitlerdendir.⁴³⁸

Sigorta poliçesinin sigorta hukuku bakımından önemi bulunmaktadır.⁴³⁹ Sigorta sözleşmesi ve sigorta poliçesi birbirinden farklı kavramlardır.⁴⁴⁰ Sigorta sözleşmesi ve sigorta poliçesi birbirinden bağımsız nitelik taşımaktadır. Sigorta poliçesi, sözleşme

⁴³⁷ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, s. 397-398

⁴³⁸ Eldeleklioğlu, *Şematik Sigorta Hukuku*, s. 49 - 50

⁴³⁹ Orhaner, s. 65

⁴⁴⁰ Atalay, s. 69

akdedildikten sonra, sigortacının, sigorta ettirene vermekle mükellef olduğu yazılı bir ispat vasıtasıdır.⁴⁴¹

Sigorta poliçesi için nüsha sayısının ne kadar olacağına ilişkin yasada herhangi bir açıklama ya da bilgilendirmeye yer verilmemiştir. Sigorta poliçesinin, uygulamada, çoğu zaman, üç nüsha keşide edildiği görülmektedir. Birer nüsha, sigorta sözleşmesinin taraflarında kalmaktadır. Üçüncü nüsha, sözleşme aracı kanalıyla akdedilmişse sigorta aracısında kalmaktadır.⁴⁴² Kayıtlar için bundan daha fazla nüshanın düzenlenmesi de mümkündür.⁴⁴³

4.1.3.2. Poliçenin Verilme Zamanı

TTK. m. 1424/f.1; “*Sigortacı; sigorta sözleşmesi kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa, sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmi dört saat, diğer hallerde on beş gün içinde, yetkililerce imzalanmış bir poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. Sigortacı poliçenin geç verilmesinden doğan zarardan sorumludur...*” hükmünü taşımaktadır.⁴⁴⁴ İşbu maddede, sigorta poliçesinin verilmesinin, sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmi dört saat ve diğer hallerde on beş günlük sürelerle bağlandığı görülmektedir. Elbette, sigortacı, poliçenin geç verilmesinden sorumlu olduğu gibi poliçenin hiç verilmemesinden de sorumluluk taşımaktadır. Maddenin devamında, sigortacının, poliçeyi sigorta ettirene geç vermesi halinde, doğacak zarardan sorumlu olduğundan bahsedilmiştir. Anılan maddede herhangi bir ayrıma gidilmediğinden, zamanında poliçe verilmemesi ve bu nedenle riziko himayesinin başlayamaması sebebiyle alınamayan sigorta tazminatı ile zamanında poliçe verilmemesi ile bağlantılı diğer zararlarında karşılanması gerekmektedir.⁴⁴⁵

TTK m. 1424’ün gerekçesinde maddede geçen “diğer hallerde” ibaresinden neyin anlaşılması gerektiğinin izahına yer verildiği görülmüştür. Gerekçede; E.TTK’ da tercih edilen “tellal” ifadesinden farklı olmak üzere “diğer hallerde” ibaresinin kullanıldığı açıklanmıştır. “Tellal” ibaresi yerine “diğer hallerde” ibaresinin kullanılmasının gerekçesi olarak da sigorta sözleşmesinin, sigorta brokeri ya da aracı

⁴⁴¹ Güvel ve Güvel, s. 81; M. Barış Günay, *Sigorta Hukuku*, Güncellenmiş 3. Ba. (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2021), s. 83

⁴⁴² Vasvi Gündoğdu, ‘Sigorta Poliçesi Genel Şartları’, “Yüksek Lisans Tezi” (Gazi Üniversitesi, 2011), s. 70

⁴⁴³ Kender, s. 204

⁴⁴⁴ Yazıcıoğlu ve Ögüz, s. 139

⁴⁴⁵ Yazıcıoğlu ve Ögüz, s. 140

acente aracılığıyla da yapılabilme ihtimalleri dikkate alınarak böyle bir değişikliğe gidildiği izah edilmiştir.⁴⁴⁶

4.1.3.3. Poliçe İçeriği

TTK m. 1425/f.1'de, sigorta poliçesinin içeriğinin nelerden ibaret olacağı düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre, sigorta poliçesinin içeriği; tarafların hakları, temerrüde ilişkin hükümler, genel ve özel şartlardan ibarettir. Uygulamada sigorta poliçelerinin, sigortacı ve sigorta ettirene ait bilgiler, sigortanın neye dair olduğu, riziko ve teminatı, rizikoyu taşıma borcunun başlama ve bitiş süreleri, sigorta bedeli, prim hakkında bilgiler, poliçenin keşide tarihine dair bilgiler içerdiği söylenebilmektedir.⁴⁴⁷

Sigorta poliçesinde genel şartların da yer alması gerekmektedir. Genel şartlar belli bir sigorta dalına özgü nitelikte ve o sigorta dalında yapılacak tüm sigorta sözleşmelerinde geçerli olacak şekilde, önceden hazırlanan ve sigorta sözleşmesine eklenen, Hazine Müsteşarlığı tarafından onaylanması gereken, genel nitelikteki hükümlerdir. SK. m. 11'de; sigorta sözleşmelerinin Hazine Müsteşarlığı tarafından onaylanan ve sigorta şirketlerince de aynen onaylanması gereken genel şartlara uygun olarak düzenleneceği hükmüne yer verilmiştir. Anılan maddede devamla, sigorta sözleşmelerinin durumun özelliğine göre, gerekirse özel şartlar da taşıyabileceği hüküm altına alınmıştır.⁴⁴⁸

4.1.3.4. Poliçe Tesliminin Etkileri

Sigorta sözleşmesinde karşılıklı borç ve alacaklar birbiriyle iç içedir. Sigortacının riziko himayesinden sorumluluğunun primin tamamının ya da primin taksitler halinde ödenmesi yolunda bir anlaşma olması halinde ilk taksidin ödenmesi ile başlayacağından bahsetmiştik. Nasıl ki, sigortacının asli edim yükümlülüğü sigorta sözleşmesi kapsamında rizikoyu taşımak ise sigorta ettirenin de asli edim yükümlülüğü prim olarak kararlaştırılan meblağı sigortacıya ödemekten ibarettir.⁴⁴⁹ Bir borcun

⁴⁴⁶ TBMM Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/324), s.435

⁴⁴⁷ Güvel ve Güvel, s. 81-82

⁴⁴⁸ Atalay, s. 70-71

⁴⁴⁹ Eldeleklioğlu, '6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu', s. 204

doğumu ve mevcudiyeti farklı, alacaklı tarafından istenebilir duruma geçmesi farklıdır. Bir borcun istenebilir hal ve aşamaya gelmesine borcun muacceliyeti denmektedir.⁴⁵⁰ Sigorta ettirenin prim ödeme borcunun muacceliyetinin hangi ana tekabül edeceği önemli bir husustur. Prim ödeme borcunun muacceliyeti için poliçenin teslim edilmiş olması gerekmektedir.⁴⁵¹

TTK m. 1431/f.1’de, sigorta ettirenin sigorta primi ödeme ediminin ödeme zamanı belirlenmiştir. Buna göre TTK. m. 1431/f.1; “*Sigorta priminin tamamının, taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksidin, sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir. Karada ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda sigorta primi, poliçe henüz düzenlenmemiş olsa bile, sözleşmenin yapıldığı anda ödenir...*” hükmünü içermektedir. Sigorta sözleşmesi akdedilmesiyle sigorta ettirenin prim ödeme borcu da doğar. Ancak TTK m. 1431/f.1’de geçen primin sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekeceği doğrultusundaki hüküm, sigorta priminin muacceliyet anı hakkında doktrinde tartışmalara neden olmuştur. Muacceliyet anlamında poliçe tesliminin esas olduğunu savunanlar olduğu gibi; poliçe teslim edilmemişse sigorta ettirenin primi ödeyememe ve bundan kaynaklı olarak da sigorta himayesinden faydalanamama gibi sorunların çıkacağı görüşleri ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre; prim ödeme borcu, poliçenin teslimi ile talep edilmesi mümkün (muaccel) hale gelecektir.⁴⁵² Biz de bu görüşe katılmaktayız. Sigortacının, sigorta poliçesi verme yükümlülüğü, sigorta ettirenin prim ödeme asli edim yükümlülüğünü muaccel duruma getirdiğinden de önem kazanmaktadır.

4.1.3.5. Poliçe Verme Yükümlülüğüne Aykırılık ve Poliçenin Kaybedilmesi

Sigortacı, sigorta poliçesi verme yükümlülüğünü ihlal ederse, sigorta ettiren bu yan edim yükümlülüğünün yerine getirilmesini, yani, poliçenin kendisine teslim edilmesini talep ve dava edebilecektir.⁴⁵³ Çünkü; yan edim yükümlülüklerinin bağımsız olarak dava ve talep edilmesi mümkündür. Ayrıca, sigortacı, TTK. m. 1424 hükmüne göre, sigorta poliçesinin geç verilmiş olmasından dolayı herhangi bir zarar doğmuşsa doğan zarardan da sorumlu olacaktır. Bu zararın nereden doğduğu ve ihlal halinde yaptırımının ne olacağı TTK’ da açıkça düzenlenmemiştir. İhlal halinde zararın

⁴⁵⁰ İhsan Erdoğan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 4. Ba. (Ankara: Gazi Kitabevi, 2019), s. 206

⁴⁵¹ Eldeleklioğlu, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu’, s. 211

⁴⁵² Aliş, s. 68-73

⁴⁵³ Atalay, s. 99

tazmini genel hükümlere göre mümkün olacaktır. Zararın giderimi noktasında izlenecek yol hakkında yine çeşitli görüşler ileri sürülmüşse de en iyi çözüm yolu, TBK’ da düzenlenmiş olan alacaklı temerrüdüne ilişkin hükümlerin uygulanması olacaktır.⁴⁵⁴

TTK. m. 1424/f.2’de; sigorta ettirenin poliçeyi kaybetmesi ihtimali üzerine yapılacaklara dair düzenleme getirilmiştir. Böyle bir durumun söz konusu olması halinde, sigorta ettiren masrafını karşılayarak sigortacıdan kaybettiği poliçenin yerine yeni bir poliçe verilmesini isteyebilecektir.⁴⁵⁵

TTK. m. 1424/f.3’de ise poliçenin verilmediği durumlarda, sözleşmenin ispatının genel hükümlere göre yapılacağından bahsedilmektedir. Poliçenin sözleşmenin kurulmasına bir etkisinin olmadığından ve sadece ispat vasıtası görevi ifa eden yazılı bir belge olduğundan yukarıda bahsetmiştik. İşte poliçenin verilmediği hallerde sözleşme genel hükümlere göre ispatlanabilecektir.⁴⁵⁶

Kanaatimizce, TTK. m. 1425/f.2 ve f.3 hükümleri, sigorta mukavelesinde zayıf konumda olduğu kabul edilen sigorta ettireni korumaya yönelik olarak düzenlenmiştir.

Görüldüğü üzere, sigortacının poliçe verme yükümlülüğü, hem poliçede taraflarının haklarının yazılı olması hem de poliçenin, doğabilecek birçok uyuşmazlık durumunda, çok önemli bir ispat vasıtası olması nedeniyle önem arz etmektedir. Kanaatimizce, sigortacının poliçe verme yükümlülüğünü yerine getirmesi hem kendisini bir yükümlülükten kurtaracak hem de ispata muhtaç çoğu durumu aydınlatmaya yarayacaktır.

4.1.4. Sigortacının Giderleri Ödeme Borcu

Sigortacının giderleri ödeme borcu, TTK m. 1426’da hüküm altına alınmıştır.⁴⁵⁷ TTK. m. 1426 hükmüne göre; “*Sigortacı, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar tarafından, rizikonun, tazminatın veya bedel ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan makul giderleri, bunlar faydasız kalmış olsalar bile, ödemek zorundadır...*”⁴⁵⁸

⁴⁵⁴ Aliş, s. 75-78

⁴⁵⁵ Çeker, s. 84

⁴⁵⁶ Yazıcıoğlu ve Ögüz, s. 139

⁴⁵⁷ Gülmez, s. 15

⁴⁵⁸ Metezade ve Güleli, s. 64

TBMM TTK m. 1426 gerekçesinde⁴⁵⁹; “Sigortacı, sigortalının gerçek zararını ödeyeceğinden, sigorta ettirenin, sigortalı veya lehdarın bu amaçla rizikonun ve tazminat ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan masrafların da sigortacı tarafından karşılanması gerektiği düşüncesi ile madde kaleme alınmıştır. Ancak, burada asıl olan iyiniyet olduğundan, karşılanacak olan her türlü masraf değil ancak yapılması makul görülen masraflardır. Bu noktada, maddede sözü edilen kişiler iyiniyetli olarak masraf yapmışlarsa, masrafların faydalı olup olmadığına bir önemi olmadığı açıkça maddede belirtilmiştir.” şeklinde ifadelerle yer verilmiştir.

Sigortacı tarafından karşılanacak olan makul giderlerin, maddede anılan kişiler tarafından, iyiniyet dairesinde yapılmış olması halinde, faydalı ya da faydasız olup olmadığı gözetilmeksizin karşılanacağı izah edilmiştir.⁴⁶⁰

Kanun koyucu, işbu maddeyi sevk ederken, yukarıda, zarar sigortalarında bahsettiğimiz, zenginleşme yasağı ilkesini gözetmiştir. Sigortacının meydana gelen gerçek zararı ödemesi prensibi dikkate alınmıştır. Bu nedenle sigorta ettiren, lehtar veya sigortalının, riziko ve tazminat ödeme borcu kapsamının tayini gayesiyle yaptıkları masrafları, sigortacının karşılaması gereği düşünülerek, işbu madde düzenlenmiştir.⁴⁶¹

Ortaya çıkan zararın tespiti için konusunda uzman kişilere başvurulduğu görülmektedir. Ödenecek tazminatın miktar yönünden tespiti uzmanlar eliyle gerçekleştirilmekte ve tarafların anlaşması ile tazminata dair ödeme yapılabilmektedir.⁴⁶² Sigorta eksperleri ya da uzmanlarının, gereken tespit muamelelerini yerine getirmeleri, bir takım gider ve masrafa yol açmaktadır. İşte bu gider ve masrafları, sigortacı, sigorta ettirene yükleyemeyecektir. Sigortacının giderleri karşılaması gerekmektedir. TTK m. 1426/f.1’de düzenlenen sigortacının giderleri ödeme borcunun kapsamına, birinci olarak ekspertiz/uzmanlık ücreti girmektedir.⁴⁶³

Gerekçede, sigortacının karşılamakla yükümlü olduğu masrafın her türlü masraf değil, sadece faydasız olsa dahi makul masraflardan ibaret olduğu⁴⁶⁴ vurgulanmıştır. Bu konuda asıl olanın iyiniyet olması hasebiyle makul giderlerden bahsedilmiştir. Kişilerin iyiniyetle yapmış oldukları, kabul edilebilir masraflar

⁴⁵⁹ TBMM Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/324), s. 436

⁴⁶⁰ Atalay, s. 100 – 101

⁴⁶¹ Metezade ve Güleli, s. 64

⁴⁶² Deniz, s. 21

⁴⁶³ Atalay, s. 100

⁴⁶⁴ Çeker, s. 85

bakımından, bunların faydasızlığı ortaya çıkmış olsa da iyiniyet korunacak olup, faydalılık ya da faydasızlık önem arz etmemektedir.⁴⁶⁵

Eksik sigorta halinde, giderlerin ödenmesinde oranlama kuralına göre, sigorta bedelinin sigorta değerine göre oranının dikkate alınması gerekmektedir. Giderlerin, orana uygun olarak indirim uygulanarak ödenmesi gerekmektedir.⁴⁶⁶

Bahsedilen masraflar arasında sigorta eksperleri ve başvurulacak uzmanlara ait harcamalar yer almaktadır.⁴⁶⁷

Kanaatimizce, madde gerekçesinde iyiniyete atıf yapılması önemli bir husustur. Zira, sigorta sözleşmesine egemen olan ilkelerden bir tanesinin azami iyiniyet ilkesi olduğundan yukarıda bahsetmiştik. Kanun koyucuyu, bu madde düzenlemesine iten nedenin de yine, sigorta hukukunda baskın olan, zayıf durumda olduğu kabul edilen sigorta ettireni koruma gayesinden ve azami iyiniyet ilkesinden ileri geldiğini düşünmekteyiz.

Zararın tespitine yönelik başvurulması gereken ekspertiz nedeniyle ortaya çıkan giderler ve çeşitli masraflar, halefiyete dayalı rücu davalarında, sigortacı tarafından istenemeyecektir.⁴⁶⁸

SSBİY' de yer alan aydınlatma metni formundan yukarıda bahsetmiştik. Bu aydınlatma metinlerinin yazılı hale getirilmesini teminen, basım giderleri ve çoğaltılması ve hatta acentelerin de kullanımına sunulmasına dair giderler de yine, sigortacının kendisine ait olacak giderlerdendir.⁴⁶⁹ Kanaatimizce, aydınlatma metninin, rizikonun kapsamının belirlenmesine de katkı sağlayacak olması nedeniyle, TTK m. 1426'da sayılan rizikonun kapsamının belirlenmesi açısından yapılan giderlerden biri olarak kabulü mümkündür.

4.1.5. Sigortacının Tazminat Ödeme Borcu

Sigortacının sigorta tazminatı ödeme borcuna dair, TTK. m. 1427 ila m. 1429 arasında çeşitli hükümler sevk edilmiştir. Sigortacının, rizikonun meydana gelmiş

⁴⁶⁵ Metezade ve Güleli, s. 64

⁴⁶⁶ Metezade ve Güleli, s. 64

⁴⁶⁷ Cebe, s. 181

⁴⁶⁸ Yakup Sezen, s. 89

⁴⁶⁹ Gündoğdu, s. 78

olması halinde, yerine getirmekle yükümlü olduğu giderim borcu, TTK'da "Sigortacının Tazminat Ödeme Borcu" olarak başlıklandırılmıştır. Başlık olarak "tazminat ödeme borcu" şeklinde ifade tercih edilmişse de işbu madde hem zarar hem meblağ sigortalarında geçerli genel bir hüküm olarak sevk edilmiştir. Bu nedenle bu başlığın madde içeriği ile örtüşmediği, madde ile başlık arasında uygunsuzluğa neden olduğu haklı olarak dile getirilmiştir.⁴⁷⁰ Zarar sigortalarında kullanılması gereken terimin sigorta tazminatı; meblağ sigortalarında kullanılması gereken terimin sigorta bedeli olduğu belirtilmiştir.⁴⁷¹ TTK. m. 1427'de, sigorta tazminatı ibaresi, görünenin aksine hem zarar hem meblağ sigortaları için geçerlilik taşımaktadır.⁴⁷² Gerçekten de madde başlığına bakıldığında, başlık olarak tazminat ödeme borcu ifadesinin tercih edilmiş olması, bu borcun sadece zarar sigortaları bakımından ele alınmış olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Oysa ki, madde içeriğine göz attığımızda, her ne kadar madde başlığında "tazminat ödeme borcu" ibaresi geçse de kastedilenin hem zarar sigortaları için gerçek zararın giderimi olduğu, hem de meblağ sigortalarında geçerli olan rizikonun meydana gelmesi ile sigorta bedelinin ödenmesi olduğu kolayca anlaşılabilir. Dolayısıyla bu başlık ile madde içeriği örtüşmeme halinin yapılacak bir düzenleme ile giderilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ancak mevcut düzenlemede kanun koyucunun tercihinin sigorta tazminatı olarak yürürlükte olması nedeniyle çalışmada da farklı bir durumdan söz edilmediği müddetçe gerek zarar gerek meblağ sigortalarını kapsayacak şekilde zaman zaman sigorta tazminatı ibaresinin kullanıldığı görülebilecektir.

4.1.5.1. Sigorta Tazminatının ve Bedelinin Ödeme Şekli

Tazminat denilince akla ilk gelmesi gereken husus zarar giderimidir. Çeşitli hukuk dallarında, hatta bütün hukuk dallarında, zarara neden olan sorumlu gerçek kişi, tüzel kişi ya da devlet dahi, maddi ve/veya manevi tazminat vasıtasıyla zararı gidermekle mükellef tutulmuştur.⁴⁷³ Tazminat müessesesinin birincil ve temel fonksiyonu ise zararın giderimi olmakla beraber zararın ortaya çıkmasını engellemek için çaba göstermektir.⁴⁷⁴ Zararın kaynakları çeşitli sebeplerden doğabilmektedir. TBK' da zararın net bir tanımına yer verilmemiştir. Tanımlama, doktrin ve uygulamaya terk edilmiştir. Doktrin ise zararı dar ve geniş anlamda olmak üzere ikiye

⁴⁷⁰ Deniz, s. 5

⁴⁷¹ Cebe, s. 184

⁴⁷² Günay, s. 89

⁴⁷³ İbrahim Yarar, Hilal Yarar, ve Kübra Yerlikaya, *Tüm Yönleriyle Tazminat Hukuku*, Birinci Ba. (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2021), s. 35

⁴⁷⁴ Deniz, s. 6

ayırarak tanımlamıştır. Dar anlamda zarardan kastedilen husus, maddi zarar, malvarlığı zararı olarak ifade edilmişken; geniş anlamda zarar ise şahıs varlığı haklarından dolayı ortaya çıkan zararlar olarak ifade edilmiştir.⁴⁷⁵

Kanaatimizce, sigorta tazminatı, sigorta ettireni sigorta sözleşmesi akdetmeye sevk eden en temel saiktir. Sigorta ettiren, sigorta sözleşmesini akdederken rizikonun gerçekleşmesi ihtimaline karşı, ortaya çıkması muhtemel zarar ya da menfaatine yönelik, riziko olarak kabul edilen hadiselerin yaşanması durumunda, meydana gelecek kötü neticelerin etkisinden, en kolay yoldan kurtulmayı tasavvur etmektedir. Sigorta ettirenin temel gayesi, sigorta sözleşmesi kapsamında temin edilen rizikonun gerçekleşmesi durumunda, sigorta tazminatını talep edebilmektir.⁴⁷⁶

Sigorta tazminatı, zarar sigortalarında, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan rizikonun, sözleşme sırasında gerçekleşmesi neticesinde, sigorta ettirenin maruz kaldığı gerçek zararın karşılaması amacıyla sigortacının sigorta himayesi yükümlülüğü sebebiyle sözleşme sınırları çerçevesinde, sigorta ettirene ödediği bir miktar para ya da diğer edimlerdir.⁴⁷⁷

Meblağ sigortalarındaki gaye ise; riziko olarak saptanan olayın meydana çıkması neticesinde, sigorta bedelinin, sigortacı tarafından, sigorta ettirene ödenmesidir.⁴⁷⁸

Sigorta tazminatının ödeme şekli TTK. m. 1427/f.1’de açıkça düzenlenmiştir. Anılan fıkra; “*Aynen tazmine ilişkin sözleşme yoksa sigorta tazminatı nakden ödenir.*” şeklinde geçmektedir. İşbu borcun ifası esas olarak nakdi ödeme şeklinde gerçekleştirilmektedir.⁴⁷⁹

Sigorta tazminatının ödeme şekli, yani, ödemenin aynen tazmin şeklinde ya da nakden ödeme şeklinde yapılacağı hususu, sigorta sözleşmesinin esasına etkili bir kriter olmayıp, aslolan, tazminatın ödenmesi olgusudur.⁴⁸⁰

Nakden ödeme, rizikonun gerçekleşmesi halinde, sigorta tazminatına dair sigortacının ödeme yükümlülüğünü, belirli bir miktar para ile ifa ederek, durumu rizikonun gerçekleşmesinden evvelki ekonomik hale dönüştürmek suretiyle karşılayıp giderme şeklidir. Kural olarak, sigorta tazminatı para borcu niteliğinde olup, aynen

⁴⁷⁵ Yarar, Yarar, ve Yerlikaya, s. 42

⁴⁷⁶ Atalay, s. 101

⁴⁷⁷ Deniz, s. 6

⁴⁷⁸ Avcı, s. 65

⁴⁷⁹ Yazıcıoğlu ve Ögüz, s. 165

⁴⁸⁰ Cimbar, s. 105

tazmin, nakden ödemeye göre daha istisnai nitelik taşımaktadır. Para borcuna dair ödeme şekli TBK’ da düzenlenmiştir. Para borçları, borçlar hukukunda, götürülecek borçlar kategorisinde yer almaktadır. Ödeme yerine ilişkin kuralın da ifanın alacaklının yerleşim yerinde yerine getirilmesi suretiyle gerçekleştirilmesi şeklinde olduğu söylenebilmektedir.⁴⁸¹ Sigorta tazminatı veya bedelini ödeme borcunun para borcu niteliğini haiz olması, onu götürülecek borç haline sokmaktadır. Bu durum ise; istisnalar haricinde, sigorta tazminatı veya bedelinin ödeme yerini alacaklının ifa anındaki ikametgahı haline getirmektedir. TTK. m. 1427/1 hükmünün lafzı, düzenlemenin sadece zarar sigortalarında uygulanabilirliğini ortaya koymaktadır.⁴⁸²

Aynı zamanda para borçları, konusunun “para” oluşu ve paranın da niteliği gereği bölündüğünde önemli bir farka uğramadığı gerekçeleriyle, bölünebilir edim olarak kategorize edilmektedir.⁴⁸³

Aynen tazmin ise; zarar gören sigorta konusu menfaatin eski haline getirilmesini teminen, tamirâtı veya yerine yenisinin verilmesi şekillerinde, tezahür edebilmektedir.⁴⁸⁴ Aynen tazminde, taraflar, para haricindeki farklı bir zarar giderim vasıtası ile zararın giderimi hususunda anlaşmaya varabilirler.⁴⁸⁵

Meblağ sigortalarında ise; sigorta sözleşmesinde teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi neticesinde, sigorta bedeli kadar miktarın ödenmesi mecburidir. Meblağ sigortalarında aynen tazmin geçerli olamamaktadır.⁴⁸⁶

Aynen tazmine örnek olarak “Cam Kırılmasına Karşı Sigorta Genel Şartları” nda yer alan, sigortacının seçimlik hakkı tercihinin göre; rizikonun gerçekleştiğinde meydana gelen hasar neticesinde, gerçek zararın parasal karşılığını ödemeyi seçebileceği gibi camın ve aynaların yenisi ile değiştirilmesini tercih edebilmesini, göstermek mümkündür.⁴⁸⁷ Verilen örnekte, kırılan camın parasal karşılığının ödenmesi nakden ödemeye, yenisi ile değiştirilmesi ise aynen tazmine girmektedir.

⁴⁸¹ Fatih Bilgili ve Ertan Demirkapı, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 12. Ba. (Bursa: Dora Yayınevi, 2018), s. 141; Ünlütepe, s. 231; Kayıhan ve Ünlütepe, s. 338

⁴⁸² Deniz, s. 114-115

⁴⁸³ Bilgili ve Demirkapı, s. 14

⁴⁸⁴ Deniz, s. 115

⁴⁸⁵ Cimbar, s. 15

⁴⁸⁶ Yakup Sezen, s. 10

⁴⁸⁷ Kemal Şenocak, ‘Menfaat Değeri Altında Sigorta “Unterversicherung”’, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4.2 (2000) (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/789891>), ET: 30.11.2021

4.1.5.2. Sigorta Tazminatının Şartları

Sigorta tazminatının ödenebilir hale gelebilmesi için birtakım koşulları taşıması beklenmektedir. Bu koşullar; tarafların akdettikleri sigorta sözleşmesi kapsamında teminat altına alınmış olan rizikonun gerçekleşmesi, tam ya da kısmi zararın gelişmesi, bahsedilen sigorta olayının ya da tam veya kısmi zararın sigorta sözleşmesi ile belirlenen, sigorta sözleşmesinin yürürlükte kalacağı süre zarfında gerçekleşmiş olması ve sigorta ettirenin üzerine düşen yükümlülükleri ifa etmiş olması olarak sayılmıştır.⁴⁸⁸

Elbette ki, sigorta tazminatının ödenmesi koşullarından biri olarak saydığımız, rizikonun gerçekleşmesi ile kastedilen riziko, sigorta sözleşmesi ile güvence altına alınmış olan, yani, sözleşme kapsamındaki rizikodur. TTK. m.1409, “sigortanın kapsamı” başlıklı maddede, sigortacının sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarar veya bedelden sorumlu olduğu doğrultusunda sevk edilmiş olan hükümlerle sigortacının sorumluluğunun kapsamının sigorta sözleşmesinde yer alan şartlara göre belirleneceği belirtilmiştir.⁴⁸⁹

Doktrinde, riziko için yapılmış çok fazla yakın tanımlamaya rastlamak mümkündür.⁴⁹⁰ Kimi yazarlar tarafından rizikonun tarifi yapılırken, gerçekleşme olasılığı ve gerçekleştiğinde zarara sebebiyet verme olasılığı olan hadiseler, olarak bir tanımlama verilmiştir.⁴⁹¹

Kimi yazarlar, rizikonun tarifini verirken zarar kelimesini kullanmaktan imtina etmişlerdir. Bu yazarların, zarar kelimesinden imtina etmelerinin nedeni şudur; zarar sigortalarında, riziko neticesinde, gerçek bir zararın oluşması mümkün ve beklenen bir durum iken; meblağ sigortalarında, riziko neticesinde, her zaman zararlı bir sonuç meydana gelmeyecektir. TTK. m. 1401’de bu husus maddeye yansıtılmış ve zarar sigortalarında “riziko”, hayat sigortalarında “olay” kelimesinin kullanımı seçilmiştir.⁴⁹² Anılan maddede, her ne kadar meblağ sigortaları için riziko ifadesi yerine “olay” ifadesi kullanılarak aradaki fark izah edilmeye çalışılmışsa da TTK’ da meblağ sigortaları için de riziko teriminin kullanıldığına rastlamak mümkündür.⁴⁹³ Bu nedenle çalışmada gerek zarar gerek meblağ sigortaları yönünden riziko teriminin kullanımı tercih edilmiştir. Meblağ sigortaları için “riziko” kelimesi değil de “olay” kelimesinin

⁴⁸⁸ Yolal, s. 79; Keskin, s. 266; Deniz, s. 24

⁴⁸⁹ Ortaç, s. 88

⁴⁹⁰ Alish, s. 8

⁴⁹¹ Belin Köroğlu Ölmez, s. 134; Yolal, s. 43

⁴⁹² Alish, s. 9

⁴⁹³ Ortaç, s. 85

kullanıldığı; bir olayın riziko olarak kabulü için gerçekleşip gerçekleşmemesinin belirsiz olması veya gerçekleşmesi kesin olsa da gerçekleşme zamanının belirsiz olması durumunda, artık bu olayın “riziko” olarak kabul edileceği söylenmiştir.⁴⁹⁴

Meblağ sigortalarında, sigortacının ödeme mesuliyeti için belirlenen rizikonun gerçekleşmesi yeterli olacaktır. Bu duruma verilen en güzel örneği hayatta kalma koşullu meblağ sigortaları teşkil etmektedir. Zira, herhangi bir kişinin hayatta kalmasını “bu bir zarardır” olarak telakki edemeyiz.⁴⁹⁵ Hayatta kalma koşullu meblağ sigortalarında olduğu gibi sigortacı herhangi bir zararı tazmin etmeyecektir. Sigortacı, sigorta sözleşmesinde kararlaştırılmış sigorta bedelini ödemekle sigorta tazminatı ödeme borcundan kurtulmuş olacaktır.⁴⁹⁶

Sigortacının sigorta tazminatı ödemesi için aranan koşullardan bir diğeri de sigorta ettiren açısından gerçekleşmesi gereken koşullardır. Sigorta sözleşmesi, özelliği gereği, tarafların birbirlerine karşılıklı bir takım edim yükümlülüklerinde bulunmayı taahhüt ettikleri, borçlandırıcı bir sözleşmedir.⁴⁹⁷ Sigorta ettirenin sigorta tazminatına hak kazanabilmesi için kendisinin üzerine düşen yükümlülükleri ifa etmiş olması beklenmektedir. TTK’ da sigortacının borç ve yükümlülüklerinden hemen sonra gelmek üzere m. 1430 – 1449 arasında sigorta ettirenin tabi olduğu yükümlülükler ve ihlali hali hakkında hükümler sevk edilmiştir. Buna göre, kanun gereği sigorta ettiren, prim ödeme, beyan, bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme, zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma borç ve yükümlülükleri altındadır.⁴⁹⁸ İşte sigorta ettiren bu borç ve yükümlülükleri yerine getirmesi halinde, riziko neticesinde, diğer şartların da uygunluğu durumunda sigorta tazminatını hak edebilecektir.⁴⁹⁹

4.1.5.3. Sigorta Tazminatının Muacceliyeti

TTK. m. 1427’de, sigorta tazminatının/bedelinin muacceliyetine ilişkin hükümler sevk edilmiştir. Buna göre, TTK. m. 1427/f.2’de; “*Sigorta tazminatı veya bedeli, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her halde 1446 ncı maddeye göre*

⁴⁹⁴ Atalay, s. 82-83

⁴⁹⁵ Gülmez, s. 92; Alış, s. 9

⁴⁹⁶ Yolal, s. 6; Belin Köroğlu Ölmez, s. 165

⁴⁹⁷ Yaraşıklı, s. 4

⁴⁹⁸ Yolal, s. 83 - 93; Gülmez, s. 15

⁴⁹⁹ Yolal, s. 81; Deniz, s 35 - 37

*yapılacak ihbardan kırk beş gün sonra muaccel olur. Can sigortaları için bu süre onbeş gündür. Sigortacıya yüklenemeyen bir kusurdan dolayı inceleme gecikmiş ise süre işlemez.” şeklinde düzenleme yapılmıştır.*⁵⁰⁰

Anılan fıkrada görüldüğü üzere, sigorta tazminatı/bedelinin muaccel olabilmesi için birkaç şarta ve süreye bağlandığı anlaşılmaktadır. Her şeyden önce, elbette ki, en başta gereken husus, sigorta sözleşmesi kapsamında temin edilen, beklenen rizikonun oluşmuş olmasıdır. Buna müteakip, sigorta ettirenden de beklenen birtakım yükümlülüklerin devreye girmesi gerekmektedir. Sigorta ettirenin rizikoyla ilgili bilgi ve belgeleri sigortacıya teslim etmiş olması gerekmektedir. Rizikoyla ilgili bilgi ve belgelerin tesliminin akabinde, sigortacının gerekli araştırmayı yapması ve bitirmesi gerekmektedir. Her hâlükârda da tazminat, sigorta ettirenin TTK m. 1446 uyarınca yapması gereken ihbardan kırk beş gün sonra muaccel olacaktır. Kırk beş günlük öngörülen süre zarar sigortaları için aranmaktadır. Kanundaki ifadeyle can (meblağ) sigortalarında bu süre on beş gün olarak dikkate alınacaktır.⁵⁰¹

E. TTK’ nun yürürlükte olduğu dönemde, daha ziyade, zarar sigortaları ile ilgili bir kısım “genel şartlar”da, E. TTK’ ya aykırı hükümler sevk edilmiştir. E. TTK, zarar sigortalarında muacceliyet tarihini, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğine dair ihbar külfetinin doğduğu tarih olarak belirlemiştir. İhbar külfeti ise E. TTK’ da, kara sigortaları için E. TTK m. 1291/f.1 ve deniz sigortaları için E. TTK m. 1377 uyarınca, rizikonun gerçekleştiğinin öğrenilmesi anı olarak belirlenmiştir. E. TTK’ da, yalnız denizcilik rizikoları sigortaları için, E. TTK m. 1441/f.1 gereğince, muacceliyetin daha geç olmaması koşuluyla, sözleşmeyle E. TTK m. 1441/f.2’deki belgelerin sigortacıya verilmesi zamanı olarak kararlaştırılabileceğine ilişkin bir imkan tanımıştır. E. TTK’ da, kara sigortaları için ise muacceliyetin bu şekilde kararlaştırılabileceğine dair bir madde sevk edilmemiştir. E. TTK m. 1264 gereği, muacceliyetin, sigorta ettiren aleyhine değiştirilmesinin yasaklanmasına rağmen, E. TTK döneminde, bazı “genel şartlar” da, sigorta tazminatı muacceliyet anının, işbu hükme aykırı olarak, sigorta ettiren aleyhine değiştirildiğine rastlanmıştır. Örneğin; “mesleki sorumluluk sigortası genel şartları” m. B.3’ de, rizikonun gerçekleştiğinin ihbarı haricinde, birtakım belgelerin sigortacıya teslimi de koşul olarak getirilmiştir. Bununla birlikte, sigortacının, sigorta tazminatı ödemesini, sayılan belgelerin tesliminden sonraki on beş iş gününün sonuna kadar erteleyebilmesine olanak tanınmıştır. Benzer bir düzenlemeye inşaat sigortası genel şartlarında da rastlamak mümkündür. TTK. m. 1427/f. 2 hükmü ile sigorta ettiren açısından rizikoyla ilgili belgeleri sigortacıya teslim etmesine dair düzenleme getirilmiştir. Bu düzenlemenin getirilmesi ile gerek mesleki sorumluluk sigortası genel şartlarında, gerekse inşaat sigortası genel şartlarında yer

⁵⁰⁰ Yazıcıoğlu ve Ögüz, s. 170 – 171

⁵⁰¹ Fatih Ölmez, ‘İşveren Sorumluluk Sigortası’, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22.3 (2016), 2131–2149 (<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/372955>), s. 2144, E.T: 30.11.2021; Emirialioğlu, s. 36 - 37; Gündoğdu, s. 132; Atalay, s. 103 - 104

alan sigortacıya birtakım belgelerin verilmesi koşulları da hukuki bir zemine kavuşturulmuş olmuştur.⁵⁰²

Yani diyebiliriz ki, E. TTK' dan farklı bir hükümle TTK' da muacceliyet sigorta sözleşmesi kapsamındaki rizikonun gerçekleştiğinin sigortacıya bildirilme borcunun ortaya çıkması ile doğmamaktadır. Bunun yanı sıra rizikoyla ilgili belgelerin teslimi ve sigortacının gereken araştırmaları bitirmesi koşulları da getirilmiştir.⁵⁰³

Buna göre, TTK m. 1519/f.2 delaletiyle TTK. m. 1427 gereğince, zarar sigortalarında ve gerçek zararların sigortacı tarafından karşılanması şartlarını içeren sağlık sigortalarında, sigorta tazminatı, sigorta ettirenin rizikoyla ilgili bilgi ve belgeleri sigortacıya teslim etmiş olması; rizikoyla ilgili bilgi ve belgelerin tesliminin akabinde sigortacının gerekli araştırmayı yapması ve bitirmesi ile ve her hâlükârda, sigorta ettirenin TTK m. 1446 uyarınca yapması gereken ihbardan kırk beş gün sonra muacceliyet kesbedecektir. Gerçek zararların sigortacı tarafından karşılanması şartlarını içeren sağlık sigortaları haricinde, meblağ sigortalarında ise, sigorta bedeli, sigorta ettirenin rizikoyla ilgili bilgi ve belgeleri sigortacıya teslim etmiş olması; rizikoyla ilgili bilgi ve belgelerin tesliminin akabinde, sigortacının gerekli araştırmayı yapması ve bitirmesi ile ve her hâlükârda sigorta ettirenin TTK m. 1446 uyarınca yapması gereken ihbardan on beş gün sonra muaccel kesbedecektir.⁵⁰⁴

Zarar sigortalarının bir türü olan ve pasif sigorta kapsamına giren sorumluluk sigortaları hakkında muacceliyet anını düzenleyen TTK m. 1427'nin tatbikinde, sorumluluk sigortalarının niteliğinden kaynaklı bir kısım noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir. Sorumluluk sigortalarında bildirim yükümlülüğünü düzenleyen TTK. m. 1475/f.1'e göre; "*Sigortalı sorumluluğunu gerektirecek olayları, on gün içinde, sigortacıya bildirir.*" TTK. m. 1475/f.2'e göre ise; "*Sigortalı kendisine yöneltilen istemi, aksi kararlaştırılmamışsa derhal sigortacıya bildirir. Bu bildirim üzerine veya zarar görenin sigortacıya doğrudan başvurması halinde 1427nci madde uygulanır.*" İşveren sorumluluk sigortası örneği üzerinden konuşacak olursak; işveren sorumluluk sigortasında, sigorta sözleşmesi ile güvence altına alınan riziko, iş kazası neticesinde ortaya çıkan zarar değil, ortaya çıkan zarar nedeniyle işverenin sorumlu olduğu kısımdır. Dolayısıyla burada muacceliyet anı, işverene karşı ikame edilen davanın kesinleşme tarihi ya da dava yoluna gitmeksizin tarafların anlaşmaya vardıkları tarih olacaktır.⁵⁰⁵

⁵⁰² Gündoğdu, s. 128 – 134

⁵⁰³ Deniz, s. 107

⁵⁰⁴ Deniz, s. 109 – 110

⁵⁰⁵ Fatih Ölmez, s. 2144

Her ne kadar, TTK. m. 1427’de, kırk beş ve on beş günlük süre sınırları getirilmiş olsa da, TTK m. 1427/f.1 son cümlede; sigortacının yapması gereken araştırmaların kendisine isnad edilemeyecek bir kusurdan kaynaklı olarak gecikmesi halinde sürelerin işlemeyeceği belirtilmiştir.⁵⁰⁶

Her ne kadar, TTK. m. 1427/f.1’de, sigortacı tarafından yapılacak araştırmaya bir netice bağlanmışsa da sigortacının araştırmasını belli bir süre zarfında bitirememiş olma olasılığı da bulunmaktadır. İşte, sigortacının, riziko ihbarına rağmen üç aylık zaman diliminde araştırmalarını bitirememesi durumunda, ödenecek sigorta tazminat/bedelinden dūřülmek üzere, taraflar anlaşırsa bu meblağ üzerinden; anlaşamazlarsa mahkemenin yaptıracağı ön ekspertizdeki meblağa göre çok hızlı bir şekilde saptanacak hasar miktarı ya da bedelin yüzde ellisinden aşağı olmamak koşuluyla, avans olarak, sigorta ettirene bir ödeme yapması gerekmektedir.⁵⁰⁷

TTK. m. 1427/f.4’e göre; muacceliyetin önceki fıkralarda yer alan düzenlemeye uygun olarak kesbetmesi durumunda, sigorta ettirenin, artık, sigortacıya herhangi bir ihtarına gerek duyulmayacağı hükmü sevk edilmiştir.⁵⁰⁸

4.1.5.4. Zararın Miktar Olarak Tespiti

Zarar miktarı hususunda meblağ sigortaları ile zarar sigortaları birbirinden farklılık göstermektedir. Sigorta türünün meblağ sigortası olması halinde, sözleşmede kararlaştırılan rizikonun meydana gelmesi durumunda, sigortacının sigorta poliçesinde kararlaştırılmış sigorta bedelini ödemesi gerekmektedir. Ancak sigorta sözleşmesinin konusu zarar sigortalarından ise; sigortacının, rizikonun meydana gelmesi ile oluşan gerçek zararı karşılaması gerekmektedir.⁵⁰⁹ Bundan dolayı zarar sigortalarında, miktar yönünden, zararın ayrıca tespitine ihtiyaç duyulmaktadır. Sigortacının ödemesi gereken sigorta tazminatının tespitinde ilk etapta ortaya çıkan zararın miktarının saptanması gerekmektedir.⁵¹⁰

Uygulamada, ilk önce, sigorta ettiren tarafından sigortacıya yapılan bildirimden sonra, sigorta şirketinin sigorta eksperleri eliyle zararı tespit ettirdiği ve her iki tarafın da

⁵⁰⁶ Atalay, s. 104

⁵⁰⁷ Atalay, s. 104; Emiralioğlu, s. 36 - 37; Kara, s. 228

⁵⁰⁸ Kara, s. 228; Kayıhan ve Günergök, s. 179; Deniz, s. 108 – 109

⁵⁰⁹ Kayıhan ve Günergök, s. 177 – 178

⁵¹⁰ Deniz, s. 37; Kayıhan ve Günergök, s. 181

zarar miktarı üzerinde anlaşmaları halinde, sigorta poliçesindeki düzenlemeler uyarınca ödeme yapıldığı görülmektedir.⁵¹¹

Anlaşmanın vuku bulmaması durumunda, tarafların, sigorta sözleşmesinin ait olduğu sigorta türüne göre, ilgili genel şartlardaki hükümler uyarınca, hakem bilirkişilik müessesesinden faydalanarak zarar tespiti istemeleri mümkündür.⁵¹²

Hakem bilirkişilik müessesesine başvurulmazsa; mahkeme kanalıyla mahkemenin tayin ettiği bilirkişi eliyle zarar miktarının, sigorta teminatının kapsamının ve sigortacının tazmin edip etmeyeceğinin tespiti de gerçekleştirilebilmektedir.⁵¹³

Sigorta türünün tabi olduğu genel şartlara göre, kimi sigorta türleri için düzenlenen genel şartlarda, hakem bilirkişilik kurumuna başvurulması mecburi bir yol iken; kimi sigorta şartlarında tercihe bağlı bir yoldur.⁵¹⁴ Zararın tespitine dair hususlar ilgili poliçe ve genel şartlarda yer almaktadır.⁵¹⁵

Son olarak, sigorta şirketinin Sigorta Tahkim Komisyonu'na üyeliğinin bulunması durumunda, bu Komisyona başvurarak zarar konusunda gerekli tespiti yaptırılması olanağı da bulunmaktadır. Komisyona başvurabilmek içinde ilk önce, sigorta şirketine yapılan başvurulardan olumlu bir sonuç alınmadığının belgelenmesi gerekmektedir. Sigorta şirketinin başvuruya on beş iş günü içerisinde yazılı bir dönüş yapmamış olması hali de Komisyona gidebilmek için yeterli görülmektedir.⁵¹⁶

4.1.5.5. Sigorta Tazminatı Miktarının Tayini

Sigorta sözleşmesinin konusunun meblağ sigortası olması halinde, rizikonun ortaya çıkması neticesinde, zenginleşme yasağı prensibinin de uygulanmamasından ötürü, zararın meblağı hakkında maddi bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulmaksızın, sigorta poliçesinde yer alan bedel ödenmektedir.⁵¹⁷

⁵¹¹ Deniz, s. 39

⁵¹² Kayıhan ve Günergök, s. 181; Deniz, s. 39

⁵¹³ Karayazgan, s. 263

⁵¹⁴ Kayıhan ve Günergök, s. 182

⁵¹⁵ Deniz, s. 39

⁵¹⁶ Kayıhan ve Günergök, s. 182

⁵¹⁷ Deniz, s. 71

Sigorta sözleşmesinin konusunun zarar sigortası olması durumunda ise tazminat için de ayrı bir hesap yapılması gerekmektedir. Çünkü; belirlenen zararın meblağı ile sigorta tazminatının meblağı çoğunlukla farklı olabilmektedir. Bazı hallerde, sigortacının ödemekle yükümlü olduğu meblağ, zararın yalnızca bir kısmına yönelik olabilmektedir. Sigorta tazminatının saptanmasında, menfaatin, rizikonun ortaya çıkma anındaki değeri esas alınmaktadır. Esasen, sigorta değerinin ilgili poliçede yer alması beklenmektedir. Ancak değer poliçede gösterilmediği hallerde, sigorta ettiren tarafından, rizikonun meydana geldiği zamandaki değer ispatı gerekmektedir. Rizikonun meydana geldiği andaki sigorta değeri ile daha önce belirlenen sigorta bedeli arasında fark bulunmaması durumunda, tam hasar meydana gelmişse, tazminatın miktarı, poliçede yer alan sigorta bedelinin miktarı kadar olmaktadır.⁵¹⁸ Gerçekleşen zarar daha fazla dahi olsa ödenecek sigorta tazminatının sınırı, sigorta bedeli miktarına kadardır.⁵¹⁹

Eksik sigortada oranlama kuralı devreye girmektedir. Bu nedenle, ödemekle mükellef olunan tazminat, zararın miktarından daha düşük bir miktara denk gelmektedir. Çünkü; sigorta ile sağlanan himaye, sigorta konusu menfaatin yalnızca bir bölümünün karşılığıdır. Müşterek sigortada da bunun gibi bir durum meydana gelmektedir. Aşkın sigorta bulunması durumunda ise menfaatin değerini aşan kısım geçersiz sayılması gündeme gelmektedir.⁵²⁰

4.1.5.6. Sigorta Tazminatı/Bedelinin Ödenmesi

Sigorta tazminatını/bedelini ödemekle borçlu olan kişi, sigortacının kendisidir. Her ne kadar, sigorta aracısı ya da acentasına karşı, sigorta tazminatı/bedelinin tahsili için dava açma imkanı bulunsa da dava neticesinde çıkan tazminatın tahsili için acentaya karşı ilamlı icra ya da genel haciz yolu talepli icra takibi başlatma imkanı bulunmamaktadır. Yani sigorta ettiren, sigorta tazminatını, sigortacıdan tahsil etmek durumundadır.⁵²¹

Sigortacıdan tazminat/bedel talep etme hakkı esasen sigorta ettirene aittir. Ancak sigorta sözleşmesinde lehtar ya da sigortalı olarak bir üçüncü şahıs tayin edilmişse ödemenin de bu şahsa yapılması gerekmektedir.⁵²²

⁵¹⁸ Kayıhan ve Günergök, s. 183; Deniz, s. 57 – 58

⁵¹⁹ Kayıhan ve Günergök, s. 183

⁵²⁰ Kayıhan ve Günergök, s. 183 – 184

⁵²¹ Deniz, s. 110 – 111

⁵²² Çeker, s. 92; Kayıhan ve Günergök, s. 180

SONUÇ

Günümüzde, gelişmiş toplumların, az gelişmiş ya da geliştirmekte olan toplumlara oranla daha fazla sigorta faaliyetine katıldıkları, daha fazla sigorta sözleşmesinin tarafı olmayı tercih ettikleri gözlemlenmektedir. Hatta, yapılan çalışmalarda, bir toplumun sigorta ilişkisine dahil olan ferdi ne kadar fazla ise gelişmişliğinin de bir o kadar fazla olduğunun görüldüğü, ifade edilmektedir. Bir toplumun sigorta faaliyetleri ile ilişkisi, o toplumun gelişmişlik seviyesi ve refahına bir kriter olarak değerlendirilmektedir. İlerleyen zamanlarda, bu kriter, gelişmişliğin belirlenmesinde, daha da önemli bir kıstas haline gelebilecektir.

Çalışmada da görüldüğü üzere, sigorta, çeşitli evrelerden geçerek, mevcut konumuna ulaşmıştır. Sigorta, başlangıçta, tek bir alana ait riskleri konu edinirken, zaman içerisinde, gösterdiği gelişimle çeşitli alanlara yayılmıştır. Sigortacılık alanları ve faaliyetleri her geçen gün daha da artmaktadır.

Sigortanın farklı alanlara yayılması ile çeşitli sigorta türleri ortaya çıkmıştır. Zaman içinde, her bir sigorta türünün farklı ihtiyaçları karşılamaya yönelik olduğu görülmüştür. Sigorta türlerinin gösterdikleri farklılık, her bir türe göre farklı hukuksal düzenlemenin sevk edilmesi gereğini doğurmuştur. Sigorta türleri çoğaldıkça sigortacılıkta branşlaşma görülmüştür. Her bir sigorta türünün farklı nitelikte olması, uygulanacak yöntem ve ilkelerin de farklılaşmasını gündeme getirmiştir.

Türkiye’de de sigorta alanındaki bu gelişmelere paralel olarak, birtakım gelişmeler yaşanmıştır. Sigorta, hayatın her alanında kendini göstermeye başlamıştır. Günümüzde, sigortaya duyulan ihtiyacın derecesinin son derece yüksek olması, bunun nedenleri arasında sayılmaktadır.

Her bir sigorta türü için farklı ihtiyaçlara binaen, mevzuatın da zaman içinde, aynı paralelde değişim geçirdiği gözlemlenmiştir. Sigorta hukuku alanında özel düzenlemeler getirilerek Türkiye’de de dünyada yaşanan değişime ayak uydurulduğu bulgularına erişilmiştir. Çalışma neticesinde, bu gelişmelerin, Türkiye sigortacılık faaliyetleri bakımından son derece olumlu gelişmeler olduğunu sonucuna varılmıştır.

Özellikle, Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde, yasal düzenlemelerde, göze çarpan bir belirginlikte hızlı değişiklikler yapılmıştır. Bu sayede, mevzuatın Avrupa Birliği ülkeleri ile uyumlu hale getirilmesi yönünde adımlar atılmıştır.

Bu adımlardan biri olarak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 01.07.2012 tarihinde, yürürlüğe girmiştir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun Altıncı Kitabı “Sigorta Hukuku” alanını düzenlemektedir.

Sigorta hukuku alanında en temel düzenleme Türk Ticaret Kanunu'nun Altıncı Kitabı'dır. Bu açıdan, özel sigorta ilişkilerinde, Türk Ticaret Kanunu'nun önemi yadsınamaz.

Türk Ticaret Kanunu genel nitelikte bir kanun özelliği taşımaktadır. Ancak taşıdığı bu genellik özelliği, sigorta ve sigorta sözleşmeleri hakkında özel hükümler sevk etmesine engel teşkil etmemektedir. Özel kanun niteliğindeki 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun Resmi Gazete tarihi "14.06.2007"dir. Görüldüğü üzere, Türk Ticaret Kanunu, genel nitelikli kanun olmasına rağmen sonraki nitelikli genel kanundur. Bilindiği üzere, normlar çatışması halinde, aynı konuya dair özel hükümlerden hangisinin tatbik edileceği "lex posterior" sonraki kanun ilkesi uygulanarak çözüme kavuşturulabilmektedir. Türk Ticaret Kanunu'nun bu bakımdan da önemi bulunmaktadır.

Çalışmada Türk Ticaret Kanunu'nun Sigorta Hukuku başlıklı Altıncı Kitabı'nın sistematığıne uygun olarak sigorta türleri işlenmiştir. Sigorta sözleşmesine dair özelliklerin incelenmesinde de 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan düzenlemeler esas alınmıştır.

Çalışmada, literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Nitel veri toplama yöntemiyle gerçekleştirilen çalışma neticesinde, çalışmayla ilgili 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan bir kısım hükümlerde, eksik ve eleştiriye açık düzenlemelerin yer aldığı bulgularına ulaşılmıştır.

TTK' da yapılan sigorta türleri ayırımına eleştiriler getirildiği görülmüştür. Her ne kadar, TTK' da sigorta türleri; "zarar sigortaları", "can sigortaları" şeklinde ayırma tabi tutulmuşsa da can sigortalarının aslında meblağ sigortası olduğu doktrinde çoğunlukla kabul edilmiştir. Bizimde yaptığımız araştırmalar ve değerlendirmeler neticesinde, can sigortalarının meblağ sigortalarına has özellikler sergilediğine dair bulgulara erişilmiştir. Bu nedenle can sigortalarının meblağ sigortası kategorisine dahil olduğu sonucuna varılmıştır.

Doktrin ve kanunda sigorta türlerinin bu şekilde farklı ayrımlarla anlatılmış olması nedeniyle çalışmanın ikinci bölümünde, sigorta türleri, doktrinde kabul edilen şekliyle ele alınmıştır. Çalışmanın kapsamını 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu belirlediğinden, çalışmanın üçüncü bölümünde, sigorta türleri, anılan kanunun sigorta türleri ayırımına sadık kalınarak ele alınıp incelenmiştir.

Sigorta sözleşmesi, taraflar arasındaki sigorta ilişkisini başlatması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, sigorta sözleşmesi hakkında bilgi sahibi olunması önem arz etmektedir. Bu öneme binaen, çalışmada, Türk Ticaret Kanunu kapsamında sigorta sözleşmesi de incelenmiştir.

TTK m. 1401 hükmü ile sigorta sözleşmesine ait genel nitelik taşıyan bir tanımlama hükmü sevk edilmeye çalışıldığı anlaşılmıştır. Ancak tanımın birtakım

eksiklikler taşıdığı bulgularına ulaşılmıştır. Anılan maddede, sigorta sözleşmesine ait genel bir tanımlama verilmeye çalışılmasına rağmen yapılan tanımın, sigorta türlerinden olan pasif sigortasını içerecek şekilde kaleme alınmadığı görülmüştür. Sigorta sözleşmeleri hakkındaki bu genel tanımlamanın yetersiz kalması nedeniyle yasal düzenlemenin eksik kısımlar tamamlanacak şekilde, kanun koyucu tarafından yeniden ele alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sözleşmelerde tarafların mağdur olmaması için, dahil oldukları sözleşme ilişkisine dair borç ve yükümlülüklerinin etraflıca belirlenmesi ve bilinmesi gerekmektedir. Sigorta sözleşmesinde tarafların borç ve yükümlülüklerini, öncelikle, Türk Ticaret Kanunu belirlemektedir. Anılan kanunda, sigorta ettirenin borç ve yükümlülüklerinden önce gelmek üzere, sigortacının borç ve yükümlülükleri düzenlenmiştir. Sigortacının borç ve yükümlülüklerine dair düzenlemelerin hemen akabinde, sigorta ettirenin borç ve yükümlülüklerine ilişkin hükümler sevk edilmiştir. Her iki ana başlık altındaki düzenlemeler anılan kanunun Altıncı Kitabı'nın "genel hükümler" kısmında yer almaktadır.

Sigortacı, sigorta sözleşmesine danışmanlık faaliyeti de yürüterek rehberlik eden taraftır. Sigortacının borç ve yükümlülüklerinin neleri kapsadığının tespiti sağlıklı bir sigorta ilişkisinde ve sözleşmesinde olumlu katkılar sağlamaktadır. Sigortacının, bir anlamda, sigorta ilişkisinin yön gösteren tarafı olması nedeniyle borç ve yükümlülüklerinin bilinmesi ve ortaya konması büyük önem taşımaktadır. Sigortacının borç ve yükümlülüklerin nelerden ibaret olduğunun bilinmesi ile taraflar arasında sigorta sözleşmesinden doğabilecek ihtilafların ortaya çıkmadan engellenmesinin sağlanabileceği düşünülmektedir. Sözleşmenin her iki tarafının da sözleşme ilişkisine dahil olurken bekledikleri belli başlı faydalar bulunmaktadır. İşte bu konuda gerekli bilgiye sahip olunması ile her iki taraf açısından da beklenen faydaya ulaşılabileceği düşünülmektedir.

Çalışma neticesinde, TTK' da sevk edilen hükümlerle sigortacının, sigorta ettiren karşısında daha donanımlı ve güçlü olduğunun kabul edildiği bulgularına ulaşılmıştır. Sigorta ettiren, sigortacıya göre daha zayıf taraf olarak kabul edilmekte ve bundan ötürü de daha fazla korunması gereken taraf olarak görülmektedir. Kanun maddeleriyle sigorta ettirenin, sigortacı karşısında korunmasına dair düzenlemeler sevk edilmiştir. Bu yöndeki düzenlemelerin olumlu gelişmelerden olduğu düşünülmektedir. Zira, zayıf tarafın korunması, sözleşmeden beklenen en üst seviyede faydanın elde edilmesi için bir gereklilik olarak kaşımıza çıkmaktadır.

Sigortacının borç ve yükümlülükleri açısından en önemli kaynak, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'dur. Bu önemine binaen, çalışmada, Türk Ticaret Kanunu' nda sayılan sigortacının borç ve yükümlülükleri olan; "Rizikoyu Taşıma Yükümlülüğü", "Aydınlatma Yükümlülüğü", "Sigorta Poliçesi Verme Yükümlülüğü", "Giderleri Ödeme Borcu", "Tazminat Ödeme Borcu" kanunda yer alan sıralamasına riayet edilerek detaylı olarak anlatılmıştır. Tez çalışmasının kapsamını Türk Ticaret Kanunu

belirlediğinden, önceliğimiz, anılan kanundaki düzenlemeler olmuştur. Ancak yeri geldiğinde, değinilmesi zaruri olan diğer yasal düzenlemeler hakkında da açıklamalar yapılmıştır.

Sigortacının borç ve yükümlülüklerinin, TTK’ da beş temel başlıkta işlendiği görülmektedir. TTK’ da sigortacının borç ve yükümlülükleri düzenlenirken bunlardan bir kısmı için “borç” kavramının, diğer bir kısmı için “yükümlülük” kavramının tercih edildiği görülmektedir. Ancak kanun koyucunun bu tercihinin nedenlerine dair bir açıklamanın bulunmadığı anlaşılmaktadır. Hal böyle olunca, bu durumun, kanun koyucunun bilinçli bir tercihinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı anlaşılamamaktadır. Bu konuda, bir çalışmada, kanun koyucunun parasal nitelik taşıyan düzenlemelerde “borç”, diğer düzenlemelerde “yükümlülük” kavramını tercih ettiğinin ifade edildiği gözlemlenmiştir. Ancak kanun koyucunun, bu hususta bir açıklamasının yer almaması karşısında, çalışmada, kanun koyucunun düzenlediği şekilde sigortacının borç ve yükümlülükleri incelenmiştir. Bu konunun yasal zeminde açıklığa kavuşturulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yasal düzenlemede yer alan eksikliklerden bir diğerinin de sigortacının asli ediminin “rizikoyu taşıma yükümlülüğü” mü yoksa “tazminat/bedel” ödeme borcu mu olduğuna dair bir açıklığın bulunmamasından kaynaklandığı görülmüştür. Doktrinde bu husus tartışılmıştır. Bu tartışmaların konunun kanunda yeterince açık kaleme alınmamasından kaynaklandığı anlaşılmıştır. TTK’ da yer alan diğer maddelerin değerlendirilmesi neticesinde, sigortacının asli edim yükümlülüğü olarak, rizikoyu taşıma yükümlülüğünün kabul edilmesi gerektiği bulgularına erişilmiştir. Kanaatimizce, bu düzenlemenin de tartışmaları sona erdirecek netlikte revize edilmesi ile konunun çözümlenebileceği düşünülmektedir.

Sigortacının borç ve yükümlülükleri arasında düzenlenmiş olan “aydınlatma yükümlülüğü”, sigortacının borç ve yükümlülüklerini düzenleyen maddeler arasında en fazla eleştiriye maruz kalmış madde olarak karşımıza çıkmıştır. Doktrinde, TTK ile SSBİY arasındaki terminolojik uyumsuzluktan bahsedilmektedir. Bir kısım çalışmalarda, TTK’ da anılan yükümlülüğün “aydınlatma yükümlülüğü”, SSBİY’ de ise “bilgilendirme yükümlülüğü” olarak adlandırılmasından dolayı arada terminolojik uyumsuzluk olduğu ve bu iki kavramın birbirini karşılamadığı ifade edilmiştir. Konu hakkındaki bazı kaynaklarda, aydınlatmanın, bilgilendirmeye nazaran daha geniş kapsamlı olduğunun belirtildiği görülmüştür. Ancak yaptığımız araştırma neticesinde, aydınlatmada daha geniş, bilgilendirmede ise daha dar kapsamlı bir sorumluluğun bulunduğu dair görüşlere iştirak etmemiz mümkün olmamıştır. Kanun koyucunun, “aydınlatma” ve “bilgilendirme” kavramlarını farklı kapsamda kullanmadığına yönelik bulgularına ulaşılmıştır. SSBİY. m.5/f.4’de yer alan “sigortayla ilgili teknik konularda yardımcı olmak” şeklindeki ifadeden dolayı bilgilendirmenin aydınlatmadan farklı tutulmadığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, SSBİY’ in TTK’ dan daha sonraki tarihli düzenlemesinde de yine SSBİY’ de “bilgilendirme” sözcüğünün tercih edildiği

görülmektedir. Bu sebeplerle kanun koyucunun bilgilendirmeyi, aydınlatma yükümlülüğünden ayrı düşünmediği sonucuna varılmıştır.

Aydınlatma yükümlülüğü ile alakalı esas problemin yasal düzenlemenin eksikliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Tartışmaların yükümlülüğe dair kuralların yetersiz kaleme alınmasından ötürü ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Konu hakkındaki eksiklikler ile ilgili, doktrinde çeşitli çözüm önerileri sunulmuştur. Ancak sunulan çözüm önerilerinin hiçbirinin, konunun yeniden ve sağlıklı bir şekilde revize edilerek yasal düzenlemeye kavuşturulması gibi çözüme kavuşturamayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle TTK'da yer alan “sigortacının aydınlatma yükümlülüğü” ne dair düzenlemenin, eleştiriler dikkate alınarak yeni bir yasal düzenlemeye kavuşturularak çözülmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Doktrinde, sigortacının “tazminat ödeme borcu” başlığında geçen “tazminat ödeme” ifadesinin meblağ sigortalarında kullanılamayacağı belirtilmektedir. Meblağ sigortalarında tazminattan değil, sözleşmeyle teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi ile sözleşmede kararlaştırılan sigorta bedelinin ödenmesinden bahsedilebileceği ifade edilmektedir. Bu husus da yine TTK'da yer alan bir eksiklik olarak karşımıza çıkmıştır. Her ne kadar madde başlığı, madde içeriğini tam olarak karşılamasa da bu durumun pratikte bir sorun teşkil etmeyeceği düşünülmektedir. Yine de en sağlıklı çözümün yasal bir değişikliğe gidilerek gerekli düzeltmenin yapılması şeklinde olduğu sonucuna varılmıştır.

TTK'da yer alan “sigortacının borç ve yükümlülükleri” hakkındaki düzenlemelerde, bahsettiğimiz eksiklikler bulunmasına rağmen:

- Sigortacıya oranla daha zayıf konumda olan sigorta ettirenin korunması fikrinin kanuna hakim olmasının;
- Kanunda sigortacının borç ve yükümlülüklerinin bir başlık altında maddeler halinde düzenlenmiş olmasının;
- E.TTK'da yer almayan “sigortacının aydınlatma yükümlülüğü” gibi önemli düzenlemelerin TTK ile getirilmesinin;

Türkiye sigortacılık uygulamaları bakımından faydalı gelişmeler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bundan sonra bu konuda araştırma yapacakların, TTK'daki eksikliklerin ne tür kanuni düzenlemeler ile giderilebileceği konusunda veya sigortacının “giderleri ödeme borcu” hakkındaki çalışmaların kısıtlı olması sebebiyle bu konuda çalışma yapmalarının faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aliş, Enes, 'Sigortacının Rizikoyu Taşıma Borcu', Yüksek Lisans Tezi, (Kocaeli Üniversitesi, 2021)
- Kırkbeşoğlu Erdem, Der. *Risk Yönetimi ve Sigortacılık*, 2. Baskı (Ankara: Gazi Kitabevi, 2015)
- Atalay, Merve, 'Türk Hukukunda Sigorta Sözleşmesi', Yüksek Lisans Tezi, (KTO Karatay Üniversitesi, 2019)
- Avcı, Zehra, 'Rizikonun Gerçekleşmesinde Kusurun Sigorta Tazminatı ve Sigorta Bedelinin Ödenmesine Etkisi', Yüksek Lisans Tezi, (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2019)
- Ayhan, Rıza, Hayrettin Çağlar, ve Mehmet Özdamar, *Sigorta Hukuku Ders Kitabı*, Üçüncü Baskı (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020)
- Bayer, Yasemen Mergen, 'Sigorta Hukukunda Riziko Ağırlaşması', Yüksek Lisans Tezi, (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2019)
- Bilgili, Fatih, ve Ertan Demirkapı, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 12. Baskı (Bursa: Dora Yayınevi, 2018)
- Bozer, Ali, *Sigorta Hukuku Genel Hükümler - Bazı Sigorta Türleri* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Türkiye İş Bankası Vakfı - Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2004)
- Cansel, Erol, ve Çağlar Özel, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1*, 2. Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2017)
- Cebe, Memet Sinan, *Uygulamalı Sigorta Hukuku*, Birinci Baskı (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018)
- Çeker, Mustafa, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku*, 24. Baskı (Adana: Karahan Kitabevi, 2021)
- Cimbar, Ferhat, 'Tazminat Sigortalarında Hasar ve Tazminatın Belirlenmesi', Yüksek Lisans Tezi (Kırıkkale Üniversitesi, 2009)
- Çipil, Mahir, *Sigortacılık ve Risk Yönetiminin Temelleri*, 3. Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2019)
- Çınar, Senem Gökyar, 'Sigorta Hukukunda Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü', Yüksek Lisans Tezi (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, 2021)
- Deniz, Uğur, 'Sigortacının Sigorta Tazminatını Ödeme Borcu', Yüksek Lisans Tezi (Erciyes Üniversitesi, 2019)

- Durgut, Ramazan, ve Erkam Haşim Bulut, ‘Karar İncelemesi: Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğe Aykırılığın Sonuçları’, *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, 6.2 (2020), 337–358 (Erişim: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1537536>; 19.11.2021)
- Eldeleklioğlu, İrem Aral, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu’, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, 203–222 (Erişim: <https://www.ticaret.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s22/203-222.pdf>; 18.11.2021)
- Eldeleklioğlu, İrem Aral, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü’, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 18.1 (2012), 383–402 (Erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/48141/609587>; 19.11.2021)
- Eldeleklioğlu, İrem Aral, *Şematik Sigorta Hukuku*, Birinci Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2021)
- Emiraloğlu, Furkan, ‘Sigorta Ettirenin Zararı Önleme - Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Külfeti’, Yüksek Lisans Tezi (Galatasaray Üniversitesi, 2020)
- Erdoğan, İhsan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 4. Baskı (Ankara: Gazi Kitabevi, 2019)
- Güçlü, Hasan Murat, Ömer Faruk Seleş, ve İbrahim Kayhan, *Sigorta Hukuku*, Birinci Baskı (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021)
- Gülmez, Merve, ‘Sigorta Sözleşmelerinde Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü’, Yüksek Lisans Tezi (KTO Karatay Üniversitesi, 2019)
- Gümüş, Sefer, ve Muhammet Suat Uzun, *Türk Sigorta Sektörünün Analizi ve Banka Kaynaklı Sigorta Pazarlaması*, 1. Baskı (İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2012)
- Günay, M. Barış, *Sigorta Hukuku*, Güncellenmiş 3. Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2021)
- Gündoğdu, Vasvi, ‘Sigorta Poliçesi Genel Şartları’, Yüksek Lisans Tezi (Gazi Üniversitesi, 2011)
- Güvel, Enver Alper, ve Afıtap Öndaş Güvel, *Sigortacılık*, Sekizinci Baskı (İstanbul: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2018)
- Kara, Hacı, *Sigorta Hukuku*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık A.Ş., 2021)
- Karayazgan, Ahmet, *Ana Hatlarıyla Özel Sigorta Hukuku Faaliyet ve Sözleşme Hukuku Esasları*, ed. Ceren Üçok ve M. Gökay Cesur, 1. Baskı (İstanbul: Tara Kitap, 2016)
- Kartal, Salim, ‘Sigorta Hukukunda Sözleşme Özgürlüğüne Aykırı Hükümlerin İncelenmesi’, Yüksek Lisans Tezi (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, 2021)

- Kaya, Ferudun, ve Mehmet Kahya, *Sigorta ve Sigortacılık Yürürlükteki Sigorta Mevzuatına Göre*, 1. Baskı (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2017)
- Kayıhan, Şaban, 'Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti', *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22.3 (2016), 1595–1624 (Erişim: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/372047>; 28.11.2021)
- Kayıhan, Şaban, ve Ömer Bağcı, *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri*, 4. Baskı (Umuttepe Yayınları, 2019)
- Kayıhan, Şaban, ve Özcan Günergök, *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri*, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 5. Baskı (İstanbul: Umuttepe Yayınları, 2020)
- Kayıhan, Şaban, ve Mustafa Ünlütepe, *Borçlar Hukuk Genel Hükümler*, Altıncı Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş., 2018)
- Kender, Rayegan, *Türkiye' de Hususi Sigorta Hukuku*, 17. Baskı (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık A.Ş., 2021)
- Keskin, Fikri Tunç, *Uygulamada Sigorta Hukuku*, Birinci Baskı (Ankara: Adalet Yayınevi, 2017)
- Kızılsümer, Bahar, *Sigortacının Kanuni Halefiyetinin Şartları ve Sınırları*, Birinci Baskı (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık A.Ş., 2019)
- Kubilay, Huriye, *Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku* (İzmir: Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, 1999)
- Metzade, Zihni, ve Nurettin T. Güleli, *(Yeni) Türk Ticaret Kanunu Altıncı Kitap Sigorta Hukuku (Açıklamalı ve İçtihatlı)*, 3. Baskı (İstanbul: Gürer Yayınları, 2016)
- Ölmez, Belin Köroğlu, 'Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı', Doktora Tezi (Çankaya Üniversitesi, 2020)
- Ölmez, Fatih, 'İşveren Sorumluluk Sigortası', *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22.3 (2016), 2131–2149 (Erişim: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/372955>; 30.11.2021)
- Omağ, Merih Kemal, *Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar (1975 - 2016) Makaleler - Tebliğler*, Birinci Baskı (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık A.Ş., 2019)
- Orhaner, Emine, *Sigortacılık* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2013)
- Ortaç, Nurdan Orbay, 'Sigortalanan Olaya Kusur İle Sebebiyet Verilmesinin Sigorta Teminatına Etkisi', *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16.2 (2021), 81–138 (Erişim: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2053939>; 30.11.2021)
- Özbolat, Murat, *Temel Sigortacılık*, 8. Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2020)

- Özdamar, Mehmet, ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğünü İhlal Eden Sigortacıya Uygulanacak Yaptırım Sorunu’, *Journal Of Istanbul University Law Faculty*, 2014, 347–360 (Erişim: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/97841>; 19.11.2021)
- Özdamar, Mehmet, ve Burak Doğan, *Sigorta Hukuku*, ed. İbrahim Ermenek, Birinci Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2020)
- Şamlı, Kübra Yetiş, ‘Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünü Düzenleyen TTK m. 1423 Hükmüne İlişkin Bazı Değerlendirmeler’, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22.3 (2016), 2977–3004 (Erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/36500/359760>; 19.11.2021)
- Şenocak, Kemal, ‘Menfaat Değeri Altında Sigorta “Unterversicherung”’, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4.2 (2000) (Erişim: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/789891>; 30.11.2021)
- Sümer, Haluk Hadi, *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Birinci Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2020)
- TBMM Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/324)* (Ankara, 2007)
- Turgut, Hakan, ‘Türk Sigorta Sektöründe Kişisel Risk Yönetimi’, Yüksek Lisans Tezi (Marmara Üniversitesi, 2009)
- Ünlütepe, Mustafa, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Birinci Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2021)
- Yakup Sezen, Muhammet, ‘Sigorta Hukukunda Halefiyet İlkesi’, Yüksek Lisans Tezi (Marmara Üniversitesi, 2019)
- Yarar, İbrahim, Hilal Yarar, ve Kübra Yerlikaya, *Tüm Yönleriyle Tazminat Hukuku*, Birinci Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2021)
- Yaraşıklı, Hüsna Yıldırım, ‘Sigorta Ettirenin Sözleşmenin Yapılması Esnasındaki Beyan Yükümlülüğü’, Yüksek Lisans Tezi (Yeditepe Üniversitesi, 2021)
- Yaslıdağ, Beyhan, *Sigortacılık Sigorta Aracıları - Sigorta İşlemleri*, 3. Baskı (Ankara: Seçkin Yayıncılık San ve Tic. A.Ş., 2017)
- Yazıcıoğlu, Emine, ve Zehra Şeker Öğüz, *Sigorta Hukuku*, 4. Baskı (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021)
- Yolal, Hatice Ece, ‘Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortalarında Sigorta Tazminatının Ödenmesinde Kusurun Etkisi’, Yüksek Lisans Tezi (Marmara Üniversitesi, 2019)

Kararlar

Yargıtay 11. HD. 2016/13927 E. – 2018/1130 K. K.T: 15.02.2018 (Erişim: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-9298#> ; 17.11.2021)

Yargıtay 11. HD. 2015/5724 E. - 2015/8221 K. KT: 12.06.2015 (Erişim: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf?dswid=7785#> ; 20.11.2021)

Yargıtay 11. HD. 2020/6252 E. - 2021/3641 K. KT: 14.04.2021 (Erişim: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=-1538#> ;19.11.2021)

Yargıtay 11. HD. 2016/2084 E. - 2017/2406 K. KT: 25.04.2017 (Erişim: <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/kullaniciGiris.jsf?dswid=4711#> ;18.11.2021)

ÖZGEÇMİŞ

Tezin yazarı Av. Müyesser Feyzioğlu, (Konya) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Mezuniyetinden sonra Sakarya' da zorunlu avukatlık stajını yapmıştır. 2008 yılında avukatlık ruhsatnamesini alarak Sakarya Barosu'na kayıtlı olarak serbest avukatlık yapmıştır. 2017 yılında Düzce Üniversitesi Rektörlüğü bünyesinde Hukuk Müşavirliği bölümünde kurum avukatı sıfatıyla göreve başlamıştır. Halen Düzce Üniversitesi Rektörlüğü Hukuk Müşavirliği bünyesindeki kurum avukatlığı görevine devam etmektedir.